

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ORTAÖĞRETİM (LİSE) ÖĞRENCİLERİNDE
REKABETÇİ TUTUM İLE ANA-BABA TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ DÜZEYİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selma AKKAYA

**Enstitü Ana Bilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Eğitimde Psikolojik Hizmetler**

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ersin ALTINTAŞ

TEMMUZ - 2008

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ORTAÖĞRETİM (LİSE) ÖĞRENCİLERİNDE
REKABETÇİ TUTUM İLE ANA-BABA TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ DÜZEYİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selma AKKAYA

**Enstitü Ana Bilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Eğitimde Psikolojik Hizmetler**

Bu tez 04/07/ 2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafında oy birliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ersin ALTINTAŞ
Jüri Başkanı

- Kabul
- Red
- Düzeltme

Doç. Dr. Engin YILMAZ
Jüri Üyesi

- Kabul
- Red
- Düzeltme

Yrd.Doç.Dr. Bayram ÇETİN
Jüri Üyesi

- Kabul
- Red
- Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilişsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Selma AKKAYA
02. 05. 2008

ÖNSÖZ

Bireyler çocukluktan itibaren, toplumsal değerleri içselleştirmek suretiyle yaşamsal amaçlarını bu bağlamda belirlemeye çalışırlar. Sağlıklı bireyler kendisini toplumun bir parçası olarak görür ve toplumda yer edinebilmek için uğraşı verirler. Bireyler her ne kadar toplumun parçası olarak var olsalar da, bireysel olarak da var olma çabalarını sürdürmek zorundadırlar. Var olma çabalarını sürdürürken yeterliliklerini ortaya koymak ve bunu da kendilerine ve topluma ispat etmek için çeşitli yöntemler kullanırlar. Bir diğer yadsınamaz gerçek de bireylerin yaptıklarında en iyiye ulaşma çabalarıdır ki; bu çaba başarıyı hedefler. Yaşamın her alanında kendisini gösteren başarılı olma isteği, insanlar için her yaş ve her dönemde karşılaşılan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda insanlar arasındaki yarışmacılık ya da rekabet duygusu, başarılı ve en iyi olmak isteğinin temellerini teşkil eder.

En iyi olmak, diğerlerinden daha başarılı olmak isteği yani rekabet etme durumu da bireyin içsel dinamiklerinden kaynağını alır; bu bağlamda hem içerisinde doğup geliştiği ailesi hem de gelişimini sürdürdüğü toplumsal tutumlardan etkilenir. Bu nedenle bu araştırmada rekabetçi tutum ile davranışların ilk olarak edinildiği ve etkilenildiği yer olan ailedeki anne baba tutumları ilişkisi incelenmiş, bununla birlikte rekabetçi tutum ve ana-baba tutumlarını etkileyeceği varsayılan cinsiyet, lise türü, ana-babanın eğitim düzeyi, ana-babanın mesleki durumu ve son olarak da sosyo- ekonomik düzey gibi değişkenlerin bu tutumlarla ilişkileri araştırılmıştır.

Bu çalışmanın değişik safhalarında birçok kişinin katkısı olmuştur. Çalışma sürecinde titiz çalışmaları ve yönlendirmeleri nedeniyle danışmanım Prof. Dr. Ersin ALTINTAŞ'a, tezimin istatistik çalışmalarının değerlendirilmesinde katkıda bulunan Araş. Gör. Ahmet AKIN'a ve Yard. Doç Dr. Bayram ÇETİN'e, tezimin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarıma, aileme ve sevgili eşime teşekkür ederim.

Selma AKKAYA

02. 05. 2008

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	xi
SUMMARY.....	xii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ LİTERATÜR.....	11
1.1. Rekabet ve Rekabetçilik.....	11
1.2. Rekabet İle İlgili Belli başlı Kuramsal Yaklaşımlar.....	15
1.2.1. Karen Horney.....	15
1.2.2. Alfred Adler.....	19
1.2.3. Eric Fromm.....	21
1.3. Rekabetçi Tutum İle İlgili Son Yıllarda Yapılan Araştırmalar.....	22
1.3. 1. Rekabetçi Tutum İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	22
1.3. 2. Rekabetçi Tutum İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar.....	24
1.4. Ana-Baba Tutumları İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	26
1.5. Ana-Baba Tutumları İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar.....	30
1.6. Ana-Baba Tutumlarının Önemi ve Etkileri.....	37
1.7. Ana-Baba Tutumlarına Bakış.....	41
1.7.1. Olumlu Ana-Baba Tutumu.....	42
1.7.1.1. Demokratik Tutum.....	42
1.7.2. Olumsuz Ana-Baba Tutumları.....	43
1.7.2.1. Otoriter (Baskıcı) Tutum.....	43
1.7.2.2. Koruyucu Tutum.....	45
1.7.2.3. Hoşgörülü Tutum.....	47
1.7.2.4. Tutarsız Tutum.....	50
1.7.2.5. Reddedici Tutum.....	53
1.7.2.6. Mükemmeliyetçi (Yetkinci)Tutum.....	55
1.7.2.7. Çocuğa Boyun Eğici Tutum.....	57

BÖLÜM 2: YÖNTEM.....	59
2.1. Araştırmanın Modeli.....	59
2.2. Evren ve Örneklem.....	59
2.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	60
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	60
2.3.2. Ana-Baba Tutumları Ölçeği.....	60
2.3.3. Rekabetçi Tutum Ölçeği.....	62
2.4. Verilerin Toplanması.....	63
2.5. Verilerin İstatiksel Analizi.....	63
BÖLÜM 3: BULGULAR.....	64
3.1.Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-baba Tutumları ile Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular.....	64
3.2. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet Farklılıklarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular	65
3.3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Eğitim Gördükleri Lise Türlerine Göre Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	65
3.4. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet Farklılıkları ile Ana-Baba Tutum Puanlarına İlişkin Bulgular.....	66
3.5. Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	67
3.6. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyleri İle Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	69
3.7. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyleri İle Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	70
3.8. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Meslek Durumlarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	71
3.9. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Meslek Durumlarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	72
3.10. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	73

3.11. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	74
3.12. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	78
3.13. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Meslek Durumlarına Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	82
3.14. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Meslek Durumlarına Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	86
3.15. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	89

BÖLÜM 4: TARTIŞMA VE YORUM.....94

4.1. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-baba Tutumları ile Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	94
4.2. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet Farklılıklarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	97
4.3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Eğitim Gördükleri Okul Türüne Göre Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	98
4.4. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet Farklılıklarına Göre Ana-Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu	98
4.5. Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Ana-Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	99
4.6. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Eğitim Düzeyine Göre Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	99
4.7. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Meslek Durumlarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	100
4.8. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	100
4.9. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Eğitim Düzeyine Göre Ana-Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	101

4.10. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Meslek Durumlarına Göre Ana-Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	102
4.11. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Ana-Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu.....	103
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	105
KAYNAKÇA.....	108
EKLER.....	115
ÖZGEÇMİŞ.....	121

KISALTMALAR LİSTESİ

RTÖ	: Rekabetçi Tutum Ölçeği
SED	: Sosyo-ekonomik Düzey
akt	: Aktaran
s	: Sayfa

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Araştırma Örnekleminin Lise Türüne Göre Dağılımı.....	59
Tablo 2: Araştırma Örnekleminin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	60
Tablo 3: Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Tutumları ile Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Tablosu.....	64
Tablo 4: Cinsiyet Farklılığına Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Dağılım, Ortalama, Standart Sapma ve “t” Testi Tablosu.....	65
Tablo 5: Eğitim Gördükleri Lise Türlerine Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Dağılım, Ortalama, Standart Sapma ve “t” Testi Tablosu	65
Tablo 6: Cinsiyet Farklılıklarına Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutum Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu.....	66
Tablo 7: Cinsiyet Farklılıklarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Düzeylerine Göre Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu.....	66
Tablo 8: Cinsiyet Farklılıklarına Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutum Düzeyleri Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu.....	67
Tablo 9: Okul Türüne Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutum Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu.....	67
Tablo 10: Okul Türüne Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu.....	68
Tablo 11: Okul Türüne Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutum Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu.....	68
Tablo 12: Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarına İlişkin Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	69
Tablo 13: Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	69
Tablo 14: Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarına İlişkin Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	70

Tablo 15: Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	71
Tablo 16: Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarına İlişkin Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	71
Tablo 17: Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	72
Tablo 18: Anne Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarına İlişkin Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	72
Tablo 19: Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Meslek Durumlarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	73
Tablo 20: Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarına İlişkin Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri..	74
Tablo 21: Ortaöğretim Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	74
Tablo 22: Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Göre Demokratik Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	75
Tablo 23: Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	75
Tablo 24: Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	76
Tablo 25: Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	76
Tablo 26 : Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarına İlişkin LSD Testi Bulguları Tablosu.....	77
Tablo 27: Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	78

Tablo 28: Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	78
Tablo 29: Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	79
Tablo 30: Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	79
Tablo 31: Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	80
Tablo 32: Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	80
Tablo 33 : Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarına İlişkin Scheffe Testi Bulguları Tablosu.....	80
Tablo 34: Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	81
Tablo 35: Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	82
Tablo 36: Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	82
Tablo 37: Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	83
Tablo 38: Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	83
Tablo 39: Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	84
Tablo 40 : Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarına İlişkin LSD Testi Bulguları Tablosu.....	84
Tablo 41: Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	85

Tablo 42: Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	86
Tablo 43: Anne Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	86
Tablo 44: Anne Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	87
Tablo 45: Anne Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	87
Tablo 46: Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Meslek Durumlarına Göre Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	88
Tablo 47: Anne Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	88
Tablo 48: Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Meslek Durumlarına Göre Otoriter Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	89
Tablo 49: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	90
Tablo 50: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Demokratik Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	90
Tablo 51: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	91
Tablo 52: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	91

Tablo 53 : Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutumları Puanlarına İlişkin Scheffe Testi Bulguları Tablosu.....	92
Tablo 54: Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	92
Tablo 55: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Otoriter Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	93
Tablo 56 : Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-baba Tutumları Puanlarına İlişkin Scheffe Testi Bulguları Tablosu.....	93

Tezin Başlığı: Ortaöğretim (Lise) Öğrencilerinde Rekabetçi Tutum İle Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkisi Düzeyi

Tezin Yazarı: Selma AKKAYA

Danışman: Prof. Dr. Ersin ALTINTAŞ

Kabul Tarihi: 04. 07. 2008

Sayfa Sayısı: XIV (ön kısım) + 107 (tez) + 14 (ekler)

Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri

Bilim Dalı: Eğitimde Psikolojik Hizmetler

Bu araştırmada temel amaç; Ortaöğretim (Lise) öğrencilerinin rekabetçi tutumları ile demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca çalışmada rekabetçi tutumun ve demokratik, otoriter, koruyucu/istekçi ana-baba tutumlarının; öğrencilerin cinsiyetine, eğitim görülen lise türüne, ana-babanın eğitim düzeyine, ana-babanın mesleğine ve öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği de araştırılmıştır.

Araştırmanın örneklemini, Nevşehir'in Ürgüp ilçesindeki Ürgüp Lisesi, Hayri Mehmet Ürgüplü Anadolu Lisesi ve Ürgüp Anadolu Öğretmen Lisesinde eğitim gören öğrencilerden tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 167 'si erkek, 215'i kız olmak üzere toplam 382 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak; Rekabetçi Tutum Ölçeği (RTÖ, Bilbey, Akbayırlı, 1998), Ana-Baba Tutum Envanteri (Eldeleklioğlu, 1996), araştırmacı ve danışman tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda; ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin rekabetçi tutum değerlerinin ana-baba tutumlarının demokratik ve koruyucu/istekçi oluşuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Buna karşılık öğrencilerin rekabetçi tutum değerlerinin ana-baba tutumlarının otoriter oluşuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Rekabetçi tutumun; cinsiyete, lise türüne, ana-baba eğitim düzeyine, ana-babanın meslek durumuna ve sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir farklılık göstermediği de araştırma sonucunda elde edilen bulgulardandır. Öğrencilerin ana-baba tutumlarının cinsiyet ve lise türüne göre farklılık göstermediği sonucu elde edilen diğer bir bulgudur. Annesi ortaokul-lise mezunu olanların ilkokul mezunu olanlardan daha koruyucu/istekçi ana-baba tutumuna sahip oldukları, babası üniversite mezunu olanların ilkokul mezunu olanlardan daha koruyucu/istekçi ana-baba tutumuna sahip oldukları belirlenmiştir. Demokratik ana-baba tutumu açısından ana-baba eğitim düzeyine göre anlamlı fark yoktur. Annenin meslek durumuna göre ana-baba tutumları açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Fakat babası memur olanların esnaf ve diğer olanlardan daha koruyucu/istekçi ana-baba tutumuna sahip olduğu, buna karşın demokratik ve otoriter tutum açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sosyo-ekonomik düzey açısından demokratik ana-baba tutumunda anlamlı farklılık bulunmamıştır, fakat orta sosyo-ekonomik düzey'deki öğrencilerin düşük düzeydekilerden den daha koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutumuna sahip oldukları bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Rekabet, Rekabetçi Tutum, Ana Baba Tutumları, Ortaöğretim Öğrencisi

Title of the Thesis: The Level Of Relation Between Competition And Parental Attitude Considering High School Students	
Author : Selma AKKAYA	Supervisor: Prof. Dr. Ersin ALTINTAŞ
Date : 04. 07. 2008	Nu of Pages: XIV (p.t.) + 107 (main b.) + 14 (appendices)
Department : Educational Science	Subfield: Psychological Utility at the Education
<p>The major main of this study is to investigate the relationship between high school students' competition attitude and Parental attitude classified as Democratic, Protective/Demanding and Authoritarian.</p> <p>The sample of this research consists of 382 students; 167 boys and 215 girls who were randomly chosen from Ürgüp Anatolian High School, Hayri Mehmet Ürgüplü Anatolian High School and Ürgüp Anatolian Education High School in Ürgüp.</p> <p>“Competitive Attitude Scale” developed by Akbayırlı Bilbey, 1998 and “Parents Attitude Inventories” developed by Eldeleklioğlu, 1996 and “Personal Information Poll” for the measuring variety of student' s gender, kind of high school, mother' s education level, father's education level and the socioeconomic level are used for collecting data.</p> <p>The results are as follows; a positive correlation is seen between the students' competitive attitude and parental attitude both democratic and protective/demanding (These correlations are significant at the level of 0.01 but not very strong). As a result of the research, no difference is found statistically between the students who have authoritarian parental attitude and competitive attitude. And; competitive attitude doesn't change according to the variable of the students' gender, the type of school , mother –father education level, mother's –father's job and the economic level. The study shows that; parental attitude does not change according to the variable of the students' gender and the type of school.</p> <p>It's been found that the mothers graduated from secondary or high schools are more protective/demanding than mothers graduated from primary schools, additionally the students whose fathers graduated from university show more protective/demanding attitudes than the ones whose fathers have graduated from primary education schools. When we take the democratic parental attitudes in consideration the education level of the parents doesn't make any difference. No significant difference is to be found between parental attitude and mother's job. But the students whose fathers are government officials are more protective/demanding than the ones whose fathers are tradesmen. Thus no significant difference is observed between democratic and authoritarian parental attitude and father's job. Furthermore there is no significant difference between democratic parental attitude and the socio-economic level. Also the ones who have middle socio-economic level show more protective/demanding and authoritarian parental attitudes than the ones who have lower socio-economic level.</p>	
Keywords: Competition, Competition Attitude, Parental Attitude, High School Student	

GİRİŞ

Bireyler; sosyalleşerek, kültürlenerek, kişisel gelişim ve değişim süreci yaşayarak bir olgunluğa erişirler. Bu süreç salt insan için değil, toplumlar için de farklı boyutlarıyla varlığını sürdürmüş ve de sürdürmeye devam etmektedir. Bu bağlamda bireylerin bu süreçten ne şekilde etkilendiği ve sürecin oluşumunda rol alan faktörlerin neler olduğu üzerinde çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

Bir çocuğun dünyaya gelişi, onun yetişmesinden sorumlu olanların yaşamını değiştirir ve yeni öğrenme yaşantıları geçirmelerine neden olur. Ana-babalar bu öğrenme yaşantısının baş aktörleri olup yaşamlarını çocuklarına göre yeniden düzenleyip, çocuğun ilk sosyalleşme deneyimlerini oluşturan aile kurumunu şekillendirirler. Aile bireyin sosyalleşmesi üzerinde küçük yaştan itibaren belirleyici olur ve örnek yaşantılar kazanmasına olanak sağlar. Aile sahip olduğu bilgi, değer, tutum, rol ve alışkanlıkları çocuklarına aktarır. Ana-baba ve çocuk ilişkisinde sosyalleşmenin ilk denemeleri yapılır; ailede uygulanan ödül-ceza yöntemi, kardeş ilişkileri ve aile içerisindeki etkileşimler çocuğun sosyalleşmesini şekillendirirler. Ailenin dünya görüşü, çocuğun kişiliğinin, düşünce ve davranış biçimlerinin oluşmasında etkili olmaktadır. Aile içindeki ana-baba-kardeş ilişkileri karşılıklı bir etkileşim sürecidir ve çocuk bu etkileşimi kullanarak sosyalleşmeyi öğrenir (İnanç ve diğ. 2004; Giddens, 2000). Sosyalleşme; bireyin içerisinde doğduğu kültür için gerekli olan bilgi ve becerileri edinmesi sürecini içermektedir. Ana-baba ve çocukların davranışları arasında uyumlu bir takip söz konusudur. Aile içerisindeki her bireyin davranışı, diğer bireyin önceki davranışlarının etkisi altındadır.

Ana-babanın çocuğa karşı takındığı tavır, çocuk üzerinde, onu yaşamı boyunca etkileyecek olumlu ve olumsuz izler bırakır. Ana-baba ve çocuk arasındaki bu ilişki, çocuğun diğer bireylerle kuracağı ilişkilerde ve tüm yaşamı boyunca tutumlarının şekillenmesinde belirleyici rol oynar. Aile içinde benimsediği davranışlar, toplum içinde onu yönlendirir (Aydın, 2004:43).

Çocuklar ana ve babalarından farklı düzeylerde etkilenirler. Her çocuğun kimden daha çok etkileneceği ve etkilenme derecesi farklıdır. Çocuk hayatında ana-babanın oynadığı

rolü incelerken akılda bulundurulması gereken bazı olgular ve temel ilkeler vardır. Çocukla ana babasının iyi ya da kötü günleri bir arada geçirmek amacıyla beraber olmaları doğal bir olaydır. Çocuğun bunda bir seçim hakkı yoktur. Ana-babanın çocuklarının nasıl bir insan olacağını tayinde seçim hakkı, başlangıçta çocuğunkinden de sınırlıdır. Ana-babanın rolü yalnız bir dizi eylemden ibaret değildir. Ana-baba-çocuk ilişkisine, ana-babalar yönünden bakan araştırmacılar, ana-babaların çocuklarını yetiştirirken izledikleri yöntemin, ana-babanın kişiliği, ana-babanın tutumları ve davranış nitelikleri olmak üzere üç temel ögeye dayandığını belirtmektedirler (Jersild, 1987; İnanç ve diğ., 2004).

“Toplumsallaşmanın farklı kültürleri birbirine bağlama gibi bir işlevi de vardır” (Giddens, 2000). Kuşaklar bu şekilde birikimlerini sonrakilere aktarırlar. Böylelikle sürekli değişen ve yeniden yapılanan toplumlarla karşılaşırız.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de hayatımızı farklı açılardan etkileyebilen toplumsal değişimin ortaya çıkış şekli, yönü ve bizim bu bağlamdaki konumlanmamızın net bir biçimde ortaya konamayacağını ifade etmek yanlış olmaz. Çoğumuzun artık bu değişimler üzerine ‘ister bunlara direnelim ister direnmeyelim’ çokça düşünüyor olmamız, özellikle yüzyılımızın son çeyreğinde gerçekleşen, kişisel ve duygusal yaşamlarımızı etkileyen temel dönüşümlerin bir göstergesidir. Bir ilişki, etkileşim isteyen bir şeydir onunla uğraşmanız gerekir. İlişki, zaman içinde kalıcı olacaksa, öteki insanın güvenini kazanmayı gerektirir. Bugün özel yaşamlarımızda olup biteni anlayabilmek için geçmişte insanların nasıl yaşadıkları hakkında bir şeyler biliyor olmamız gereklidir (Giddens, 2000).

Giderek küçülen dünyada, toplumların varlıklarını devam ettirebilmeleri, uluslar arası arenada daha rekabetçi olmayı ve toplumu oluşturan bireylerin küresel değerleri ve oluşumları göze alarak hareket etmelerini gerekli kılmaktadır. Bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, toplumsal yapıların da değişmesine ve yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Yaşanan bu hızlı değişim süreci, beraberinde yeni kavramlar ve olgular getirmiştir. Bu yeni kavramlardan biri de, bilgi çağı ya da bilgi toplumdur. Bilgi toplumunda yaşamak, bireyleri daha yaratıcı, daha sorgulayıcı, düşünen ve üretebilen insanlar olmaya zorlamaktadır (Çalık ve Sezgin, 2005).

Günümüzde modern eğilimlerin getirdiği ve teşvik ettiği koşuşturmacılı, yarışmacı ve telaşlı yaşam biçimi insanlar sürekli gerilim içinde yaşamaya mecbur bırakmıştır. Bu tarz bir yaşantı, çok şeyi bir anda yapmaya çalışan, sabırsız, benmerkezci, zaman yoksunu, başkalarıyla hatta kendiyile yarışan bir kişilik yapısını teşvik etmektedir. Böyle bir kişilik yapısı başlı başına insanlarda strese kaynaklık etmektedir (Durna, 2004).

Kağıtçıbaşı (1996)'nın *İnsan ve İnsanlar* kitabında başarı güdüsüyle ilgili olarak ülkemizde yapılan çeşitli araştırmalara ve elde edilen sonuçlara değinilmiştir. Değişik ölçme teknikleri ve değişik yaşta deneklerin kullanıldığı bu araştırmalar kesin bir sonuç vermemiştir. Aynı tür ölçü ve deneklerle daha geniş çapta ve tekrarı mümkün çalışmalar yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Genel sonuçlara göre çocuklarda yüksek, ergen ve yetişkinlerde ise düşük başarı güdüsü görüldüğüne göre, ergenlik çağına bu konu bakımından önemle eğilmek, bu devredeki aile eğitim-kültür ilişkilerini incelemek yerinde olacaktır. Özellikle eğitimde, çocuğun kendini güvence içinde hissettiği ilkokuldan ayrılıp başka normların hüküm sürdüğü kalabalık ortaöğretime girişi, orada belki de kendini artık bir birey olarak değil de bir grubun parçası olarak görüşü, başarı güdüsünü düşünüyü azaltan etkenlerden birisi olabilir. Ayrıca başarı güdüsünün ülke içinde sosyal yapısal ve diğer etkenlerle ilgili olarak gösterdiği değişimler, diğeri de bu güdünün diğer güdüler, tutumlar ve eğilimlerle ilişkisidir.

Başarma gereksinimi yüksek olan bireyler, yaptıkları göreve oldukça dikkat ederler, herkesten daha iyisini yapmaya çalışırlar, eylemlerinde de başkalarıyla rekabete girerler ve okulda daha yüksek not aldıkları gibi toplumun da üst kademelerine daha süratle tırmanabilirler (Cüceloğlu, 1996:254).

Birey, değerleri ve amaçları itibarı ile durağan bir varlık değildir. Başarılı olmak ve saygınlık kazanmak ve varlığını kabul ettirmek için çaba harcar. Bu noktada bireylerin kendilerine has biricik yönlerini ortaya çıkarma sürecinde rekabet olgusu ve rekabet olgusunun zorunlu kıldığı rekabetçilik durumları ortaya çıkmaktadır. Rekabet, kişinin doğasında var olan özelliklerinin sonucu ortaya çıkan doğal bir girişimdir. Birey, okul çağına geldiğinde, arkadaş çevresi içerisinde yaşadığı toplumsallaşma sürecinde, başarılı olmayı, işbirliğini ve rekabeti öğrenir (Köknel, 1995).

Varlığının temelini anlama gayreti içerisinde rekabet, insan tabiatında gelişen bir davranış olarak değerlendirilebilir. Psikoloji bilimine büyük katkısı bulunan değişik kişilik kuramcıları da insanın bu özelliği üzerinde durmuşlar ve bu konuyu açıklamaya çalışmışlardır. Özellikle psikoanalitik ekol içerisinde oldukça üzerinde durulan rekabetçilik olgusunu en çok irdeleyen kuramcının Karen Horney olduğu bilinmektedir. Nevrotik rekabet konusunda Horney'in ileri sürdüğü düşüncelerin, rekabetçilik olgusunun açıklanmasında önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir. Bireyler açısından rekabetçiliğe baktığımızda, tarih boyunca günlük yaşantının her boyutunda rekabetçiliğe rastlamak mümkündür (Akbayırılı, 1998).

Çocukluktan başlayarak, toplumsal değerler, kişinin davranışlarında yer etmeye başlar ve böylece amaçlarını belirli genel sınırlar içerisinde düşünmeye başlar. Genellikle kişi, gereksinmelerinin doyumunda, ana uğraşları toplumsal değerlerin onayladığı kanallar boyunca düzenler. Farklı toplumlarda değerler farklılaşabilir. Değişik kültürlerde farklı erdemler vurgulanabilir. Orta Çağ'daki ideal insan algısı, bugünün ideal insan tipine hiç uymaz. Bir kültürde son derece rekabetçi başarılı adam, kahraman olarak alkışlanırken, diğer bir toplumda, bu gibi nitelikler bir dezavantaj olabilir. Örneğin, günümüz Amerikan toplumunda belki de en büyük bankacı, en büyük adam olma prestijine sahiptir. Para ödülü için dövüşen boksörler, başarılı Amerikan futbolu oyuncuları ve menajerlerinin çevresinde, bilim adamları veya sanatçılardan daha fazla nur halkası olduğu görülmektedir. Öte yandan daha ilkel toplumlarda iyi bahçıvan ve işçi olmak önemsenir. Bireysel kazanç ve zengin olmak, onların birincil değerleri değildir (Şerif, 1985:144).

Rekabetçilik, aynı zamanda bireyin daha iyi olma çabasıyla kendini çevresindeki diğer bireylerle kıyaslama ve sonuçta ideal benliğine ulaşma uğraşı olarak da yorumlanabilir. Bireylerin yaşam olaylarına karşı ortaya koydukları tutumlar, ruh halleriyle ve mizaçlarıyla sıkı sıkıya bağlı oldukları görüşünden yola çıkarak; bireylerin yaşam sorumluluklarını yerine getirirken gösterdikleri rekabetçilik durumu, onların mizaçlarının belirlenmesinde ve şekillenmesinde büyük etkileri olan aile ortamlarının önemini ortaya çıkarmaktadır. Sağlıklı aile ortamında yetişen, kendilerine saygı duyan kişiler, kendilerini saygıya ve kabul edilmeye değer, önemli ve yararlı kişiler olarak görme eğilimindedirler. Öte yandan, kendilerine olumsuz bir açıdan bakanlar ya da

kendilerine saygısı düşük olanlar, kendilerini pek önemli olmayan, sevilebilir özelliklerden yoksun, yeteneklerine güvenilmeyen kişiler olarak görme eğilimindedirler (Yenidünya, 2005).

Cüceloğlu (2003) ‘geleneksel otoriter kültür’ ile ‘özgürlükçü çağdaş kültür’ varsayımlarını karşılaştırırken artık günümüz kültür anlayışında; kişilerin birbirleriyle yarışmalarını, kendilerini diğerlerinden üstün kılabilecek bilgi ve becerileri öğrenmeleri gerekliliği, yarış halinde olmaları ve de gelebilecekleri en üst düzeye ulaşmaları gerekliliğini belirtmektedir. Görülüyor ki; 21. yüzyılda artık insanların her türlü konuda sürekli bir yarış halinde olmaları normalleşmekte, hatta desteklenmektedir.

Tutumlar oldukça organize olmuş uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimleridir. Bu eğilimler diğer insanları, grupları, fikirleri, ülkenin diğer yörelerini ya da nesneleri konu edinir. Tutumların oluşumundaki faktörler; genetik ve fizyolojik faktörler; tutum konusu ile doğrudan deneyim, kişilik, toplumsallaşma süreci, grup üyeliği, sosyal sınıf gibi özelliklerdir. Tutumların oluşması ve şekillenmesinde rol oynayan önemli bir faktör de ana-baba etkisidir. Özellikle aile dışı sosyalleşmenin başladığı okul öncesi ve ilköğretim çağına kadarki dönemde çocuk ana-babasına kendisine çeşitli konularda bilgi verecek, ödüllendirip cezalandıracak tek otorite olarak görülür. Kişiliğin biçimlenmesinde en önemli çevresel etken ailedir. Aile, özel davranışların kazanılmasında rolü olan övgü ve cezaların kaynaklandığı ve kullanıldığı başlıca ortamdır. Genellikle çocuğun ilk öğretmenleri de ana-babasıdır. Ana-babanın tepkileri bazı davranışları pekiştiren, diğer bazıları için cesaret kırıcı özellik taşıyarak çeşitli alışkanlıkların, amaç ve değerlerin belirlenmesinde yardımcı olmaktadır. Model alma sürecinde çocuklar, ana-babalarının birçok kişilik özelliğini taklit ederken, ahlaki, kültürel değer ve normlarını da benimserler (Durmuş, 2007:2). Buradan yola çıkarak da bireylerin sahip oldukları davranışları etkileyebilecek ebeveyn tutumları ve rekabetçilik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi gerekliliği görülmüştür.

Amaç

Yapılan işte ya da etkinlikte en iyi olmak, diğerlerinden daha başarılı olmak isteği yani rekabet etme durumu bireyin içsel dinamiklerinden kaynağını alır. Birey hem içerisinde

doğup geliştigi ailesinden hem de gelişimine etki eden toplumsal tutumların etkisi altındadır. Doğal olarak rekabet etmeyi ve rekabetçi tutumları benimsemeyi içerisinde şekillendiği sosyalleşme sürecinde öğrenir. Bu nedenle bu araştırmada rekabetçi tutum ile davranışların ilk olarak edinildiği ve etkilenildiği yer olan ailedeki ana-baba tutumları ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın ilk aşamasında gerekli literatür taraması yapıldıktan sonra, araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinden anketler kullanılarak konuyla ilgili veriler toplanmıştır, anket yoluyla elde edilen verilere dayanan bu araştırma ilişkisel türde tarama modelindedir. “Anne Baba Tutumları Ölçeği ve “Rekabetçi Tutum Ölçeği” kullanılarak veriler toplanmıştır. Toplanan veriler, SPSS For Windows 13.0 paket programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve istatistiksel işlemler yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde pearson korelasyon, t-testi, tek yönlü varyans analizi, anlamlı farkın kaynağı için de Scheffe ve LSD çoklu karşılaştırma test tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın son aşamasında, araştırmadan elde edilen bulgulara dayanarak sonuçlara ulaşılmış ve araştırma sonuçları çerçevesinde öneriler geliştirilmiştir.

Problem

Aile iklimi, tüm gelişim dönemlerinde çocuğun psikolojik ve toplumsal gelişimini etkileyen en önemli faktörlerden birisidir. Çocuğun yetiştiği aile ortamı, ana-baba çocuk ilişkileri ve çocuk yetiştirme yöntemleri, çocuğun kişiliğinin farklı biçimlerde gelişmesine neden olmaktadır. Ana-baba tutumlarının çocukların davranışları ve tutumları üzerindeki etkileri konusunda yapılan araştırmalarda; demokratik ana-baba tutumunun çocukların kendini gerçekleştirme, kendini kabul ile kişisel ve sosyal uyum düzeylerini olumlu yönde; buna karşın otoriter ana-baba tutumunun ise olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir. Ana-baba tutumları çocuğun kişilik gelişiminde kilit noktayı oluşturmakta ve ilerleyen yıllarda nasıl bir yetişkin olacağını belirlemektedir.

Dolayısıyla çocuğun rekabetçilik tutumunun da ana-baba tutumlarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ortaöğretim öğrencilerinin rekabetçilik tutumları; rekabetçilik

düzeylei çeşitli değişkenlerden etkilenmekte midir? Rekabetçilik düzeylei ana-baba tutumlarından etkilenmekte midir? Bu ilişkinin araştırılması bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu çalışmada, ortaöğretim öğrencilerinin Rekabetçilik ve Ana-Baba tutumları; cinsiyet, okul türü, anne ve babanın eğitim düzeylei, anne ve babanın meslek durumları ve sosyo-ekonomik düzeylei değişkenleri açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmanın Temel Değişkenleri; Rekabetçi ve Ana-Baba Tutumları düzeyleidir.

Alt Problemler

1. Ortaöğretim (Lise) öğrencilerinin rekabetçi tutum düzeylei çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

1.a. Rekabetçi tutum açısından cinsiyete göre kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.b. Rekabetçi tutum açısından okul türüne göre genel ve anadolu lisesi arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.c. Rekabetçi tutum açısından baba eğitim düzeyine göre okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise ve yüksekokul-üniversite arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.d. Rekabetçi tutum açısından anne eğitim düzeyine göre okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise ve yüksekokul-üniversite arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.e. Rekabetçi tutum açısından baba mesleğine göre işçi, memur, esnaf ve diğer arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.f. Rekabetçi tutum açısından anne mesleğine göre ev hanımı, işçi, memur ve diğer arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.g. Rekabetçi tutum açısından sosyo-ekonomik düzeye göre alt, orta ve üst arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Ortaöğretim (Lise) öğrencilerinin ana-baba tutumları çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

2.a. Ortaöğretim öğrencilerinin ana-baba tutumları açısından cinsiyete göre kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2.b. Ortaöğretim öğrencilerinin ana-baba tutumları açısından okul türüne göre genel ve anadolu lisesi arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2.c. Ortaöğretim öğrencilerinin ana-baba tutumları açısından baba eğitim düzeyine göre okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise ve yüksekokul-üniversite açısından anlamlı bir fark var mıdır?

2.d. Ortaöğretim öğrencilerinin ana-baba tutumları açısından anne eğitim düzeyine göre okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise ve yüksekokul-üniversite açısından anlamlı bir fark var mıdır?

2.e. Ortaöğretim öğrencilerinin ana-baba tutumları açısından baba mesleğine göre işçi, memur, esnaf ve diğer arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2.f. Ortaöğretim öğrencilerinin ana-baba tutumları açısından anne mesleğine göre ev hanımı, işçi, memur ve diğer açısından anlamlı bir fark var mıdır?

2.g. Ortaöğretim öğrencilerinin ana-baba tutumları açısından sosyo-ekonomik düzeye göre alt, orta ve üst arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3. Ortaöğretim (Lise) öğrencilerinin rekabetçi tutum ve ana-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3.a. Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları demokratik ana-baba tutumları ile rekabetçi tutum arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3.b. Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları koruyucu/istekçi ana-baba tutumları ile rekabetçi tutum arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3.c. Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları otoriter ana-baba tutumları ile rekabetçi tutum arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Önemi

1. Ortaöğretim öğrencilerindeki ana-baba tutumları, rekabetçilik tutumları ve bu tutumları etkileyebilecek değişkenlerin belirlenmesiyle ilgili olarak literatürde çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, ana-baba tutumlarının rekabetçilik tutumuyla ilişkisini inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu bağlamda araştırmamızın alana katkı sağlayabileceği ve yapılacak yeni çalışmalara kaynak olabileceği düşünülmektedir.

2. Ortaöğretim öğrencilerinin, rekabetçi tutumlarını etkileyebilecek değişkenlerin ve ana-baba tutumlarının belirlenmesiyle; bu tutumları etkileyebilecek olumsuz ana-baba tutumlarının etkisinin azaltılabilmesi için okullarımızda özellikle psikolojik danışmanlar tarafından yapılacak çalışmalar konusunda yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

3. Ortaöğretim öğrencilerindeki rekabetçi tutumlarını etkileyebilecek değişkenlerin belirlenmesiyle, belirlenen bu değişkenlerin etkisinin göz önünde tutulduğu yeni eğitim ortamları ve yeni sınav sistemleri oluşturulmasına katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma Ürgüp İlçesindeki; Ürgüp Lisesi, Hayri Mehmet Ürgüplü Anadolu Lisesi ve Ürgüp Anadolu Öğretmen Lisesi'nde eğitim gören ortaöğretim öğrencileriyle sınırlı olacaktır.

2. Öğrencilerin uygulanacak ölçeklere verdikleri cevaplarla sınırlı olacaktır.

TANIMLAR

Tutum: Tutum, bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu, ya da olaya karşı deneyim, bilgi, duygu ve motivasyonuna dayanarak örgütlediği

zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki, ön eğilimidir. Tutumlar dış dünyaya karşı vaziyet alışımımızı biçimlendirir. Tutumların genel olarak zihinsel bir etkinlik sonucu ortaya çıktığı artık bilinen bir gerçektir. Kişiliği oluşturan özellikler arasında tutumlar önemli bir yere sahiptir. (İnceoğlu, 2004:13).

Ana-Baba Tutumu: Ana ve babalarının gösterdikleri çeşitli tavırların çocuklar tarafından algılanış tarzlarının toplamı. Ana ve babaların çocuk yetiştirirken kullandıkları davranış tarzlarının tamamıdır.

Demokratik Ana-Baba Tutumu: Bu tutumu benimseyen ana-babalar çocuğa içten ve derin bir sevgi duyar ve bunu şartsız olarak gösterirler. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına hassastırlar, davranışlarını ilgi ve anlayışla izler, özerk davranmasına izin verir, yaşına göre kendisi ile ilgili bazı kararlar almaya çocuğu teşvik ederler. Çocuğa kendini istediği zaman kullanabileceği bir kaynak olarak sunar ve aile kralları hakkında bilgi verir, denetimden kaçınır ve her konuda çocuğa iyi bir rehber olmaya çalışır (Eldeleklioğlu, 1996; Akbaba, 1988).

Koruyucu Ana-Baba Tutumu: Bu tutumu benimseyen ana-babalar aşırı derecede ihtiyatlı olup, çocuktan ayrılmakta güçlük çekerler. Çocuğun hareketlerini kısıtlayıp hareket serbestliği tanımazlar, çocuğa güvenmedikleri için çocuğun tüm davranışlarını kontrol altında tutmak isterler. Çocuğun sorumluluklarını üstlenirler ve kendine güvensiz, bağımlı kişiler olarak yetiştirirler (Sargın, 2001; Eldeleklioğlu, 1996).

Otoriter Ana-Baba Tutumu: Bu tutumu benimseyen ana-babalar; koydukları kurallara çocuklarının koşulsuz uymasını ve itaat etmesini isterler. Çocukların davranışlarını, hiç esnemeyen, mutlak ölçütlere göre biçimlendirme ve denetleme eğilimindedirler. Çocuklarına kurallara uymadıkları zaman ceza uygularlar ve çocuklarıyla pek fazla görüş alış verişinde bulunmazlar, daha çok çocuklarından söyledikleri her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler (Yavuzer, 2005; Yılmaz, 1999).

Rekabetçilik; Kaynağını başarıma güdüsünden alan ve en iyi ya da mükemmel olma isteğiyle, davranışsal boyutta, yaşamın herhangi bir faaliyetinde diğer insanları geride bırakarak onlardan daha başarılı olmaya çalışmayı ya da belirlenen amaca ulaşmak için gösterilen çabaları içeren tutum veya tutumlardır (Akbayırılı, 1998).

BÖLÜM – I

KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ LİTERATÜR

1.1. Rekabet ve Rekabetçilik

Rekabet, geçmişten beri bütün canlılarda var olan bir olgu olarak karşımıza çıkmakla birlikte, genel olarak incelemeye konu olan ekonomik birimler arasındaki rekabettir. Bu nedenle rekabet kavramının aktörleri, kişi, firma ve ülkeler olabilmektedir. Rekabete katılan ekonomik birim firma ise üretimini maksimize ederek, kar sağlamak, tüketici ise tüketimini maksimize ederek mümkün olabilen en yüksek faydayı sağlamak, ülke ise diğer ülkelerin sahip olduklarından daha fazlasına sahip olarak, dünya çapında söz sahibi olmak için yarış içine girebilmektedir (Uysal, 2000:5).

Aytaç (2004)'a göre boş zaman, kapitalist anlamda oldukça karmaşık ve kurumsallaşmış bir pazarı temsil eder. Boş zamana hükmetmek, boş zamandaki ilişki ve etkileşim durumlarını kontrol altına almak, paraya etki etmek başta gelen amaç halini almıştır. Bu yüzden de yeni değerler, ideolojiler, yaşam şekilleri, imaj ve göstergeler kapitalist kullanıma hizmet edecek şekilde devreye sokulur. Bu çerçevede, boş vakit; kendiliğin, özgürlüğün, istemli tercihlerin, doğallığın, düşünsel derinliğin, toplumsal iyiye/erdemliliğe ulaşmanın zamanı olmaktan çok, kapitalizmin kutsadığı ve onadığı yaşam ereklerine ulaşmanın tüketimcilik, yapay heyecanlar, kısıktılmış arzu-istekler, rekabetçilik, gösterişçi edimler, statü parlatma vs. bir aracı haline gelir. O halde rekabetçilik kapitalist ve pazarlamacı düzenin dayatması olarak karşımıza çıkmakta ve rekabetçi olmayı da teşvik etmekteyiz. Buradan hareketle rekabet; bireyler, toplumlar ve kültürler arasında ilk çağlardan beri var olan dinamiklerdendir denilebilir.

Rekabet, kendilerinden aşağı kalmamak ve onları geçmek için, bizimle aynı konumda olanları, aynı düzeyde olanları taklit etme hususundaki eğilime denir. Çocukta rekabet duygusunun uyanması, taklit ve benlik eğiliminin belirmesinden sonra ortaya çıkar. Benlik gelişip de insanda taklit ettiği kişiler gibi olmak, hatta onları geçmek arzusu oluşunca, rekabet meydana gelir. Rekabet duygusu, hırsı, kıskançlığı, hatta gizli kin duymayı doğurabilir, kibir ve gururu kışkırtabilir. Ama William James'in dediği gibi,

'rekabet, insanlık toplumunun siniridir'. Şiddetli eleştirilere uğradığı halde, yine de birçok araştırmacı tarafından savunulan rekabetin, çok önemli bir hareket ve ilerleme faktörü olduğunu gösterir. Kimi felsefecilere göre rekabetin meşru olan şekli, "kendi benliğiyle rekabet şeklinde olanıdır ki, bireyin başkalarıyla eşit veya onlardan üstün olma hususundaki arzusunu değil; kendi benliğinin önceki veya şu anki durumlarına üstün gelmek hususundaki eğilimini ifade eder. Doğal olarak bu şekildeki rekabette, kıskançlık ve kin, gurur ve övünme tehlikesi yoktur (Gövsa, 1998:81).

Çocuğun rekabet ile ilgili ilk denemeleri evde aile içerisinde başlar. Çocuklar, rekabete dayanan bir zorlama ile doğmazlar; rekabeti öğrenirler. Önce annesinin ya da babasının, bazen de ikisinin birden rakibi olur. Bunlardan birinin diğerine karşı sevgisini azaltmasını ve kendisine yönelmesini istemeğe başlar. Eğer evde iki ya da daha fazla çocuk varsa, kardeşler arası rekabet de kaçınılmaz bir olay haline gelir. Bu rekabet oldukça yumuşak olabileceği gibi, yıkıcı bir keskinlik ve yoğunluk da kazanabilir. Bazen da, çocukların kardeşlerine karşı rekabet duygularım baskı altında aldıkları, hatta kendilerini bile böyle bir duygunun var olmadığına inandırdıkları olur. Başarı ve üstünlük için rekabet, genellikle, ana baba sevgisi için rekabetten daha sonra ortaya çıkar. İki yaşından sonra, birçok çocuğun, kendi yaptıkları ile başka çocukların yaptıklarını kıyaslamaya giriştiklerini görebiliriz (Jersild, 1987).

Çocuklar, özellikle bir gurubun üyesi konumunu aldıkları 10 yaş civarında başka bireylerin yetenekleriyle yarışmaya ve kendilerini onlarla karşılaştırmaya başlarlar, bunların paralelinde de rekabetçilik daha belirginleşir.

Church (2007)'a göre de çocuklarda rekabetçiliğin ortaya çıkması 5 yaş civarında çok net görülebilir. Bu yaşlarda çevrelerindeki kişilerin düşüncelerini fark etmeye başlıyorlar; en iyi olmak, kazanmak ve birinci olmak istiyorlar. Ayrıca çocuklarda güçlü bir öz-kavram; rekabet, işbirliği ve kaybetmenin birlikteliğiyle oluşur. Çocuklar ilk olarak ailelerinde sosyalleştiklerinden dolayı rekabet etmeyi burada öğrenirler ve gelişimleri için oldukça etkili bir tutumdur.

Leuba'nın (1933) iki-altı yaş arasındaki çocuklarda yaptığı bir araştırmada çocuklar, önce teker teker, sonra ikişer ikişer bir odaya sokuluyor. Ellere üstüne parça çivilenen

oyun tahtaları veriliyor. İki yaşındakilerde, yanındaki çocuğun yaptıklarına ve söylediklerine karşı hiçbir ilgi yok. Rekabete girişmiyorlar, önlerindeki işe bakıyorlar. Üç yaşındakiler, yanlarındakinin yaptığından haberdar. Dört-altı yaşındakilerde, yanındakini geçmek ve daha iyisini, mükemmelim yapmak eğilimi görülüyor. Altı yaşındakilerin bazıları yaptıklarının eleştirisine girişiyorlar. Greenberg de araştırmasında (1932), iki-yedi yaşları arasındaki çocukları model parçaları (legolar) ile oynatmış ve rekabet duygusunun yaşla birlikte arttığını görmüş. İki-dört yaş arasındakiler, parçaları, ihtiyaçları oldukça, birer birer alıyorlar; buna karşılık dört yaşından büyükler çok miktarda parçayı kapıp bir köşeye depo ediyorlar. Yaşla birlikte, kendi yaptığı model konusundaki övgüler de artmaktadır. Rekabet için de aynı şey söylenebilir. Rekabete girişen çocukların yüzdesi, 3,4, 5, 6 yaşlarında, sırasıyla 42.6, 69.2 75.4 ve 86.5 tir. Anaokulu çağındaki çocuklarda rekabet, güç bir iş karşısında kaldıkları zaman ortaya çıkıyor. Rekabet içinde bulunan çocuk, işle, daha uzun süre ilgilenebiliyor. Ancak, bazılarının rekabet duygulan oldukça zayıf McFarland'ın yirmi kız kardeş üstünde yaptığı araştırmada; rekabetin çeşitli biçimleri ortaya çıkmıştır. Rekabet duygusunu uyandıran nedenler çocuktan çocuğa değişmektedir. İlgi çekici bir husus, aralarında rekabet olan kız kardeşlerin de, aralarında rekabet bulunmayanlar kadar iyi arkadaşlık kurabilmeleridir (akt: Jersild, 1987:220).

Küçük çocuklarda bile arkadaşlarından aşağı kalmamak ve onları geçmek arzusunun öne çıktığı görülür. Oyunlarda ve sınıflarda rekabetin ne kadar etkili bir faaliyet faktörü olduğunu anlatmaya gerek yoktur. Özellikle çocukların iki gruba ayrıldığı oyunlarda bu etki çok belli olur. Olumsuz durumlarda bile çocuklar arasında rekabetin etkisine rastlanır. Rekabetin okuldaki davranışlara etkisi hakkında birçok incelemeler yapılmıştır. Bu incelemeler sonucunda grup halinde ve aralarında rekabet uyandırılarak çalışmaya sevk edilen, Türk'çe, Hayat Bilgisi, Kompozisyon, Matematik derslerinde ve "dikkat ve hafıza deneyleri" gibi ruhsal incelemelerde, birlikte faaliyette bulundurulan çocuklardan alınan sonuçlar; tek başına çalışmalarda elde edilen sonuçlarla karşılaştırma yapılamayacak kadar daha verimlidir. Rekabet sadece bir faaliyet faktörü olmakla kalmıyor, aynı zamanda başkasının faaliyetini düşünmek de çocuk için yeni bir faaliyet kaynağı olmaktadır. İlk gençlik çağında bulunan çocuklarda rekabet daha güçlü bir hareket kaynağıdır. Çeşitli spor karşılaşmalarında gençlerin bazen gösterdikleri

üstün gayretler ve başarılar, özellikle arkadaşları arasında öne çıkmak ve fark edilmek arzusundan doğar. Binet ve Waschide, 12-13 yaşlarındaki 21 çocuk üzerinde yaptıkları dinamometre deneylerinde rekabet dürtüsüyle elde ettikleri basınç miktarının, rekabetsiz elde ettikleri miktarlardan 922 kg. daha fazla olduğunu gözlemlemişlerdir (Gövsä, 1998:82).

Adler (2000)'e göre; bir aile çocuklarının özellikle iyi yetişmelerini ve başka çocukların zararına olsa bile, olağanüstü değerli kimseler olarak görölmelerini doğal bulur. Bu bağlamdan hareketle aile içerisindeki eğitim, çocuklara, herkesten üstün olmaları ve kendilerini bütün insanlardan daha iyi kimseler olarak görmeleri gerektiği gibi yanlış bir düşünce aşılayabilirler. Babanın liderliğine dayanan her ailede böyle bir düşünce ile karşılaşılabilir. İşte bütün kötülük buradan ileri gelmektedir. Bu tarz baba otoritesi, sosyal duyguya pek az yer verir. Bir insanı, gelişmesinin çok erken bir döneminde sosyal duyguya karşı açıkça ya da gizliden gizliye karşı koyma gibi yanlış bir yola götürür ve apaçık bir başkaldırma davranışına hiçbir zaman rastlanmaz. Otoriter bir eğitimin en büyük sakıncası, çocuğa güçlü olma gibi bir ideal sunmuş olması ve güçlü olmanın zevkli yanlarını göstermesidir. Her çocuk başkalarından üstün olmak için can atacak şekilde yetişmekte, güçlü olma konusunda haris ve aşırı derecede boş gururlu bir hâle gelmektedir. Her çocuk en üst basamağa ulaşmak ve başkalarında saygı uyandırmak istemekte, çevresindeki en güçlü kimselere gösterilmiş olan bir boyun eğme ve itaat davranışının er geç kendisine de gösterilmesini beklemektedir. Ana-babasına ve toplumun geri kalanına karşı takındığı düşmanca tavır, bu yanlış düşünceleri benimsemiş olmasının kaçınılmaz bir sonucu olarak karşımıza çıkar.

Yapılan araştırmalarda başkalarının varlığı, 'hiç değilse insanlarda yarışmacılığa ve değerlendiriliyor olma duygusuna yol açmaktadır düşüncesi' büyük oranda doğrulanmıştır. İnsanlar hemen her toplumsal durumu yarışmacı olarak yorumlamak eğilimindedirler. İşbirliği yaparak daha fazla kazanacaklarını bilseler bile, basit bir oyunda birbirleriyle yarışmaktadırlar. İki kişi bir odada bulduklarında, açık herhangi bir neden bulunmamasına karşın, her biri diğerine karşı yarışmacı duygular yaşayabilir. Örtülü bir yarışmacılığın bulunduğunu, üçüncü birinin edimlerini karşılaştırdığını ya da diğer kişinin kendileriyle yarıştığını düşünebilirler. Bu olasılıklar bir tarafa bırakılsa bile, birey kendi edimini diğer kişinininkiyle karşılaştırabilir ve ondan daha iyi yapmak

isteyebilir, böylece de ne yaptığına bağlı olmaksızın diğer kişinin varlığı içsel bir çeşit yarışmaya yol açabilir (Freedman ve diğ., 2003:576).

Günümüzde modern eğilimlerin getirdi ve teşvik ettiği koşturmacılı, yarışmacı ve telaşlı yaşama biçimi insanlar sürekli gerilim içinde yaşamaya mecbur bırakmıştır. Bu tarz bir yaşantı, çok şeyi bir anda yapmaya çalışan, sabırsız, benmerkezci, zaman yoksunu, başkalarıyla hatta kendiyile yarışan bir kişilik yapısına teşvik etmektedir. Durna'nın aktardığına göre; A tipi ve B tipi ki ilik ilk olarak iki kardiyolog Meyer Friedman ve Rosenman tarafından gözlemlenmiştir. A tipi davranış biçimi içindeki birey, kendisi ve başkalarıyla sürekli bir yarış içindedir. Kendilerini zapt etmek için gösterdikleri gayrete rağmen, düşmanlık ve öfke gibi duygu ve davranışlar kolayca ortaya çıkartılabilir. B tipi davranış biçimine sahip birey, insanlar ya da zamanla daha az çatışma halindedir ve yaşama karşı daha dengeli ve rahat bir yaklaşım içersindedir. Kararlı bir hızda çalışır ve kendini daha fazla güven içinde hisseder (Durna, 2004:191).

Kültürlere göre rekabetçiliğe bakış değişir. Japonlar rekabeti belli koşullarda desteklemekteler ve 'işbirliğinin şemsiyesi altında yarışın' diyerek birlikteliği vurgulamaktadırlar. Macarcalar ise; bunun tam karşıtı düşüncededirler ve rekabeti desteklemektedirler (Fülöp, 2002). Kuzey Amerika ve Batı Avrupa gibi bireyci yönelimli kültürlerde girişkenlik ve rekabetçilik yüceltilir ve toplumsal olarak çekingen olan çocuğun girişken yaşıtlarına göre dezavantajlı olduğu kabul edilir. Amerikan psikolojisindeki başarı motivasyonu bireysel hırs, etkinlik ve diğerleriyle rekabet ifadeleri içinde algılanmıştır. Buna karşılık Çin kültüründe itaatkâr ve teslimiyet ifade eden çekingenlik-utangaçlık normal karşılanır hatta uysal ve sessiz çocuklar aile ve öğretmenlerince örnek çocuk olarak gösterilirler (Sayar, 2003).

1.2. Rekabet İle İlgili Belli Başlı Kuramsal Yaklaşımlar

1.2.1. Karen Horney

Horney'e (1999) göre elverişsiz çevre koşullarında yetişmiş bireyler; birçok nedenden ötürü gerçek bir özgüven geliştirme fırsatı bulamazlar. Böylelikle savunmacı bir tutum geliştirmek zorunda kalır ve kişiliğinin büyük alanlarını yapıcı kullanıma kapalı duruma getirmesi sonucunda da içsel gücü tükenir. Bu nedenle birey, özgüvene ya da

bunun yerini alabilecek bir şeye dayanılmaz bir ihtiyaç duyar. Kendini daha az değerli, daha yetersiz bir donanıma sahip birisi olarak hisseder. Eğer ait olma duygusuna sahip olmadığı için de, başkalarından aşağı olma duygusunu oldukça yoğun hisseder. Fakat rekabetçi bir toplumda yaşamak ve kendini en dipte, yalıtılmış, savunmacı hissettiği için birey, başkalarından üstün olma yolunda acil bir ihtiyaç geliştirmekten başka bir şey yapamaz. Yani birey kendisini başkalarından üstün kılmaya ve rekabet etmeye zorunlu görür. Buradan yola çıkarak söyleyebiliriz ki; Horney'e göre rekabet nevrotik bir sorundur ve olumsuz koşullardan dolayı meydana gelir.

Güç, saygınlık ve mal-mülk edinme yolları farklı kültürlerde farklılık gösterir. Ne var ki gücü, saygınlığı ve serveti birey kendi çabalarıyla kazanmak zorundaysa diğer bireylerle rekabetçi bir mücadeleye girmeye itilir. Rekabet, ekonomik merkezinden taşarak diğer bütün etkinliklere yayılır ve sevgiye, toplumsal ilişkilere ve oyuna sızar. Bu nedenle rekabet, kültürümüzde yaşayan herkes için bir sorundur ve bunun nevrotik çatışmaların şaşmaz bir merkezi olduğunu bulmak bizi pek şaşırtmaz (Horney, 1998:150).

Horney, nevrotik rekabetin normal rekabetten üç açıdan farklılık gösterdiğini belirtir ve bu farkları şu şekilde dile getirir.

Birinci fark: Nevrotik birey, bunu gerektirmeyecek ortamlarda bile kendini sürekli olarak başkalarıyla karşılaştırır. Başkalarını geride bırakma çabasının bütün rekabetçi ortamlarda temel bir öge olmasına karşın, nevrotik kişi kendisini hiçbir açıdan potansiyel rakipler olmayan ve kendisiyle hiçbir ortak hedefi bulunmayan insanlarla da karşılaştırır. Kimin daha zeki, daha çekici, popüler olduğuna ilişkin soru, ayırım gözetmeksizin herkese uygulanır. Nevrotik bireyin yaşama yönelik tutumu, bir at yarışında tek bir şeye önem veren başkalarından önde olup olmadığı bir jokeyin tutumuyla kıyaslanabilir. Bu tutum zorunlu olarak, herhangi bir amaca yönelik gerçek ilginin yitirilmesine ya da zayıflamasına yol açar. Yaptığı şeyin içeriği, bu yolla ne kadar başarı, etki, saygınlık kazanacağı sorusu kadar önemli değildir. Nevrotik birey bu kendini başkalarıyla karşılaştırma tutumunun farkında olabilir ya da bunu otomatik olarak ve farkında olmadan yapabilir. Bu tutumun kendisi için oynadığı rolün de kolay kolay farkına varamaz.

İkinci fark: Nevrotik bireyin hırsının sadece başkalarından daha büyük işler yapma ya da onlardan daha büyük başarılar elde etmeye değil, ayrıca eşsiz ve istisna olmaya yönelik olmasıdır. Karşılaştırmalı bir yoldan düşünüyor olabilse de amacı her zaman üstünlük mertebesinde. Amansız bir hırs tarafından sürüklendiğinin tam anlamıyla farkında olabilir. Ne var ki çoğu kez ya hırsını hepten bastırır ya da kısmen gizler. Örneğin son durumda başarıyla değil de çalışma amacıyla ilgilendiğine inanabilir; ya da genel ilginin odağı olmayı değil sadece iplerini perde arkasında oynatmak isteğine inanabilir; ya da yaşamının bir döneminde hırslı olduğunu ergen bir oğlanken İsa ya da İkinci Napolyon olmayı ya da dünyayı savaştan kurtarmayı hayal ettiğini, genç bir kızken Büyük Britanya prensi ile evlenmek isteğini kabul edebilir ama o günden sonra hırsının hepten silinip gittiğini söyleyecektir. Kaldı ki, hırsının bu kadar azalmasından yakınabilir ve eski hırsının birazını yeniden alevlendirmesinin hoş bir şey olacağını söyleyebilir. Eğer hepten bastırılmışsa hırs denilen şeyin kendisine her zaman için yabancı olduğunu inanmaya yatkın olacaktır. Ne var ki olayların çoğunda birey, hırsın tepkilerinde onadığı güçlü rolü göz ardı ederek bu tür düşüncelere herhangi bir özel önem vermez. Hırsın farkına varılmış olsun ya da olmasın, bunun engellenmesine karşı her zaman için büyük bir duyarlılık söz konusudur. Bir başarı bile bir düş kırıklığı olarak algılanabilir, çünkü bu, yükseklerden uçan beklentileri yeterince yerine getirmez. Örneğin bilimsel bir deneme ya da kitapla kazanılan bir başarı yine de bir düş kırıklığı olabilir, çünkü bu, dünyayı yerinden oynatmamış, ancak sınırlı bir ilgi uyandırabilmiştir. Bu tip bir insan zor bir sınavı başarıyla geçtikten sonra, sınava giren diğer insanların da sınavı geçtiğine dikkati çekerek kendi başarısını küçümseyecektir. Bu tip insanların başarısından zevk almamasının nedenlerinden birisi, işte bu düş kırıklığına yönelik inatçı eğilimleridir. Doğal olarak bu insanlar eleştiriye karşı da elbette aşırı ölçüde duyarlıdır. Birçok insan, tek kitabın ya da tek resmin ötesinde hiçbir şey üretmemiştir, çünkü hafif bir eleştiri karşısında bile derin bir yılgınlık, bir cesaret yitimi duymuşlardır.

Nevrotik rekabeti normal rekabetten ayıran üçüncü farklılık: Nevrotik bireyin hırsında, 'hiç kimse değil, sadece ben güzel, becerikli, başarılı olacağım' tutumunda gizli olan düşmanlıktır. Düşmanlık, her şiddetli rekabette yapısalıdır, çünkü rakiplerden birisinin zaferi diğerinin yenilgisi demektir. Aslına bakılırsa bireyci bir kültürde o kadar çok

yıkıcı rekabet vardır ki, insan, yalıtılmış bir özellik olarak bunu nevrotik bir özgürlük diye adlandırmakta tereddüt eder. Bu, neredeyse kültürel bir davranış yapılanmasıdır. Ne var ki, nevrotik insanlarda bunun yıkıcı yanı yapıcı yanından daha güçlüdür. Nevrotik için başkalarının dize geldiğini görmek kendi başarısından daha önemlidir. Daha kesin konuşmak gerekirse, nevrotik bir hırsla sahip kişi için sanki başkalarını yenmek başarmaktan daha önemliymiş gibi davranır. Gerçekten kendi başarısı onun için en önemli şeydir ama başarıya yönelik daha sonra da göreceğimiz gibi güçlü ketlenmelere sahip olduğundan, üstün olması ya da en azından böyle hissetmesi için tek bir açık kapı kalır: Başkalarını yere çalmak, onları kendi seviyesine, ya da daha aşağılara indirmek. Nevrotik birey, başkalarını aşağılamaya yönelik kör, ayırım gözetmeyen ve zorlanımlı olan bir dürtü tarafından sürüklenir. Karşısındaki insanların gerçekte ona hiç bir zarar vermeyeceklerini kavramış olsa bile ya da onların yenilgisi kesinlikle kendi zararına da olsa, aynı şeyi yapabilir. Bu tip bir insanın beslediği duygu, ‘benden başka hiç kimse başaramayacak’ görüşünü dile getirmenin sadece bir başka yolu olan ‘ancak bir kişi başarabilir’ yolundaki bir inanç olarak tanımlanabilir. Sahip olduğu yıkıcı dürtülerin arkasında olağanüstü ölçüde bir coşkusal yoğunluk bulunabilir. Örneğin, oyun yazmakta olan bir adam, bir dostunun da bir oyun üzerinde çalıştığını duyunca gözü kara bir öfkeye kapılmıştı.

Nevrotik kişi otomatik olarak, başkalarının da bir yenilgiden sonra kendisi kadar kırgınlık ve kincilik duyacağını düşündüğü için, başkalarını dize getirme dürtüleri büyük bir kaygıyla birleşmiştir. Nevrotik birey, bu nedenle başkalarını yaralamaktan çekinecek ve onları dize getirme eğilimlerinin gelecekte haklı olduğuna inanarak ve bu konuda ısrar ederek, bu eğilimleri farkına varma düzeyinden bir ölçüde uzak tutacaktır.

Nevrotik birey eğer güçlü bir aşağılama tutumuna sahipse, olumlu bir görüş oluşturma, olumlu bir tavır alma ya da yapıcı bir karar verme konularında zorluk çekecektir. Bir kişi ya da konu üzerindeki olumlu bir görüş, herkesin yapabileceği en hafif bir olumsuzluk anırtıma tarafından yerle bir edilebilir, çünkü küçümseyici dürtülerin alevlenmesi için incir çekirdeğini doldurmayacak bir şey bile yeterli olacaktır. Nevrotik güç, saygınlık ve mal - mülk edinme çabasının içerdiği bütün yıkıcı dürtüler rekabetçi mücadeleye de girer. Kültürümüzde sürüp giden genel rekabetçi mücadelede, normal insan bile bu eğilimleri göstermeye yatkındır, ama nevrotik bireyde bu tür dürtüler,

bunların yaratabileceği dezavantaj ya da acıya bakılmaksızın kendi içlerinde önemli olurlar. Nevrotik için, başkalarını küçük düşürme ya da kötüye kullanma veya dolandırma becerisi, bir üstünlük zaferi ya da, eğer başaramazsa bir yenilgi olur. Başkalarından yararlanamayacak bir durumda olduğu zaman sergilediği öfkenin nedeni çoğunlukla bu tür bir yenilgi duygusudur. Eğer bir toplumda bireyci rekabetçi bir ruh ağır basıyorsa bu erkeklere ve kadınlara ait yaşam alanları kesin olarak birbirinden ayrılmış olmadığı sürece, cinsler arası ilişkileri de mutlaka zedeleyecektir. Ne var ki yıkıcı yapısından ötürü nevroitik rekabet, ortalama rekabetten çok daha büyük yıkımlar yaratacaktır. Sevgi ilişkilerinde nevroitik bireyin karşısındaki insanı yenmeye, dize getirmeye ve küçük düşürmeye yönelik eğilimleri vardır (Horney, 1998:151,157).

1.2.2. Alfred Adler

Adler (1997)'e göre bireylerde var olan kusursuzluk çabası doğuştan gelmektedir. Fakat somut bir şekilde var değildir, çünkü bireylerde farklı şekillerde gözlendiği ve bu konuyu ilk ortaya atan 'bireysel psikoloji' dalı olduğu görüşündedir. Hatta bu kusursuzluk amacının bireylerin kişiliklerine yön veren itici güçlerden biri olduğunu ve 'toplumsal ilgi' kavramıyla tamamlanarak sağlıklı bir gelişme sağladığını savunur.

Adler'e (Geçtan, 2000) göre; doğadaki tüm varlıklar 'eksi bir durum'dan 'artı bir durum'a geçmek için sürekli çaba içindedirler. Bu durumu eksiklikten kurtulma çabası ya da üstünlük çabası olarak adlandırılmıştır. 'Üstünlük çabası', 'eksiklik duygusu'nun doğal bir sonucudur. Eksiklik duygusu, insanlarda yarattığı hoşnutsuzluğa karşın yaşanması kaçınılmaz bir olgudur (Geçtan, 2000).

Hayatta üstün bir rol oynamak isteyen, hep en üst basamağa ulaşmaya çalışan ve başkalarına emretmekten hoşlanan kimselerle karşılaşıyoruz. Bu tip bir insan hayatı boyunca bir tek sorunla ilgilenir: 'Herkesten üstün olmak için ne yapmalıyım?' Böyle bir tavır, çeşitli hayal kırıklıklarına yol açar. Başkalarına emretme ve onlardan üstün olma isteği aşırı bir düşmanlık ve saldırganlıkla birlikte gitmediği zaman, bir dereceye kadar yararlı olabilir. Bir yöneticiye ihtiyaç duyulan her yerde, başkalarından üstün olmaktan ve onlara söz geçirmekten hoşlanan birtakım insanlar bulmak mümkündür. Bu gibi kimseler, emir vermeyi ve örgütlenmeyi gerektiren mevkileri ele geçirmeye

çalışırlar. Bir milletin devrim hâli içerisinde bulunduğu bir sırada, huzursuzluk zamanlarında ön plâna çıkarlar; bu gibi durumlarda bu tip insanların ortaya çıkmasını anlamak güç değildir, çünkü bunlar lider rolünü üzerlerine almak için gereken tavırlara, davranışlara ve isteklere sahiptirler ve genellikle bu iş için gereken hazırlıkları da yapmışlardır. Kendi evlerinde emretmeye alışmışlardır. Bir kral, bir yönetici, bir general rolü oynamadıkça hiçbir şey onları tatmin etmez. Bu gibi kimseler arasında, emir bir başkasından geldiği zaman en ufak bir başarı bile gösteremeyen insanlara rastlanmaktadır; başka birinin verdiği bir emre itaat etmek zorunda kaldıkları anda öfkeye ve endişeye kapılırlar. Barış zamanlarında bu gibi kimselerin iş yerlerinde ya da toplum içerisindeki küçük gruplarda önderlik ettiklerini görürüz. Girginlik gösterdikleri ve söyleyecek pek çok şeyleri olduğu için her zaman ön plandadırlar. Yaşama kurallarını bozmadıkça onlara bir itirazımız yoktur; şu var ki, toplumun bugün onlara verdiği aşırı değeri kabul etmemiz de mümkün değildir. Bunlar da bir uçurumun kenarında duran kimselerdir; çünkü normal insanlara ayak uyduramazlar ve insanlarla iyi bir iş birliği yapamazlar. Hayatları boyunca kendilerini olanca güçleriyle zorlarlar, üstünlüklerini şu ya da bu şekilde göstermedikçe rahat edemezler (Adler, 2000:265).

Üstünlük çabası çok farklı şekillerde somut olarak görülür ve bir tanesi de diğer insanları tahakküm altına alma çabasıdır. Bu çabanın abartılmış hali ve insan karakterindeki sapmalar ve başarısızlıklar yani nevrozlar, psikozlar, suç, uyuşturucu alışkanlıkları vb. diğer insanlara tahakküm etmeye dönüşmüş üstünlük çabasının ifade şekilleridir (Adler, 1997:41).

Ancak insanın bu eksiklikten kurtulma-üstünlük çabası abartılmış şekilde yaşanırsa normal dışı nevrotik davranışlara dönüşür. Nevrotik davranışların en önemli özelliklerinden biri, düşsel bir üstünlük düzeyine ulaşmak için aşırı çaba harcama biçiminde görülür. Bu nedenle kişi, kendini tanrılaştırmak umuduyla, abartılmış amaçlar tasarlar ve bunlara ulaşmak için esneklikten yoksun yöntemler geliştirir. Nevrotik kişinin seçtiği amaçlar topluma değil, kişisel çıkarlarına yöneliktir. Tasarılar bencil niteliktedir. Eksiklik duygularından kurtulup üstünlüğe ulaşmak için gösterdiği çaba ben-merkezcilikle sonuçlanır. Üstelik kişisel üstünlüğünü sağlayabilme yolunda, diğer insanlara zarar verebilecek girişimlerde de bulunabilir. Suç işleyen kişi, diğer insanların ihtiyaçları pahasına güç ve para kazanmak ister; intihar eden kişi geride

bıraktığı aile sini düşünmez; entelektüel üstünlüğünü kanıtlamak için çevresini sürekli eleştiren ve yanlışlarını arayan obsesif-kompulsif kişi, onların düşünce ve isteklerine saygı gösteremez. Ne var ki, diğer insanlara karşın bencil amaçlarını gerçekleştirmek isteyen nevrotik kişi sonunda yenilir ve toplumun dışında kalır. Saygınlık uğruna bu denli çaba harcadığı halde çevresinin saygısını kazanamaz. Nevrotik kişi üstün olmak zorundadır, seçtiği amaçlar olağan dışı yüksektir ve bunları değiştirmeyi düşünemez. Diğer insanların görüşlerini paylaşmamak için onlardan uzak durur. Diğer insanları kendisine yabancılaştırır ve kendisini onlardan soyutlar (Geçtan, 2000:131).

1.2.3. Eric Fromm

Fromm, insanların ortak fizyolojik yönlerinin bulunduğunu fakat sosyal amaçlar ve gereksinimler açısından büyük farklılıklar gösterdiklerini savunur. Güçlü oma isteği, sevgi, nefret, boyun eğme arzusu, zevk arama ve korku gibi duyguları toplumsal sürecin bir ürünü olarak nitelendirir. İnsanın iyi ve kötü yanlarını da bu duyguları yaratan toplumun ürünleri olarak görür (Yanbastı, 1996).

Fromm'a göre kapitalizm, insanı insanlık dışı bir otomatikleşmeye dönüşüm tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır. Bunun bir çıktısı olarak, dayanışma ve sevgi ilkesi yerine bireyci ve bencil davranış biçimi, toplumsal yaşamın değil aşırı üretim ve tüketimin hâkim olduğu kapitalizm nesnesi pazarın yaşamdan daha üstün tutulması ile sonuçlanmıştır. Güç, eylemin değil 'maddi varlıkların' göstergesi haline gelmiştir. Bu şekilde bozulan toplumun çarpık yapısı; tutkuyla tüketen, harcayan, hırslı, rekabetçi ve bunları destekleyen insan yapısını ortaya çıkarmaktadır. İnsanları yapay gereksinimlere yönlendirerek hırslının tutsağı haline getirmekte ve insanı kendisine yabancılaştırmaktadır. Üst düzeyde endüstrileşmiş ülkelerde durmadan artan bireysel tüketim, rekabet, hırs ve kıskançlık yalnızca özel mülkiyet ile değil sınırsız özel tüketimler de oluşturulmaktadır. Bu şekilde tüketerek bireyler içsel boşluklarını doldurmaya çalışmaktadır (Fromm, 2001). Fromm, insanın tüketim arzusunun buna bağlı olarak sahip olma isteği, rekabet etme, hükmetme isteklerini bir dengeleme sistemi olarak görür.

1.3. Rekabetçi Tutum İle İlgili Son Yıllarda Yapılan Araştırmalar

1.3.1. Rekabetçi Tutum İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Skon (1981) tarafından yapılan bir araştırmada, öğrenme üzerinde durulmuş ve öğrencilerin bağımsız, rekabetçi ve işbirlikçi yollardan hangisini kullandığında daha iyi öğrenebildikleri ve daha başarılı oldukları saptanmaya çalışılmıştır. Akademik yetenek açısından eşit düzeyde olan 86 öğrenci ile yapılan çalışmada, akranlarıyla işbirliği içinde çalışan öğrencilerin, bağımsız çalışan ya da rekabetçi öğrenime göre daha başarılı oldukları ve kognitif akıl yürütme stratejilerini daha iyi kullanabildikleri görülmüştür. İşbirlikçi akran etkileşiminin, rekabetçi veya bireysel çalışmaya nazaran, daha yüksek kognitif akıl yürütme stratejisi yaratmasının nedeninin, işbirlikçi öğrenme durumunda öğrencilerin amaç başarmalarının pozitif olarak ilişkilendirilmesi olduğu belirtilmiştir. Bir öğrenci amacı başardığında onunla işbirliği içinde olan diğer öğrenciler de amacı basarmış olurlar. Rekabetçi durumlarda ise, bir kişi amaca ulaşırken onunla yarışan diğerleri kaybetmiş olmaktadır. Bireysel öğrenmede, amacın bağımsız olduğu ve diğerlerini etkilemediği belirtilmiştir (Akt; Akbayırlı, 1998).

Johnson ve Johnson (1982), işbirlikçi, rekabetçi ve bireysel öğrenme deneyimlerinin, farklı etnik kökenlerden gelen kişiler arasındaki etkileşime olan etkisini, kız ve erkek öğrencilerden oluşan 76 lise öğrencisi ile yaptıkları bir araştırmada incelemişlerdi. 15 eğitim günü boyunca günde 45 dakikalık bir eğitim oturumu düzenleyerek, gerek bu oturumlar esnasında gerekse oturumlar arasındaki boş zamanlarda, farklı etnik kökenler arasındaki etkileşimleri, üç farklı durumda inceleyen araştırmacılar, sonuç olarak bu üç durumdan, rekabetçi ve bireysel öğrenme deneyimleriyle kıyaslandığında işbirlikçi öğrenme deneyimlerinin daha fazla etkileşim ve daha olumlu kültürlerarası tutumlar geliştirdiğini saptamışlardır (Akt;Yenidünya, 2005).

Johnson ve Johnson (1984) tarafından yapılan diğer bir çalışmada, 51 dördüncü sınıf öğrencisi 10 gün süresince 55 dakika süren bir grup çalışmasına dahil edilerek işbirlikçi ve rekabetçi durumlara maruz bırakılmışlardır. Bu öğrencilerin bir kısmı yüksek statülü ve akademik olarak daha başarılı iken, bir kısmı düşük statülü akademik olarak daha başarısızdır. Bu öğrencilerden oluşturulan grupların birbirleri ile rekabet ve işbirliği

içerisinde oldukları durumlarda, öğrencilerin birbirleri ile etkileşimine ve öğrenme tepkilerine bakılmıştır. Çalışmanın sonucunda, rekabetçi duruma nazaran işbirlikçi durumda, öğrenciler arasında daha fazla olumlu etkileşimler yaşandığı ve bu durumun her statü ve başarıdaki öğrenci için aynı olduğu görülmüştür. Ayrıca rekabetçi durumdaki grup içinde, üyeler arasında daha fazla çatışmanın yaşandığı, akademik olarak daha yetersiz olan öğrencilerin işbirlikçi grup içinde daha fazla ait olma duygusu geliştirdiği, daha fazla kaynaştığı, akranlarından daha fazla destek aldığı, grup üyelerinden daha fazla yardım ve işbirliği gördükleri ve grubun çalışmalarından daha fazla hoşnutluk duydukları saptanmıştır (Akt;Yenidünya, 2005).

Johnson ve Johnson (1985) tarafından yapılan bir başka çalışmada, farklı etnik gruplar arasındaki ilişkilere etkisi açısından rekabet ve işbirliği incelenmiştir. Bu amaçla, 48 altıncı sınıf öğrencisi, zenci ve beyaz olmaları, statüleri, yetenekleri ve cinsiyetleri açısından gruplandırılmışlardır. Araştırmacılar, 28 zenci, 20 beyaz; 25 erkek, 23 kız öğrencinin katıldığı örnekleme oluşturan grupları, on eğitim günü boyunca günde 55 dakika süren bir çalışmaya dâhil ettiklerini belirtmektedirler. Bu çalışmada bir grup öğrenci rekabetçi bir öğrenme ortamına, diğer bir grup öğrenci ise işbirlikçi bir öğrenme ortamına sokulmuşlardır. İşbirlikçi ortamda, azınlık olarak değerlendirilen zenciler ile beyazlar arasında daha güçlü kişiler arası ilişkilerin geliştiği, rekabetçi ortamda ise grup içindeki sürtüşmelerin arttığı ve yardımlaşmanın azaldığı görülmüştür. İşbirliği ortamında azınlık öğrencilerinin (zenciler), çoğunluk öğrencilerinden (beyazlar) daha fazla oranda olumlu akademik özdeler geliştirdikleri saptanmıştır. Fakat rekabet ortamında bunun tam tersi görülmüştür (Akt; Akbayırlı, 1998).

Cronk (1998)'in yaptığı araştırmada; üniversite öğrencileri arasındaki rekabet düzeyini; sınıf düzeyine, mezuniyet puan ortalamasına, faaliyetlere katılma derecesi ve cinsiyete göre incelemiştir. Kız ya da erkek olma ve sınıf düzeyine göre rekabet açısından önemli bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Fakat üst sınıfların puan ortalamaları ve faaliyete katılma dereceleri daha yüksek bulunmuştur. Hemcinsleriyle yarış halinde olan erkekler, kadınlarla olan yarış hallerinden daha rekabetçidirler. Kadınlar ise erkeklerle yarış halinde olduklarında erkeklerden daha rekabetçidirler. Yapılan çalışmada erkeklerin daha rekabetçi olduklarına dair kanıt göstermemektedir.

Dolayısıyla rekabet derecesinde erkekler ve kadınlar arasında farklılık olduğuna dair bir kanıt bulunmamaktadır.

1.3.2. Rekabetçi Tutum İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

Akbayırılı (1998)'nin yaptığı araştırmada, rekabetçi tutum ile ilgili bir ölçek geliştirme çalışması yapılmış ve bir alt amaç olarak da kız ve erkek öğrenciler arasında rekabet açısından bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda; geçerli ve güvenilir olduğu vurgulanan Rekabetçi tutum Ölçeği geliştirilmiş ve kızlar ile erkeklerin rekabetçi tutum değerlerinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Yenidünya (2005)'in yaptığı araştırmada, lise öğrencilerinin rekabetçi tutum, benlik saygısı ve akademik başarıları arasındaki ilişki araştırılmak istenmiştir. Ayrıca cinsiyet, yaş, okuduğu okul, sınıf ve bölüm değişkenlerinin bu ana değişkenler üzerine etkisi araştırılmıştır. Uygulama 2004-2005 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Maltepe ilçesinde bulunan 4 lisede 9.10.11. sınıf öğrencilerinden 458 kişilik bir örneklem grubuna uygulanmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla; Bireyi Tanıma Formu, Rekabetçi Tutum Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri kullanılmıştır. Rekabetçi tutumun; cinsiyete, yaşa, okuduğu okul, sınıf ve bölüme göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde benlik saygısı ile yapılan analizlerde de cinsiyet, yaş, okuduğu okul, sınıf ve bölüme göre farklılık bulunmamıştır. Ayrıca akademik başarı puanı ile rekabetçilik ve benlik saygısı puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yani öğrencilerin akademik başarıları ne kadar yükselirse rekabetçi tutum ve benlik saygıları da bu duruma paralellik göstererek artmaktadır.

Çelik (2006) yaptığı araştırmada, ilköğretim öğrencilerinin başarı güdüsü düzeylerini, ana baba beklentilerine yönelik algılarını ve bu değişkenlerin birbirleriyle ve öğrenci cinsiyetiyle ilişkilerini belirlemiştir. Betimsel araştırma modeli uygulanan bu çalışmada İzmir ilinden üst orta ve alt sosyo-ekonomik çevrelerden, rasgele seçim yöntemiyle 6 ilköğretim okulu seçilmiş, bu okulların 7. ve 8. sınıfları arasından 828 (417 kız, 411 erkek) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırmada, Başarı Güdüsü Ölçeği ve Ana Baba Beklenti Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ilköğretim

öğrencilerinin başarı güdülerinin orta düzeyde olduğunu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla güdülü olduğunu, kız ve erkek öğrencilerin beklentilere yönelik algılarının farklılık göstermediğini ve ana babaların beklentilerinin öğrencilerin başarı güdülerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Çelik (2007)'in aktardığına göre Ardaç (1990) araştırmasında ana babanın tutum ve davranışlarının çocukların başarı güdüsü üzerinde etkilerini incelemiştir. Araştırmaya, özel bir dershaneye devam eden 1420 5. sınıf öğrencisi (498 öğrenci 1988-89 öğretim yılında, 922 öğrenci 1989-90 öğretim yılında) ve aileleri katılmıştır. Kullanılan ölçme araçları: Ana babaya Uygulananlar; Ev Eğitim Ortamı Ölçeği, Ana Baba Sosyalleştirme Ölçeği Ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeğidir. Öğrencilere uygulanan ölçekler; Başarı Güdüsü Testi ve dershanede uygulanan tüm başarı testleridir. Ev eğitim ortamı ölçeği, ana baba sosyalleştirme ölçekleri ve Başarı Güdüsü testinin geliştirilmesi ve güvenilirlik geçerlik çalışmaları araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçları, statik aile değişkenleri ve süreç değişkenleri, aile süreç değişkenleri ve başarı, başarı güdüsü ve başarı başlıkları altında incelenmiştir. Eğitim seviyesi yüksek olan anaların eğitim seviyesi düşük olan analara göre çocuk yetiştirmede daha demokratik, daha az korumacı daha az disiplinli ve daha iyi eğitim çevresi sağladığı ortaya koyulmuştur. Başarı güdüsü ve başarı birbiriyle ilişkili bulunmamıştır. Aşırı korumacılık ve kısıtlamalar başarı güdüsünü olumlu etkilerken başarıyı olumsuz etkilemektedir. Akademik başarı ile ana eğitimi, baba eğitimi, demokrasi, beklentiler, yaş ve ev eğitim ortamı arasında anlamlı ve olumlu ilişki bulunmuştur. Ev eğitim ortamı, ana eğitimi ve sıkı disiplin boyutlarının sırasıyla çocuğun başarı dağılımını en iyi açıklayan aile değişkenleri oldukları görülmüştür. Başarılı çocukların ailelerinin özellikleri arasında; eğitim seviyesinin daha yüksek olması; daha demokratik, daha az korumacı, daha az disiplinci tutma sahip olması; daha erken yaşlarda bağımsız davranışlar beklentisi olması; daha az cezalandırması; evde daha iyi bir eğitim ortamı sağlaması gibi özellikler belirtilmiştir. Ailede demokratik tutumda; çocuğuyla her şeyi paylaşan, ona her konuda söz hakkı veren ailelerin çocuklarının başarılarının yüksek olduğu, bunun tersine çocuğuyla her şeyi konuşmayan ailelerin çocuklarının da düşük başarılılar gurubunda yer aldığı sonucu gözlenmiştir.

1.4. Ana-Baba Tutumları İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Bronfenbrenner (1960), araştırmasının sonuçlarına göre, ailede çocuğu terbiye eden kişi baba ise, erkek çocuklar daha sorumlu olarak yetişmektedir. Annenin çok otoriter olduğu ailelerde ise kendine güvenen kızlar yetişmektedir. Bu durumda kız çocukların olumlu ve iyi gelişmesi için annenin, erkek çocukların iyi ve olumlu gelişmesi için babanın bu çocuklar üzerinde davranışlarının rolü büyüktür. Bu gençlerin ailelerinde anne veya babanın diğerine egemenliği söz konusu değildir (akt:Durmuş, 2007:45).

Ana-baba-çocuk ilişkilerinin algılanması ve bu ilişkilerin çocuğun uyumu üzerinde, etkili olup olmadığını inceleyen Serot ve Teavan (1961) ailesi ile olan ilişkiyi çocuğun algılama biçiminin onun uyumu üzerinde etkili olduğunu saptamışlardır. Cox, çocukların ana babalarının davranışlarını algılamaları ile akran kabul ve reddetmesinin ilişki incelediği çalışmasında, çocukların ana-babalarının davranışlarını altılılarının, davranışları üzerinde geniş kapsamdı bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur (akt:Torucu, 1990:42).

Drews ve Teahan (1957, 1963), Nichols (1963) okul başarıları yüksek olan öğrencilerin, başarıca geri olanlara nazaran daha otoriter ve çocuklarının davranışlarında bir seçme yaparak bazılarını sınırlayan annelere sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte Nichols, yaratıcılık yönünden olan başarı ile annenin otoriter olması arasında olumsuz bir ilişki olduğunu ifade etmektedir (akt: Berber, 1990:30).

Peterson ve arkadaşları (1961) araştırmalarında otoriter ana-baba tutumunun çocuklarda içe dönük davranışlara, okuldan kaçma, utangaçlık, hırsızlık gibi olumsuz davranışlara neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. (akt:Nimsi, 2007:64).

Drews ve Teahan'ın (1965), parlak zekâlı öğrencilerle vasat zekâlıların ana babalarının tutumlarını karşılaştıran bir araştırmaları, ilginç bir takım bulgularla sonuçlanmıştır. Okulda yüksek başarı düzeylerine ulasan öğrencilerin, ailelerinde yetişkinlerin çocukları için en iyi şeyin ne olduğunu bildikleri görülmüştür. Yüksekokul başarısına ulasan öğrencilerin annelerinin, düşük başarılıların annelerine göre daha otoriter, kısıtlayıcı ve cezalandırıcı bir tutum gösterdikleri anlaşılmıştır. Düşük sosyoekonomik

düzeydeki ailenin çoğu zaman, çocuğun okuldaki başarısı konusunda belli standartlar geliştirmemesi, eğitim sorunlarının çözümünde onu çoğu kere yalnız bırakması çocuğun okul başarısı üzerinde olumsuz etkilerde bulunmaktadır (akt: Berber, 1990:32).

Werst (1965) tarafından yapılan bir araştırmada, öğrencinin alacağı okul başarı beklentisi ile babanın eğitim seviyesi arasında bir ilişki bulunmuştur (Berber 1990: 28). Ghae ve Crandall (1968) tarafından yapılan bir başka araştırma sonuçlarına göre okuldaki başarı ve başarısızlıklarını davranışlarına yoran öğrencilerin bilişsel ortamlara daha fazla katıldığı ve çaba harcadığı buna karşılık; başarı ve başarısızlıklarını dış güçlere bağlayanların ise, başarılı olmak için çaba harcamaya çok az nedenlerinin olduğu saptanmıştır. Havighurst'a (1968) göre, çocuğu okulda başarılı olmaya teşvik eden, onu okulun gerektirdiği, dille ilgili ve zihinsel çabalar konusunda gerçekçi bir şekilde hazırlayan ailelerde, zekâ ve okul başarısının yüksek olduğu görülmektedir (Berber 1990: 33). Berktin (1969) tarafından yapılan araştırmaya göre, çocukların % 40'ının ev içi problemleri ve aile baskısının onları çalışmaktan alıkoyduğunu ortaya koymaktadır. Okuldan sıklıkla kaçan bir öğrencinin kaçış nedeni araştırıldığında sofrada başlayan aile kavgasının uzun sürmesi yüzünden çocuğun derse kendini verememesi ve derse hazırlanamaması gelmektedir. Bu durum çocuğun okul başarısını etkilemektedir (akt:Nimsi, 2007:65).

Medinnus ve Johnson (1969), yaptıkları çalışmalarda başat ve uysal ana-baba tutumlarını incelemiştir. Başat ana-babalar, çocuğu fazla denetleyerek ondan kesin boyun eğme beklerken; uysal ana-babalar, çocuğu denetlememekte, onu kendi halinde gevşek bırakmakta, tutarsız bir disiplin uygulamaktadırlar. Bu çocukların davranışları arasındaki farklara bakıldığında, ana-babaları başat olan çocukların toplum kurallarına daha fazla uyum sağladıkları, buna karşılık ana-babaları tarafından serbest bırakılan çocuklara kıyasla daha hassas, çekingen, içe kapanık ve bağımlı oldukları görülmüştür. Ana-babaları uysal olan çocukların otoriteye baş kaldırmaya ve sorumsuzca davranmaya eğilimli oldukları ancak kendilerini etkin bir biçimde ifade edebildikleri bağımsız ve kendine güven duyguları yüksek bireyler oldukları saptanmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına dayanarak, başat ve uysal aile ortamlarının, çocuklarda

istendik olduğu kadar istenmedik özelliklerin de ortaya çıkmasına neden oldukları söylenebilir (akt: Durmuş, 2007:45).

Baumrind (1968; 1971; 1972) ana-baba stilleri ile ilgili olarak yaptığı çalışmalarında genel olarak demokratik tutumu benimseyen ana-babaların çocuklarının bağımsız, kendini iyi ifade edebilen, hem sosyal hem de akademik yönden başarılı çocuklar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Baumrind'in sınıflamasını temel alarak yapılan çalışmalarda bu görüşleri destekler şekilde demokratik ailelerde yetişen çocukların izin verici ya da otoriter ailelerde yetişen çocuklardan akademik basan, sosyal gelişim, benlik saygısı ve ruh sağlığı gibi ölçümlerde daha yüksek puan aldıkları görülmüştür (akt: Yılmaz,1999:102).

Scott (1975) tarafından yapılan bir araştırmada, beşinci sınıf öğrencilerinin okul başarıları üzerinde aile yapısının etkisini ortaya çıkarmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda aile yapıları farklı çocukların okul başarıları arasında önemli bir fark bulunmamıştır (Nimsi, 2007:65).

Maccoby ve Martin (1983), genel olarak müsamahakâr ebeveynlerin çocukları saldırganlıklar, bağımsızlık ve sorumluluk almaktan yoksundurlar. Ebeveynlerin ihmalkar tutumlarının çok erken yaşlarda başlaması durumunda çocukların bilişsel ve sosyal gelişiminde gerilikler görülebileceğini öne sürmektedirler. Anılan araştırmada, duygusal olarak ilgisiz ve depresyonlu annelerin bebeklerinde zihinsel gerileme, duygusal açıdan bağlanmada zorluklar, sinirli ve bağımlı davranışlar gibi psikolojik açıdan fonksiyonel olmayan davranışların gözlemlendiği saptanmıştır (akt: Yılmaz,1999:103).

Dubow ve arkadaşları (1987), boylamsal çalışmalarında 206 kız ve 192 erkeği 8 yaşından itibaren izlemişler ve ailelerinin çocuklarına karşı olan tutumlarını, çocukların bilişsel ve öz değer gelişmesi ve davranış biçimleri açısından incelemişlerdir. Otoriter olmayan cezalandırma yöntemi ve uygun ana-baba davranışlarının çocuklar tarafından benimsenmesi sonucu, 22 yıl sonra yetişkin öz değerinin ve bilişsel süreçlerin daha yüksek seviyede geliştiğini saptamışlardır (akt: Durmuş, 2007:45).

Dornbusch ve arkadaşlarının (1987) yaptıkları araştırmada ergenlik dönemindeki bireylerde demokratik ana-baba stili ile okul başarısı arasında olumlu, otoriter ve izin verici ana-baba stili arasında olumsuz yönde ilişki bulunmuştur (Yılmaz, 1999:106).

Grolnick, Ryan ve Deci, (1991)yaptıkları araştırmada, ebeveyni ilgi gösteren çocuklar kendilerini ebeveyni ilgi göstermeyen çocuklardan daha yeterli hissetmekte ve özerk olmaya daha çok güdülenmektedir (Musaağaoğlu ve Güre, 2005).

Steinberg ve arkadaşları (1989,1992, 1994), ergenlerle yaptıkları izleme çalışmalarında, kabul, özerklik ve kontrol boyutlarının ergenlerin akademik başarısı ile olumlu ve yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Yapılan bu çalışmada ebeveyni demokratik olarak algılayan ergenlerin, demokratik olarak algılamayan ergenlere göre okulda daha başarılı oldukları görülmüştür. Demokratik ailede yetişen ergenlerin alınan diğer ölçümler açısından da diğer ailelerde yetişen ergenlere göre daha avantajlı oldukları bulunmuştur (akt: Yılmaz, 1999:107).

Hines (1997)' in araştırmasında, aile içindeki ilişkiler destekleyici ve yakınsa, karşılıklı ilgi ve sevgi varsa ergenin gelişimi normal ve stressiz bir şekilde ilerlemektedir. Ergenin bir yandan ailesiyle olan bağını, diğer yandan da bireyselliğini ve özerkliğini destekleyen bir aile yapısına sahip olabilmesi, onun yetişkinliğe geçişini kolaylaştıran etmenlerdir (akt: Musaağaoğlu ve Güre, 2005:81).

Ketsetsiz, Ryan ve Adams (1998) araştırmacıların okul çağı çocuklarla yaptıkları araştırmada; ebeveyn baskısı ile benlik saygısı ve akademik başarı arasında olumsuz yönde ilişki bulmuşlardır (akt:Yılmaz, 1999:107).

Peterson ve ark.(1999) 14 ile 20 yaş aralığında değişen ergenlerle ve onların ebeveynleriyle yaptıkları araştırmada; ergenlerdeki özerkliğin gelişmesinde demokratik ailelerin bireyselliği destekleme ve duygusal yakınlık tutumlarının önemli etkisini ortaya koymuştur (akt: Musaağaoğlu ve Güre, 2005:82).

1.5. Ana-Baba Tutumları İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

Günce (1969), Ankara Ruh Sağlığı ve Araştırma Dispanseri'ne devam eden ergenler ile yaptığı çalışmada, bu gençlerin ana-babalarının otoriter, reddedici ve kısıtlayıcı olduklarını bunun da çocuklarda otoriteye körü körüne boyun eğme, kendine güvensizlik, korku, engellenmeyi kabul etme, pasiflik gibi yetersiz kişilik özelliklerine yol açtığını saptamıştır.

Savaşır (1969), Özgökmen (1971) ve Yörükoğlu 'nun (1979), suç işleyerek hüküm giyen ve medikososyal merkezlerine psikolojik problemler nedeniyle başvuran çocuk ve gençler ile yaptıkları çalışmaların sonucuna göre, bu çocuk ve gençlerin ebeveynlerinin baskıcı ve kısıtlayıcı oldukları saptanmıştır (akt:Eldeleklioğlu, 1996).

Kuzgun (1972), üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı bir araştırmada demokratik, otoriter ve ilgisiz ana-baba tutumlarının, kendini gerçekleştirme düzeyine etkisini sevgi ve kontrol değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, demokratik ana-baba tutumu bireyin kendini gerçekleştirme için en elverişli ortamı yaratmaktadır. Buna karşın otoriter tutumun ise kendini gerçekleştirme engelleyici bulunmuştur. İlgisiz ana-baba tutumunda ise sevgi yokluğu kendini gerçekleştirme engelleyici bir faktör olduğu tespit edilmiştir

Tezcan (1984), okul başarısını etkileyen ailevi nedenlerin; aileden kaynaklanan duygusal sorunlar, aile içi ilişkilerin düzenli ve dengeli olması, çocuğun yeteneğinin ana-baba tarafından zorlanması, ana-babanın çocuğa karşı ilgisi ve ana-babanın demokratik ve otoriter olmaları, bütün bunlar çocuğun aile içinde ana-babasıyla etkileşimi sonucu okul başarısını olumlu veya olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir (akt:Berber, 1990)

Akbaba (1988), araştırmasında ana-baba tutumlarını bazı kişilik özelliklerine etkisi açısından incelemiş ve Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden seçilen 112 örneklem öğrenci üzerinde inceleme yapmıştır. Demokratik ana baba tutumunun kişilik özelliklerinden benlik tasarımı ve zamanı kullanmayı olumlu, başkalarıyla yakınlık kurmayı olumsuz yönde etkilediğini bulmuştur. Otoriter ve ilgisiz ana-baba tutumu da

tam tersi zamanı kullanma ve benlik tasarımını olumsuz, başkalarıyla yakınlık kurmayı olumlu etkilediğini bulmuştur.

Torucu (1990)'nun yaptığı araştırmada; 13-14 yaşındaki gençlerin sosyo-ekonomik düzey ve ana-baba tutumlarındaki farklılıkların belirlenip benlik saygısına etkisinin araştırıp karşılaştırmıştır. Uygulama 300 ergen üzerinde yapılmış, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ergenlerin, düşük benlik saygısına sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Anne ve babanın eğitim seviyesi ve benlik saygısının da ilişkili olduğu bulunmuştur. Eğitim seviyesi arttıkça benlik saygısı artmaktadır. Demokratik ana-baba tutumu benlik saygısını olumlu etkilerken, otoriter ve ilgisiz tutumlar ise benlik saygısını olumsuz etkilediğini bulmuştur.

Berber (1990)'in araştırmasında; sosyo-ekonomik faktörlerin ve ana-baba tutumlarının okul başarısına etkisine bakılmıştır. Araştırma örneklemini Konya il merkezinde çeşitli liselerden seçilen 246 öğrenciden oluşmuştur ve Ana-baba tutum ölçeği, kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Ayrıca akademik başarı belirlemesi için 1. ve 2. dönem not ortalamaları kullanılmıştır. Ana-baba tutumlarına, yaş, cinsiyet, doğum yeri, ana baba öğrenim durumu, mesleği, aylık gelir seviyesine göre oluşturulan öğrenci guruplarının başarı puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Cinsiyet faktörünün, öğrencinin okul başarısını etkilediğini ortaya koymuştur. Kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden daha başarılı olduklarını görmüştür. Köy doğumlu olmak ile şehir doğumlu olmanın başarı puanını etkilemediğini görmüştür. Öğrencinin yaşı ile başarı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Yaşça büyük olan öğrencilerin başarıları, küçük olanlara göre daha düşük olduğunu görmüştür. Ana mesleği çocuklarının okul başarılarını önemli düzeyde etkilemezken, baba mesleği çok az olarak çocuklarının okul başarılarını etkilemiştir. Anne ve babanın öğrenim durumunun öğrencilerin okul başarılarını etkileri eğitim seviyesi yüksek annesi olan öğrencilerin başarıları daha yüksek bulunurken, eğitim seviyesi yüksek babası olan öğrencilerin başarılarında ise herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin gelir seviyesi yüksek olanların, düşük olanlara göre daha başarılı oldukları bulunmuştur. Son olarak da ana-baba tutumunun demokratik ve otoriter olmasının öğrencilerin başarılarını etkilemediği bulunmuştur. Ancak demokratik tutuma sahip anne ve babası olan öğrencilerin biraz daha başarılı oldukları görülmüştür.

Karadayı (1994), üniversite gençlerinin algılanan ana-baba tutumlarını, ana-babayla ilişkileri ve bunların bazı kişilik özellikleriyle bağlantısını incelemiştir. Araştırma sonucunda, ana-baba ile ilişkiler, disiplin biçimleri ve bazı kişilik özellikleri arasında önemli ilişkiler bulunmuştur. Ana-baba ile iyi ve yakın ilişkiler ile iyimserlik, neşe, mücadelelilik, rahatlık, kendine güven, öz-saygı, ve ana-babaya bağımlılık arasında olumlu ilişkiler bulunmuştur. Katı ana-baba disiplini ise kötümserlik, utangaçlık, beceriklilik ve arkadaşına bağımlılığa neden olmaktadır.

Düzgün (1995) ise yaptığı araştırmada, lise 2. Sınıf öğrencilerinin psikolojik belirtileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın örneklemi, Erzurum İl'i merkezindeki devlet liselerinin ikinci sınıfa devam eden 448 öğrenciden oluşmuştur. Öğrencilerin psikolojik belirti düzeyleri 1994 yılında Şahin ve Durak tarafından geliştirilen Kısa Semptom Envanteri ile; ana-baba tutumları da Kuzgun tarafından geliştirilen Ana-Baba Tutum Envanteri ile ölçülmüştür. Araştırma sonucunda öğrencilerin Saldırganlık, Somatizasyon, Depresyon, Kaygı ve Olumsuz Benlik belirtisi üzerine ana-baba tutumunun önemli etkisi olduğu gözlenmiştir. Otoriter ana-baba tutumu, öğrencilerin saldırganlık ve somatizasyon belirtisini önemli düzeyde etkilemektedir. Otoriter ana-baba tutumu ile demokratik ana-baba tutumu, depresyon belirtisini önemli düzeyde fakat olumsuz yönde etkilemektedir. Buna göre, otoriter ana-baba tutumu öğrenciyi olumsuz etkileyerek depresyona yol açarken, demokratik tutum, depresyonu engelleyici yönde olumlu bir etkiye sahiptir. İlgisiz ana-baba tutumunun ise, depresyon üzerinde önemli bir etkisi bulunmamıştır. Otoriter ana-baba tutumu, öğrencilerin kaygı belirtisini pozitif yönde etkilerken, demokratik ana-baba tutumu öğrencilerin kaygı belirtisini negatif yönde anlamlı düzeyde etkilemektedir. İlgisiz ana-baba tutumunun ise, kaygı üzerindeki etkisinin çok az olduğu gözlenmiştir. Otoriter ana-baba tutumu, öğrencilerin Olumsuz Benlik belirti düzeyini pozitif yönde önemli ölçüde etkilerken, demokratik ana-baba tutumu Olumsuz benlik belirtisini negatif yönde anlamlı düzeyde etkilemektedir. İlgisiz ana-baba tutumunun ise Olumsuz benlik belirtisi üzerinde önemli bir etkisi bulunmamıştır (akt: Aslan, 2005).

Eldeleklioğlu (1996) karar stratejileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmasında, 1994- 1995 eğitim öğretim döneminde Ankara ve Gazi Üniversiteleri Eğitim Fakültelerinde öğrenimlerine devam eden 500 öğrenciyle

çalışmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; ana-babalarını demokratik olarak algılayan ergenlerin mantıklı ve bağımsız karar vermeleri arasında olumlu, ana-babalarını olumsuz algılayanların ergenlerin ise mantıklı ve bağımsız karar vermeleri arasında olumsuz bir ilişki bulunmuştur.

Yılmaz (2001) ilköğretim, lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı gelişimsel araştırmasında; eşler arasındaki uyumun ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin, çocukların benlik algısı ve akademik başarıları ile olan ilişkilerini farklı yaş gruplarını ele alarak incelemiştir. Araştırmaya 534 denek katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Çiftler Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ), Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği, Ergenler İçin Benlik Algısı Ölçeği ve Üniversite Öğrencileri İçin Benlik Algısı Ölçeği' inden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ilköğretim dönemindeki öğrencilerde eşler arasındaki uyum ile algılanan kabul/ilgi arasındaki; üniversite öğrencilerinde ise eşler arasındaki uyum ile algılanan kabul/ilgi/özerklik arasındaki ilişki anlamlıdır. Ayrıca yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre, eşler arasındaki uyumun lise öğrencilerinde davranıştan hoşnut olma ve bütünsel öz-değer alt ölçeklerini; üniversite öğrencilerinde ise atletik yeterlik ve ana-babayla ilişkiler alt ölçeklerini yordamada anlamlı katkıları olduğu görülmüştür. Her yaş grubunda, ana-baba tutum ölçeğinin kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme boyutlarının ise benlik algısının farklı alt ölçeklerini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Erkan, Güçray ve Çam (2002)'ın yaptıkları bir diğer araştırmada; ergenlik dönemindeki öğrencilerin sosyal kaygı düzeylerinin (olumsuz değerlendirilmekten korkma ile sosyal kaçınma ve huzursuzluk boyutları) ana baba tutumlarına ve cinsiyete göre değişip değişmediği incelenmiştir. Örneklem Adana ve Mersin'de bulunan resmi genel liselerden seçilen 782 lise 2. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada ergenlerin sosyal kaygı düzeylerini belirlemek için Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma (ODK) ile Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk (SKH) Ölçekleri (Watson ve Friend, 1969) ve Ana Baba Tutum Envanteri (Eldeleklioğlu, 1996) kullanılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, ana baba tutumlarının ODK Ölçeği puanları ile SKH Ölçeği puanları üzerindeki temel etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Koruyucu-istekçi ve otoriter ana baba tutumlarına sahip öğrencilerin. ODK ve SKH Ölçeklerinden yüksek

puan aldıkları, demokratik ana-baba tutumuna sahip öğrencilerin ise ODK ve SKH Ölçeklerinden düşük puan aldıkları gözlenmiştir. Ana baba tutumu ve cinsiyet değişkenlerinin ODK ve SKH Ölçekleri puanları üzerindeki ortak etkileri istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda ana baba tutumlarının Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği ve Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği puanları üzerindeki temel etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Koruyucu-istekçi ve otoriter ana-baba tutumlarına maruz kalan ergenlerin, Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği ve Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeklerinden yüksek puan aldıkları, demokratik ana-baba tutumuna sahip öğrencilerin ise bu tür ölçeklerden düşük puan aldıkları ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Cinsiyet ve ana-baba tutumu değişkenlerinin Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği puanları ve Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği puanları üzerindeki ortak etkileri istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Kız ve erkek öğrencilerin Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği ve Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alisinaoğlu (2003)' nun yaptığı araştırmada; alt ve üstü sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okuluna devam eden on yaş çocukların denetim odaklarında SED, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, ana-babanın eğitim düzeyi gibi bağımsız değişkenlerin farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi ve çocukları denetim odakları ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Annenin eğitim düzeyi attıkça, çocukların denetim odağı puanı azalmaktadır. Bu durum annenin eğitim düzeyinin yüksek olması (lise veya üniv.) çocukları içten denetimli olmalarını sağladığını göstermektedir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla dıştan denetimli oldukları saptanmıştır. Anne tutumlarına bakıldığında ise; koruyucu anne tutumu puanı arttıkça, denetim odağı puanı da artmaktadır. Bu durum özellikle alt sosyo-ekonomik düzeyde gözlenmektedir. Annelerin demokratik ya da otoriter algılanmaları ise denetim odağı puanını etkilemediğini görmüştür.

Güre ve Musaağaoğlu (2005)'nün yaptıkları araştırmada; ergenliğin farklı dönemlerinde davranışsal özerkliğin gelişimi ile algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmanın örneklem grubunu, ilk ergenlik

dönemindeki ilköğretim 6. ve 7. sınıf, orta ergenlik dönemindeki lise 1 ve 2. sınıf ve son ergenlik dönemindeki üniversite 1. ve 2. sınıf öğrencileri olmak üzere toplam 758 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak Ergen Özerklik Ölçeği ve Ana-Baba Tulum Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları, ilk ergenlik dönemindeki kızlar hariç diğer bütün yaş gruplarındaki kız ve erkeklerin davranışsal özerkliğini anneden algılanan kabul/ilginin anlamlı olarak yordadığını göstermiştir. Bununla birlikte, davranışsal özerkliği ilk ve son ergenlik dönemindeki kızlarda ana-baba tutum ölçeğinin özerklik boyutu; son ergenlik dönemindeki kızlarda ise kontrol boyutu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ayrıca, ana-babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin hem otoriter hem de izin verici-ihmkâr olarak algılayan ergenlere kıyasla daha hızla davranışsal özerklik gösterdikleri bulunmuştur. Buna ek olarak, ana-babasını izin verici - müsamahakâr olarak algılayan ergenlerin davranışsal özerkliğinin, hem izin verici - ihmalkâr hem de otoriter olarak algılayan ergenlere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Arı ve Seçer Şahin (2006)'in yaptıkları araştırmada ana baba tutumlarının çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni psikososyal temelli problem çözme becerisidir. Bağımsız değişkeni ise farklı ana baba tutumlarıdır. Araştırma evreni olarak Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Hazım Uluşahin İlköğretim Okulu öğrencileri alınmıştır. Örneklem olarak ise bu okulun 6., 7., 8. sınıfına devam eden öğrenciler alınmıştır. Çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisi Arı ve Şahin'in geliştirmiş olduğu Psikososyal Temelli Problem Çözme Ölçeği ile ölçülmüştür. Ana baba tutumları ise PARI (Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutum ölçeği) ile belirlenmiştir. Araştırmaya göre tamamen ve orta düzeyde aşırı koruyucu olan annelerin çocuklarının problem çözme becerisi puanları, aşırı koruyucu olmayan annelerin çocuklarınınkine göre düşük bulunmuştur. Tam demokratik olan ailelerin çocuklarının psikososyal temelli problem çözme becerisi puan ortalamalarının, orta düzeyde demokratik olan ve demokratik olmayan ailelerin çocuklarına göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ev kadınlığı rolünü reddetmeyen annelerin çocukları ile ev kadınlığı rolünü reddeden annelerin çocuklarının problem çözme becerileri puan ortalamaları arasında ev kadınlığı rolünü reddetmeyen annelerin çocukların lehine olan sonuçlar elde edilmiştir. Geçimsiz olan

ailelerin çocukların problem çözme becerisi puanlarının geçimli olan ailelerin çocukların problem çözme becerisi puanlarına göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Baskı-disiplin uygulayan ailelerin çocuklarının problem çözme becerisi puanlarının baskı-disiplin uygulamayan ailelerin çocuklarına göre daha düşük olduğu bulunmuştur.

Erdoğdu (2006), ana-baba tutumları, öğretmen davranışları ve öğrencilerin öğrenilmiş çaresizlik düzeyi ile ilişkilerini tespit etmektedir. Bu bağlamda ana-baba tutumları ile öğretmen davranışlarının öğrencilerdeki öğrenilmiş çaresizlikle ilişkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni Diyarbakır ilinde ilköğretim okulu 1. kademedeki okuyan 5. sınıf öğrencileridir. Alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının devam ettiği üç okuldan seçkisiz olarak seçilen 191 öğrenci bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada Öğrenilmiş Çaresizlik Ölçeği, Ana-Baba Tutumları Ölçeği ve Algılanan Öğretmen Davranışları Ölçeği kullanılmıştır. Çocukta öğrenilmiş çaresizliğin oluşumunda annenin çocuklarına yönelik otoriter davranışları, babanın ve öğretmenin otoriter davranışlarına göre daha etkili bir faktör olduğu araştırma bulgularıyla ortaya konmuştur. Erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha yoğun öğrenilmiş çaresizlik yaşamaktadırlar. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyleri ile öğrenilmiş çaresizlik arasında ilişkiler bulunmaktadır. Öğrenilmiş çaresizliğin oluşumunda öğrencilerin yüklenme biçimleri önemlidir. Öğrencilerin başarısızlığa karşı içsel yüklenme yapmaları öğrenilmiş çaresizliğe neden olmakla birlikte, dışsal yüklenme yapmaları öğrenilmiş çaresizliğe sebebiyet vermemektedir.

Herken ve Özkan (1996)'ın yaptığı araştırmada, gençlerin sigara kullanma davranışında, ana-babaların ve ailenin sosyal ve kültürel düzeylerinin etkisini araştırmışlardır. Çalışmaya Konya il merkezindeki, ortaokul, lise, yüksekokul ve çıraklık eğitim merkezlerinde öğrenim gören 12-21 yaşları arasındaki 1559 öğrenci alındı. Anne Baba Tutum Ölçeği ve ailesel özellikleri ve ailede sigara davranışını sorgulayan form uygulandı. Bulgular: Sigara kullanan öğrencilerin Anne Baba Tutum Ölçeği puanı ortalamaları, sigara kullanmayan öğrencilerin Anne Baba Tutum Ölçeği puan ortalamalarına göre anlamlı ölçüde daha düşük bulundu. Anne Baba Tutum Ölçeği puanları, otoriter yöne doğru kaydıkcça, sigara içme oranında artış bulundu. Kızların sigara kullanmasını artıran önemli değişken olarak annenin birden fazla evlilik yapması bulundu. Ana-babanın işi, eğitimi, ailenin gelir düzeyi ile çocukların sigara

kullanması arasında anlamlı ilişki bulunmadı. Gençlerde sigara içme davranışında ailenin sosyal, ekonomik ve kültürel durumundan çok, ana-babanın otoriter tutumunun etkili olduğunu düşündürmektedir.

1.6. Ana- Baba Tutumlarının Önemi ve Etkileri

Ana-babalar farkında olarak ya da olmayarak doğumdan itibaren çocuklarına nasıl davranmaları, düşünmeleri, hissetmeleri ve algılamaları gerektiğini çocuk yetiştirme tutumlarıyla onlara öğretmektedirler. Çocuğun kişilik gelişimi üzerinden önemli etkisi bulunan ana-baba tutumlarının en öne çıkan iki boyutu da duygusal ilişki ve denetim boyutlarıdır. Bu bağlamda ana-babalar; kabul edici, reddedici, kısıtlayıcı, koruyucu vb. tutumlar sergilemektedirler (Alisinaoğlu, 2003:98).

Ailelerde gerçekleşen eğitimin türü, toplumun türünü belirler. Okullar, işyerleri ve hükümetler, bu olgularla belirlenir. Aileler ve toplumlar, birbirlerinin farklı ölçülerdeki kopyalarıdır. Her biri ilişkiler içerir: Gençler ve yaşlılar, erkekler ve kadınlar vardır; ve her biri karar vermeyi, otorite kullanmayı ve ortak hedefler aramayı içerir. Her aile, dış dünyada nasıl davranılacağı konusunda bir şey öğretir. Ana-babalar çocuğun etrafında adeta bir koza oluşturarak, adımlarına rehberlik ederler (Satir, 2001:374). İşte bu rehberlik desteğinde toplumsal davranış, tutum ve değerler öğrenirler.

Çocukların en önemli öğrenme yaşantıları başkalarının davranışlarını gözleyerek meydana gelmektedir. Çocuk kültürlenirken kişiler arası ilişkilerini değerlendirmek için toplumun ahlaki değerlerini, standartlarını ve tavırlarını ailesinden öğrenir. Bu öğrenme sürecinde, kendi kendini kontrol etme yeteneğini, iç denetimi geliştirir. İç denetimli birey, kendi istekleri ile toplumun istekleri arasında denge kurmayı başarır ise, daha sonra kendi istek ve tepkileri davranışlarını yönlendirir. Ana-babalar çocuklarının bilgi aktarıcısı olarak kültürel değer ve kuralların devamını sağlarlar. Aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yerdir. Ailenin çocuğa yönelik tutum ve davranışları ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşımaktadır. Çocuk bir yandan sosyal bir varlık olduğunun bilincine varır, bir yandan da davranışlarını taklit edeceği bir modele gereksinme duyar. Okul öncesi dönemdeki çocuklar, ana-babalarını örnek olarak alırlar, onlarla özdeşleşirler, tutum ve davranışlarını taklit ederek kendilerinde

yerleştirmeye çalışırlar. Çocuklar ana-babalarını model aldığı için ana-babasının sahip olduğu kültürel değerleri ve kuralları öğrenirler. Böylece içinde buldukları kültür ile çatışmayan uygun davranışlar gösterirler. Ana-baba tutumları çocuk eğitiminin temel öğesidir. Ana-babalar çocuklarına doğru ve yanlışları tutumları aracılığıyla öğretmektedirler. Ana-baba tutumları, taklit ve özdeşleşme yoluyla çocuk tarafından benimsenir ve alışkanlık haline gelerek kişiliğinin ayrılmaz parçasını oluşturabilir (Seçer ve diğ., 2006).

Yavuzer (1995)'e göre okul öncesi dönemde çocuğun sosyalleşmesi yolunda kendisine tanınan deneyim fırsatlarının değeri büyüktür. Bu dönemde çocuk, sosyal bir birey olmayı öğrenirken, aynı zamanda en küçük ayrıntısına kadar kopya edeceği bir modele gereksinim duyar. Kişiliğin oluşumu için gerekli olan bu özdeşleştirme, aile içindeki yakın üyelerle gerçekleştirilebilir. Genellikle ana-baba, amca ya da dayı gibi aile içinden bir yetişkin olan bu üyenin bozuk bir kişilik yapısının sahip olması halinde, bu kötü davranış örneğinin çocuğa da yansıma olasılığı vardır. 'Suçlu Çocuklarda Zekâ, Kişilik ve Yakın Çevre Özelliklerini' konu edinen, 214 hükümlü genç üzerinde yaptığı araştırma bulgularına göre, suçlu gençlerin ailelerinde, birinci dereceden akrabalar arasında % 54 oranında hüküm giymiş suçluya rastlanmıştır. Aile kurumu, çocuğun alacağı kavramları seçerek vermekte, onları yorumlamakta ve sonucu değerlendirmektedir. Bu seçici ve değerlendirici süreç, çocukta kişisel ve sosyal davranışlarla ilgili değer duygusunun gelişmesiyle sonuçlanmaktadır (Yavuzer, 1995:135).

Ana-babalar çocuklarını yetiştirirken çeşitli yöntem ve metotlar kullanmaktadırlar. Bu metotlar çocuğa ve çocuğun o anda sergilediği davranışa göre değişim göstermektedir. Ana-babalar çocuklarının kendi kendini kontrol etme becerisini geliştirmeyi amaçlar diğer taraftan kendi başına karar vermesini kısıtlayıcı davranışlar sergilerler. Bu çelişki içinde kalan ana-baba çeşitli davranış biçimlerinin yoğun olarak yaşanması ile farklı gruplaşmalara yol açmaktadır. Bunları farklı kategoride incelemek mümkündür Birçok ana-baba eğer çocuk zorlanmazsa iyi eğitim verilemez düşüncesindedirler. Oysa ana-babalar davranışları ile çocuklarına modeldirler. Eğer çocuklarına değer verirlerse, onlara karşı açık olurlarsa, çocuklarının duygularını paylaşırlarsa, kendi duygularını çocukları ile paylaşırlarsa, çocuklarını oldukları gibi kabul ederlerse, yetenekleri

doğrultusunda gelişmelerine olanak sağlarlarsa ve çocuklarının yapmak istemediklerini kendileri yapmazsa, çocuklarda daha sonraki yıllarda diğer bireylerle kurdukları ilişkilerde bu tarzda davranırlar. Ana-babalar bu tarzda davranışları ile hem çocuklarının kişilik gelişimine olumlu etkide bulunmuş olurlar hem de bir model olurlar (Demiriz ve Öğretir, 2007:107).

Ana-babalar, çocuklarının bağımsızlık uğruna giriştikleri çabalardan destekledikleri ve zor durumlarda onlara yardımcı oldukları takdirde, çocuklarda bağımsızlık duygusunun kolayca geliştiği görülür. Hor gören, cezalandıran ya da hem sevip, hem de soğuk davranan anne ve babaların çocukları bağımlı bir kişilik yapısına sahip olmaktadır. Dengeli, duygusal ve toplumsal etkileşimin güçlü olduğu aile ortamında, yeterli güven, sevgi ve sevecenlik içinde büyüyen çocuklar, gelişimleri için gerekli deneyimleri elde edebilirler. Bu tür aile ortamlarında, aile üyelerinin kendilerine düşen sorumlulukların bilincinde olması ve çocuğa bağımsızlık yolunda yeterli olanakların hazırlanması, onun sağlam bir kişilik yapısına sahip olmasını sağlar. Her ana-babanın bilerek ya da bilmeyerek çocuklarına karşı tutumu değişik olabilmektedir. Bazı çocuklar daha çok sevilme, bazılarında baskı yapılmakta, bazıları istenmeyen çocuk olarak görülmekte, bazılarında ise daha çok hoşgörü gösterilmektedir. Bütün bu tutumlar, çocuğun hem kişiliğinin, hem de sosyal gelişiminin değişik biçimlere kazanmasına neden olmaktadır (Yavuzer, 1995:137).

Çocuk, ana-baba tarafından herhangi bir koşula bağlı olmaksızın sevilme ister. Bir başka çocukla karşılaştırıldığı ve o başka çocuk gibi çalıştığı takdirde ana-babasının kendisini seveceğine inanmak, doğrudan doğruya kendisini değersiz ve sevgiye layık olmayan biri gibi algılamasına neden olur. Başka insanlarla karşılaştırılmakta ana-babanın değer ölçüleri vardır. Ana-babanın duygusal onayına ve sevgisine bağımlı olan çocuk için, onay ve sevgiyi koşullu olarak kalabilmek bir güvensizlik yaratır. Çünkü mevcut koşullarla değerli ve sevgiye layık bir kişi olmadığını düşünür. Ana-babası onu, olduğu gibi değil, beğendikleri kişinin özelliklerine ulaşabildiğinde sevecektir. Yani değerli ve sevgiye layık olabilmek, kendi içindeki yeteneklere değil, dışarıdaki bir kişiye bağlıdır. Diğer insanlarla karşılaştırılarak derecelendirilmek ve sevgiye layık bulunup bulunmamak, çocuğu kendisine göre bazı düşüncelere iter: ‘Ben ablam kadar başarılı değilim. Sevgiyi hak etmiyorum. Ben arkadaşım kadar derli toplu değilim.

Dağınım. Herhalde sevmeyi hak etmiyorum. Benim matematik notlarım arkadaşlarım kadar iyi değil, herhalde ben pek zeki değilim, ana-babamın bana değer vermesini hak etmiyorum. Ablam ders çalışırken, benim canım dışarıda gezmek istiyor. Ana ve babamın sevgisini hak etmiyorum. Annem babam bana sert ve kötü davranıyor. Ablan gibi çalışkan olursan sende severiz diyor. Ben onun kadar çalışkan olamıyorum'. 'Herhalde beni sevmemekte haklılar'. Bu tür karşılaştırmalarda ve ancak koşullar yerine getirilirse severiz mesajlarında, ana-babanın unuttuğu ya da fark edemediği şey, her bireyin yetenek ve kapasitesinin aynı olamadığıdır. Eğitim sürecini verimli kılabilmek bu farkların anlaşılmasına bağlıdır. İnsanlar da, oldukları gibi kabul edilmek ve sevmek isterler. Koşulsuz sevgi verilen çocuğun kendisini aşabilmesi, duygu açlığı çeken bir çocuğa göre daha kolaydır (Kasatura, 2002:22).

Bir çocuğu eğitmeden evvel onu yaratmak gerekir. Buradaki yaratmak kavramı; çocukta düşünmeye, hissetmeye, gülmeye bilinçli olarak yatkın bir yaşamsal ortamı hazırlamak anlamındadır. Ana-babaların çocuklarına gösterdikleri sevgiyi 'tutsak edici sevgi' ve 'özverici sevgi' olmak üzere iki öbekte toplayabiliriz. Burada 'tutsak edici sevgi' bilinçdışından kaynaklanmakta ve çoğunlukla bencilliği içermektedir. Bu anlayıştaki ana babalar çocuklarını, çocuk için değil kendileri için severler. Buradaki çocuk kavramı nesne özelliğini taşır ve nesneye yönelik bu sevgi zamanla düşmanlığa dönüşebilir. Nesne olan çocuk ana-babanın daha önce yapmak isteyip de yapamadıklarını kendisine zorla kabul ettirdikleri çocuktur. Özverici sevgi çocuğu özgür bırakarak gelişimine engel olmadan sevmek demektir. Buradaki çocuk, nesne değil kendi istemi olan kendi yazgısını belirleyen bir öznedir. Sevgi bu yazgıyı engellemekten çok tersine yardımcı olmaktadır. Çocuk kendi yaşamını ailenin sorumluluğu altında tümüyle yaşayabilmelidir. Acı deneyler pahasına da olsa kendi yaşamını kurallara ve bir düzene bağlamasını öğrenmelidir. Her bir çocuğu ayrı bir dünya kabul edip, onların ruh dünyasına inebilmek, ana-baba bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi ile mümkün olmaktadır. Ayrıca aile yapısının güçlendirilmesi, aileye sunulan olanakların artırılması, ailenin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan desteklenmesi çocukların yaşadıkları ortamların devletin sağlayacağı olanaklarla düzenlenmesi çocuğun yetiştirilmesinde önemli katkılar sağlamaktadır. Çocuk eğitiminde çocuğun gerektiği şekilde yetiştirilmesi ve onun topluma hazırlanması

büyük ölçüde ana-babanın hayatın ilk gününden itibaren çocuk ile ilgilenmesi ile karşılıklı etkileşimi, ona değer vermeleri, kişilik yapısına saygı duymaları, ona yeterince vakit ayırmaları, onun bakım, beslenme ve korunmasını sağlamaları, sevgi gereksinimine karşılık vermeleri ile sağlanabilir. Bu etkileşimlerin yansıması çocukta ileri yaşlarda tepki olarak görülecektir (Usta, 2004:198).

Ailede ana ya da babanın çocuklara karşı takındıkları bilinç dışı duygu ve davranışları, ilk günlerden itibaren çocuk üzerinde derin ve kalıcı izler bırakır. Buna bağlı olarak çocuklarda tepkiler oluşur. Duygusal niteliği yanında fiziksel niteliği de olan bu tepkiler sorun olarak önümüze çıkabilir. Ana ya da babadan birinin çocuğa aşırı düşkünlük geliştirmesi, hem aile mutluluğunu bozar, hem de çocuğu olumsuz etkiler. Aşırı düşkünlük tamamen bilinç dışı bir tepkidir. Böyle bir kişinin ruhsal durumunun incelenerek bunun nedenini bulup ortadan kaldırılmak gerekir. Çünkü bu davranıştan en fazla zarar gören çocuk olur. Çocuğun ana babasından aldığı dengeli sevgi ve koruma duygusu, onda güven duygusunu geliştirir, insanları sevmeyi onlarla ilişki kurmayı öğretir. Ana-babanın çocuklarına olan duygu ve davranışları, her çocuk tarafından değişik algılanıp çocuğun duygu gelişiminde etkili olur.

Yine ana-baba gerçekleştiremediği kendi bilinç dışı istek ve davranışlarını çocuğa yansıtır. Çocuğun kişilik özelliklerini, ilgi ve yeteneklerini görmezlikten gelip onu kendi tutkusuna göre yönlendirmeye çalışır. Genelde bu tutum çocukta olumsuz duygu ve davranışlara yol açar. Aileye sorun getirir. Çocuğu geçmişte sevmediği bireye benzeten ana-baba da çocuğa bilinç dışı düşmanca duygular besler ve bunu her seferinde ortaya döker. Bu durumda yine hiç suçu olmayan çocuk zarar görür (Kırkıncıoğlu, 1999).

1.7. Ana-Baba Tutumlarına Bakış

Çocuğun tüm yaşamı boyunca büyük etkileri olan ana-baba ve çocuk ilişkisinin temelinde ana-babaların çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri ana-babalık rolleri yatmaktadır. Çocuklar bu temel tutum ve tavırlara karşılık verecek şekilde biçimlenmekte ve ana-babanın tutumları doğrultusunda bir takım davranışlar kazanmaktadır. Davranışlarımızın birçoğunun öğrenme yolu ile kazanıldığı göz önünde

bulundurulduğunda ana-babanın tutumlarını çocuğun biçimlenmesinde ki rolü ve önemi daha da açığa çıkmaktadır (Turaşlı, 2004).

Birçok ana-babanın zihnini, çocuğuma karşı nasıl bir tutum içinde olmalıyım, ona nasıl bir disiplin uygulamalıyım sorusu meşgul eder. Bazı ana-babalar, çocuklarına hoşgörülü bir tutumla yaklaşırlarsa onun şımarmasına, kurallara uymaya zorladıklarında ise direnmesine ya da içe kapanmasına neden olacakları kaygısını taşırlar. İdeal ana-baba yaklaşımını belirlemek oldukça zordur. Olumlu tutuma sahip olan ana-babalar, çocuğun ihtiyaçlarını sezinleyen, onlarla sağlıklı iletişim kuran, karşı koymadan önce çocuğun isteklerini dinleyen, uygun cevaplar veren, çocukta iç denetimin gelişmesi için uygun ortam hazırlayan, sorumluluk duygusunu geliştiren, hak ve özgürlüklerin sınırlarını öğreten çocuklarını korkutmadan kendi kendilerini disipline eden ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen bir kişi olarak yetişmelerine imkan sağlayan kişilerdir (Çağdaş, 2002). Ana-babaların çocuklarına yönelik çeşitli tutumlarından söz edilebilir. Burada ana-baba tutumlarını olumlu ve olumsuz ana-baba tutumları olarak aşağıdaki başlıklar altında topladık:

1.7.1. Olumlu Ana-Baba Tutumu

1.7.1.1. Demokratik Tutum:

Demokratik aile ortamında, çocuk aile içinde bir birey olarak kabul edilmekte, koşulsuz sevgi ve saygı görmekte, karar verme ve deneme yanılma yoluyla öğrenmesi desteklenmektedir. Kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları bellidir. Bu kurallar çerçevesinde çocuk özgürdür ve aile içinde söz hakkı vardır (Alisinaoğlu, 2003). “Demokratik ana-baba tutumu çocuğun varlığına ve isteklerine saygı duyulması temeline dayanmaktadır”. (Demiriz ve Öğretir, 2007:109)

Çocuğun gelişimine en çok katkı sağlayan ana-baba tutumu olduğu düşünülmektedir. Bu tutum çocuğa karşı hoşgörü, güven verici ve destekleyici bir yaklaşımı gerektirir. Çocuğa demokratik tutumla yaklaşan ana-babalar, ev içindeki kuralları çocuğa açıkça belirtirler. Çocuğun tepkilerini ve duygularını ifade etmesine fırsat verirler. Evde hangi davranışların kabul edileceği ya da onaylanacağı bellidir. Belirtilen bu sınırlılıklar içinde çocuğa söz hakkı verirler ve bazı konuların tartışılmasına imkan sağlarlar.

Çocuğun görüşlerine değer verirler ve kendisi ile ilgili kararlar alması için yönlendirirler. Çocukla sözel iletişime önem verirler. Çocuğa koşulsuz gerçek bir sevgi duygusu ile yaklaşırlar (Çağdaş, 2002:141).“Kural koyarlar, ama kuralların mantığını açıklarlar ve eleştirileri dinlerler. Bazen cezaya başvururlar. Ama daha çok çocuğun olumlu davranışlarını ödüllendirme eğilimindedirler” (Bacanlı, 2002:116).

Bu tutum içinde yetişen çocuklarda genellikle; kendine güvenen, atılgan, kendine saygıları yüksek, sosyal yeterlilik, beceri, yardımseverlik, arkadaş canlısı, diğer insanların gereksinimlerine duyarlı, özgüven ve sosyal sorumluluk sahibi çocuklardır (Demiriz ve Öğretir, 2007; Bacanlı, 2002). Demokratik ailelerde yetişen çocuklar izin verici ya da otoriter ailelerde yetişen çocuklardan akademik yeterlilik, sosyal gelişim, benlik saygısı ve ruh sağlığı gibi ölçümlerde daha yüksek puan almışlardır. Genel olarak araştırmalar demokratik ana-babaların sosyal olarak aktif, sorumlu ve bilişsel olarak yeterli çocuklara sahip olduklarını göstermektedir (Demiriz ve Öğretir, 2007:109).

1.7.2. Olumsuz Ana-Baba Tutumları

1.7.2.1. Otoriter (Baskıcı) Tutum:

Çocuğun hemen hemen her davranışını yasaklayan katı, sert ve serbestlik tanımayan disiplin uygulamasıdır. Ana-babanın çocuğu devamlı denetim altında tuttuğu, her hareketini denetlediği, eleştirdiği ve uyulması gereken katı kurallar koyduğu tutumdur (Sargın, 2001:25).

Baskıcı ana-babalar , “çocuklarının davranışlarını, hiç esnemeyen, mutlak ölçütlere göre biçimlendirme, denetleme ve yargılama eğilimindedir” (Yavuzer, 2003:26). Kuralları çocuklara sormadan kendileri koyarlar ve koydukları kurallara çocuklarının uymasını, koşulsuz itaat etmesini beklerler. Çocuğun evde söz hakkı yoktur. Bu tür ailelerde çocuklar kurallara uymadığında ceza uygulanır. Ana-baba, disiplin aracı olarak cezayı kullanır ve çocuğa karşı öfkesini kolaylıkla ifade eder. Ana-baba tarafından gerekçesi belirtilmeden, çocuğun nedenini kavrayamadığı hemen her konuda yasaklar konur. Çocuğa fiziksel cezanın yanında sözlü (duygularını incitecek) cezalarda verilir. Eleştiriler çocuğun kişiliğine yöneltilir (Demiriz ve Öğretir, 2007:106).

Sıkı eğitim uygulayan ana-baba, çocuğu kendi tasarladığı bir kalıba göre yoğurmak amacını güder. Çocuk sürekli bir denetim altındadır. En küçük yanlışları ve yaramazlıkları gözden kaçmaz, hemen üstünde durulur ve düzeltme yoluna gidilir. Lütfensiz konuşması, kötü söz söylemesi ayıplanır. Bu tavırda yetiştirilen çocuk ya sessiz, uslu, küskün ve silik, olur, ya da isyankâr ve saldırgan olur. Ancak her iki şıkta da içi hınç ve korku doludur. Verilen sorumluluklar yerine getirir ama başında bir büyük olmadığı zaman şaşırır, kendi kendini güdemmez (Sargın, 2001:27).

Otoriter tavır içindeki ailelerde çocuğun benliğine ilişkin olumsuz yargıları, kendine güvensizliği, yapabileceği işlere ‘ben yapamam’ düşüncesi ile girişmemesi varlığını ve düşüncelerini diğer insanlara iletmekte çekingen davranması gibi olumsuz davranış kalıpları görülmektedir. Bu tutum içinde olan ana-babalar çoğu zaman çocukla çatışmaya girerek yüksek düzeyde anksiyete gösteren, başkaları ile başarısız sosyal ilişkiler kuran, birçok kili talanda sosyal bakımdan gelişmemiş çocukların oluşmasına neden olmaktadır. Çocuğun yaptığı aktivitenin ana-babalarca çok fazla kontrol edilmesi çocuğun kendisine olan saygısını azaltacağından mutsuz, içe kapanık bir kişilik geliştirmesine yol açabilir. Bu tutum içinde büyüyen çocuklar atak değildirler, kuşkucudurlar. Kendi kendilerine bağımsız davranış sergileyemedikleri için karamsardırlar. Özellikle kız çocukları pasif kalarak daha bağımlı olmakta erkek çocukları ise isyankâr, saldırgan, itaatsiz, huysuz, rekabetten uzak ve hassas olabilmektedirler (Demiriz ve Öğretir, 2007:107). “Bu tutum çocukta, yetersiz sosyal gelişim, kendine güvensizlik, düşük benlik saygısı ve çekingenliğe sebep olur” (Yavuzer, 2003).

Otoriter ana-baba tutumlarıyla büyümüş çocuklar otoriteyle baş edebilmek için otoriteye boyun eğmekte ve istenilen davranışın dışına çıkmamaktadırlar. Bu durum daha çok şiddetli cezaların uygulandığı ailelerdeki çocuklarda görülebilir. Bu çocukların çoğu yetişkin olduktan sonra da otoriteye sorgusuz olarak uymayı sürdürmekte ve her ortamda gücü simgeleyen her şeye karşı boyun eğmektedirler. Çoğunlukla dıştan denetimli olabilmekte; kendi ihtiyaçlarını görmezden gelmekte ve kendi kararlarının arkasında durmakta zorlanmaktadır (Alisinaoğlu, 2003).

Bu tür sağlıksız aile koşullarında çocuk, nasıl düşünüp, davranması gerektiğini belirleyen katı kalıplara sokulur. Baskı uygulanarak istenen davranışı yapmak üzere zorlanan çocukta oluşan korku, ona, doğru davranış kalıbını öğrenmesinde yardımcı olmayacak, sadece geçici olarak davranışını değiştirmesine yol açacaktır olabilmektedirler (Demiriz ve Öğretir, 2007:107).

Aşırı baskı ve disiplin altında korkudan sinmiş olan çocuklarda ‘gizli karşı koyma’ denilen bazı davranışlarla baskı yapanlara dolaylı olarak baş kaldırırlar. Kendilerine bu tip davranışlarda bulunan ana babaların hoşlanmadıkları, ne çok titizlik gösterdikleri konuların neler olduğunu gören anlayan çocuklar davranışlarıyla onları kızdırarak, üzerek, güç duruma sokarak öç almış olurlar. Örneğin ana-babaları ders çalışmalarına karşı titizlik gösteriyorlarsa onlar da ders çalışmaz ve derslerini ihmal eder. Ana babalarının baskıcı tutumlarına karşı gelir, kafa tutarlar. Yapılan incelemelere göre aşırı baskı altında yetişen çocuklarda, ilerde aşağıda sıralanan davranışlar görölmektedir. Ana-babadan nefret etmek, İnsanlarla iyi geçinememek, kavgacı ve geçimsiz kimseler Durumlarına gelmek, Sinirlerine hâkim olmakta güçlük çekmek, alingan ve çabucak parlayıveren bir kişiliğe sahip olmak, Ne kendilerine ne de başkalarına güvenmemek, Bir takım yersiz korku ve kaygıları olmak, Arkadaş edinmekte güçlük çekmek. Baskı, korku ve tehdidin olduğu yerde tamamen sinmek, ses çıkarmamak, kendini rahat hissettiği, kendine yumuşak ve ılımlı davrananların yanında başkaldırmak kafa tutmak bu tür tutum ile yetişmiş bireylerin gösterdiği tipik davranışlardadır (Sargın, 2001:29).

1.7.2.2. Koruyucu Tutum:

Koruyuculuk, sık rastlanan bir başka ana-baba tutumu olarak, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen gösterilmesi anlamına gelir. Koruyucu tutum, çocuğun davranışlarını kısıtlayan, ona hareket serbestliği tanımayan, başına bir şey gelir, kaygısıyla onu hiçi yalnız bırakmayan ‘denetleyici’ bir tutumu ifade etmektedir (Sargın, 2001). Koruyucu ana-babalar, çocuğa gereğinden fazla kontrol, özen ve ilgi gösterir. Çocuğun gereksinim duymadığı durumlarda bile ana-baba müdahale eder. Çocuğun her türlü ihtiyacı ana-babalar tarafından karşılanarak çocuğun kendi kendisine yetmesine fırsat verilmez ve kendi başına araştırma yapması engellenir (Demiriz ve Öğretir, 2007:109).

Aşırı korunan çocuklar fazlaca bağımlı olur ve her şeyini anneden istemeye yönelirler. Kendi başına karar vermekten aciz. Sormadan danışmadan, bir şey yapamayan, girişim yeteneklerinden yoksun çocuklar olurlar. Bağımlı çocuk, evde olsun, okulda olsun yaşından daha çocuksu davranır. Sürekli sevilme ve okşanmak ister. Okulda sorun yaratmadığı için öğretmenin koruyuculuğu altına girer, usluluğu ve ürkekliği nedeni ile hep kollanır. Çevrenin bu tutumu onu daha çekingen yapar. Bağımlı çocuk zamanla bu zayıflığını ve güvensizliğini savunma aracı olarak kullanmayı öğrenir. Evde yedirilip içirilen, bir dediği iki edilmeyen, okulda öğretmenin sevgilisi olup çıkan çocuk bağımlılık çemberini kolay kıramaz. Bağımlılığın başlıca nedeni, aşırı koruyucu ve kollayıcı tutumdur. Başka bir deyişle çocuk aşırı ilgi ve sevgiye boğulmuştur. İstekleri önceden sezilip yerine getirilmiş, bir dediği iki edilmemiştir. Kendi işini kendi görmeye olanak verilmemiştir. Aşırı koruma tutumu, çocuğun deneme ve yanılma yoluyla öğrenmesi engellenmiş, her şeyde hazırda alıştırılmıştır. Çevreden gelecek tehlikeler abartılmış, arkadaşlık kurması ve dış arda oyun oynaması kösteklenmiştir (Sargın, 2001:24).

Bu ana-babalar, çocuğunu her yerde aşırı derecede koruyup kollama gereğini duyarlar. Bu yaklaşım tarzını benimseyen ana-babalar, çocuğun her isteğini anında karşılarlar ve çocuğun yapması gereken, yaşına uygun olan işleri de kendileri üstlenirler. Hatta bazı anneler, arkadaşlarıyla oyun oynarken bile çocuğa destek ve yardımcı olmaya kalkışır ya da okula giderek kendi eliyle çocuğun karnını doyururlar. Ana-babasının kanatları altında el bebek gül bebek, çitkırıldım ve nazlı büyüyen bir çocuk kendi kişiliğini geliştiremez. Bu çocuklar okulda arkadaşları tarafından da ‘muhallebi çocuğu, koca bebek, süt kuzusu’ gibi isimler takılarak alaya alınabilirler. Oysa, çocuk hayata hazırlanmalıdır; kendi kanatlarıyla uçmayı ve ayakları üzerinde durmayı bilmelidir. Hayatta mücadele etmeyi, hayatın sorunlarını ve zorluklarını öğrenerek aşmayı bilmelidir. Bunun için, çocuğa yaşına uygun sorumluluklar verilmeli ve yine, yaşına uygun işler yapmasına fırsat tanınmalıdır. Ana-babasının koruması altında her şeyi rahatça elde eden bir çocuk, başkalarına bağımlılık duyar ve dolayısıyla, bağlaşık bir kişilik geliştirir. Böyle bir ortamdan gelen kişiler yetişkin olmalarına rağmen, bağımlılıklarını sürdürmeye devam ederler. Bu kişiler kendi başlarına iş yapamazlar. Her defasında başkalarından yardım ve destek ararlar. Yine bağlaşık kişilik geliştiren

kişiler, tek başına kalmaktan huzursuz olurlar. Derin ve rahat bir uyku da uyuyamazlar. Yalnız başına kalmak bu kişilere kaygı ve güvensizlik verir. Buna rağmen, otorite durumunda bulunan kişilerin yanında da bulunmak istemezler. Bu kişiler ancak güvendikleri ve tanıdıkları kişiler yanında olduğu zaman mutludurlar ve kendilerini güvende hissederler (Köknel, 2004:109).

Çocuğun büyümesini ve olgunlaşmasını geciktiren bu davranışlar hep onun iyiliği için yapılmıştır. Gerçekten bağımlı çocukların ana babaları aşırı sevecen ve düşkün kişilerdir. Ancak bu aşırı düşkünlük kendi huzurlarını sağlamaya yaramaktadır. Böyle bir ana-baba çocuğun bütün istek ve gereksinimlerini inceden inceye düşünüp karşılayamazsa iyi ana-baba olmadığı duygusuna kapılır. Bu nedenle kendi tutumunun çocuğun gelişimini duraklattığını göremez. Genellikle geç evlenmiş kadın ve erkekler daha koruyucu ve kollayıcı tutum takınırlar. Ana-babalık görevlerinde güvensiz tedirgindirler. Daha çok anne çocuk ilişkisinde ortaya çıkan bu aşırı koruyuculuğun ardında annenin duygusal yalnızlığı yatmaktadır (Sargın, 2001:29).

Aşırı korunan çocuklar kendi başına karar vermekten aciz, sormadan danışmadan bir şey yapamayan, girişim yeteneklerinden yosun olurlar. El becerilerini geliştiremedikleri için beceriksiz, sakar, dolayısıyla güvensiz olurlar. İsteklerini ağlayarak ister, verilmezse verilene kadar ağlar, mızımızlanır veya aşırı dediğim dedik, inatçı olmaya yönelirler. Aşırı koruyuculuk ve bağımlılık yaratıcı temel davranıştır. Bu davranışların sonunda çocuk ürkek, güvensiz, zaman zaman isyankâr ve bağımlı bir birey haline gelir (Tola, 2003).

1.7.2.3. Hoşgörülü Tutum:

Çocuğa hiçbir konuda engelleme getirmeyen, ceza vermeyen, sınırsız bir özgürlük tanıyan ana-baba tutumudur. Aşırı hoşgörülü ortamda yetişen çocuk ana-babasını yönetmeye başlar. Bu çocuklar şımarık, bencil, başkalarına hak tanımaz olur ve sonu gelmez isteklerle çevrelerini bıktırırlar. Aşırı hoşgörü ve yetersiz ceza, özellikle çocukluğun topluma karşıt ve saldırgan davranışlarla sonuçlanır. Böyle çocuklar aile dışındaki ilişkilerinde de sömürücü ve otoriteye karşı başkaldırıcı davranışlar gösterirler. Çocukluk yıllarında engellenmiş ana-babalar kendilerinin sahip

olamadıkları özgürlükleri, çocuklarına sınırsız olarak verirler. Aşırı anlayış ve hoşgörü tanıyarak, şımarık ve bencil olmalarına yol açarlar (Sargın, 2001).

Aşırı hoşgörülü ana-babalar, çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karşı sıcak ve sevecendirler ve çocuklarının bütün konularda kararlarını kendilerinin vermelerine sınır getirmezler (Demiriz ve Öğretim, 2007:108).

Burada, çocuğa sayısız haklar verilmiş, fakat nerede duracağını sınırları belirtilmemiştir. Çocuğun hoş olmayan bütün olumsuz davranışları ve verdiği zararlar hoşgörüyle karşılanmaktadır. Çocuk nerede duracağını bilmemektedir. Bile bile vurup kırsa da, eşyalara zarar verse de, ana-babadan belirli bir tepki görmektedir. 'O daha çocuk,' deyip geçiştirilmekte, hatta, 'Varsın yapsın, varsın kırsın; benim çocuğumdan daha değerli mi?' diye destek bile verilmektedir. Çocuğuna karşı böyle davranan ana-babalar, hoşgörü ile boş vermeyi birbirine karıştırmaktadırlar. Elbette ki, çocuğa karşı katı kuralcı olmamak, esnek ve hoşgörülü davranmak olması gereken bir yaklaşım biçimidir. Ancak, hoşgörü normal sınırlar içinde, belirli bir yere kadar olmalıdır. Çocuk doğruyu yanlış, yapılması ve yapılmaması gereken davranışların ne olduğunu öğrenmelidir (Köknel, 2004).

Bu tür ana-babaların çocukları yemek, yatma, televizyon izleme ve oynamak için dışarı çıkma gibi konularda karar vermede özgürdürler. Çocukların davranışlarında hiçbir sınır olmadığı için neyin yapılıp, neyin yapılmayacağı konusu belli değildir. Bu tutum içinde yetişen çocuklar kendilerini güvensiz hissederler. Çünkü onların hayatında hiçbir sınır olmadığı için ait olmayı hissedemezler, benmerkezcidirler, asi ve saldırgan davranışların artmasına yol açabilirler. Yaşamlarında sınırları öğrenemedikleri için başkalarıyla işbirliği yapamazlar. Bu nedenle sosyal ilişkilerde başarısızdırlar. Bazı durumlarda da aktif dışadönük, yaratıcı oldukları da gözlenmiştir (Demiriz ve Öğretim, 2007:108).

Böyle ana-babalar hoşgörülü tutumlarından kolay kolay ayrılmak istemezler. Çünkü çocuğa dilediğini vermenin ona karşı koymaktan daha kolay olduğu düşüncesini kendilerine yerleştirmişlerdir. Çocuğu en kolay metotla büyütmeaktadırlar. Çocuğun

istekleri 'Bırak ver de ağlamasın, çocuk üzülmesin.' veya 'Çocuktur yapar, siz hiç çocuk olmadınız mı?' denilerek yerine getirilmeye çalışılır. Kendi yaşamadıkları çocukluklarının; çocukları tarafından yaşanmasını isterler. Böyle bir tutum çoğunlukla çocuğu cezalandırmaktan korkmanın ve çocuğa bebek muamelesi yapmanın bir dönüşümü olarak ortaya çıkmaktadır (Tola, 2003).

Aşırı hoşgörü ve serbestlik içinde büyümüş çocuk, ihtiyaç duyduğu her şeye hiçbir, çaba harcamadan sahip olabilir. Ancak kendisine doğru ve yanlış öğreten disiplin anlayışından yoksundur. Böylece çocuk hiçbir kurala uymadan her türlü isteğinin yerine getirilmesine alışır. Böyle bir ortamda yetişen çocuk başkaları ile sağlıklı ilişki kurup sürdüremez ve sorumluluk alamaz. Başkalarının hakkına saygı duymaz. Aşırı hoşgörü çocuğun, yardımlaşma paylaşma, iş birliği, fedakârlık gibi davranışlar geliştirmesini engelleyebilir. Çocuğun yalnız kendisini düşünen bencil davranışlar göstermesine neden olabilir. Bu durum çocuğu başkaları tarafından sevilmeyen, istenmeyen bir kişi durumlarına getirir. Çünkü başkalarının haklarına saygı gösteremeyen iş birliği içinde çalışamayan, yalnız kendi çıkarlarını düşünen, bencil, başkaları ile olumlu sosyal ilişkiler kuramayan çocuklar, arkadaşları tarafından gruba alınmak istenmezler ya da grubun dışına itilirler. Bu durum da çocuğun sosyalleşmesini engeller. Araştırmaların sonucunda elde edilen bulgulardan, aşırı hoşgörülü tutumun sürekliliğinin çocuğun gerektiği zaman duygu, istek ve dürtülerini denetleyebilme yeteneğinin gelişmesini engellediği anlaşılmaktadır. Ayrıca çocukta vurucu, kırıcı, saldırgan davranışların artmasına neden olduğu da elde edilen bulgular arasındadır. Çocukta duygu, istek ve dürtülerini kontrol edebilme yeteneğinin gelişmemesi, çocuğun iç kontrol mekanizmasının gelişmesini engeller. İç kontrolün gelişmemiş olması da çocuğun dış kontrol olmadan davranışlarını kendi kendine denetleyebilmesini engellediği için sosyal uyumunu da bozabilir (Çağdaş, 2002:150).

Bu çocuklar, okulda öğretmenlerini dinlemez ve saymazlar; arkadaşlarıyla da geçimsiz olurlar. Daha çok arkadaşlarının oyunlarını bozarak, şımarık ve bencilce davranışlar içine girerler. Ayrıca, bu çocuklar anne ve babalarından belirli bir ceza görmeyeceklerini ya da cezanın çok yetersiz kalacağını bildikleri için, çevrelerindeki eşyalara da zarar vermekten çekinmezler (Köknel, 2004).

Aşırı hoşgörölü aileler çocuklarından fazla bir şey beklemezler. Ne olumlu davranışları ödüllendirip, desteklerine de olumsuz davranışları ortadan kalkması için çaba harcarlar. Bu tutumla büyütölen çocuklar, iyi davranışlar öğrenmek mecburiyetinde olmayıp evde de bir iş yapmakla yükümlü değildirler (Tola, 2003).

Aşırı hoşgörölü yaklaşımla çocuğunu yetiştirmeye çalışan ana-babalar, bugün toplumumuzda sıklıkla görölmektedir. Ana-babaların bir kısmı çocukluk yıllarında zor günler yaşamış olduklarından, kendi çocuklarına rahat etsin diye sınırsız özgürlük haklarını tanımak istemektedirler. Yine, bazı anne ve babalar, ‘Çocuklarınıza baskı yapmayın,’ biçimindeki eğitimci ve uzmanların konuşmalarını yanlış yorumlayarak, bu yaklaşım tarzını benimsemektedirler. Bunun ötesinde, bazı ana-babalar da, ‘Benim çocuğum ezilmesin, varsın karşı taraf ezilsin; herkes ondan korksun,’ gibi çok yanlış bir düşünce vardır. Böyle ana-babalar öğretmeninden, velilerden ve diğer çocuklardan şikayet aldıkça, sanki içlerinden gizliden gizliye bir sevinç duymaktadırlar. Bu durumu çocuğunun hareketli ve zeki oluşuna vererek, ‘Bilseniz, biz ona neler yapmıyoruz, fakat çok hareketli, durduramıyoruz; çok da zeki olduğundan, bizi bile kandırıyor. Hemen bir yolunu bulup sıyrılıveriyor,’ gibi yapmacık sözlerle çocuğun olumsuz davranışlarını adeta onaylamaktadırlar. Çocuk yetiştirmede aşırı hoşgörölü olmak normal ve dengeli bir yaklaşım tarzı olmadığından, çocuk psikolojik gelişim sürecini sağlıklı bir biçimde tamamlayamaz. Böyle çocuklar, yetişkin bireyler olduklarında asosyal davranış özelliklerini gösterirler. Bu kişiler her yerde sorumsuzluk örneğini verirler. Şımarık ve bencil olduklarından, başkalarının haklarına da saygılı olmazlar. Yaptıkları işlerden zevk almazlar, hemen sıkılırlar ve doyumsuz olurlar. Çalışmak ve hayatla mücadele etmek onlara göre değildir. Onlar kısa yoldan, kestirmeden köşeyi dönmenin yollarını arar ve bunun hesabını yaparlar (Köknel, 2004:118).

1.7.2.4. Tutarsız Tutum:

Çocuk eğitimi konusunda ana-baba farklı görüşler paylaşıyorlarsa, birinin hoşgörölü ile karşıladığı davranış, diğeri tarafından olumsuz tepki ile karşılanır. Tutarsızlık ana-babanın değişken tutumlarından kaynaklanıyorsa, bir gün hoşgörölü ile karşılanan davranış ertesi gün cezalandırılıyorsa; çocuk eğitimi konusunda ana-babanın tutarsız bir tutum içinde olduklarını gösterir (Çağdaş, 2002).

Kimi evde disiplin yok değildir, ancak ne zaman, nerede uygulanacağı belirsizdir. Ana babanın tutumu aşırı hoşgörü ile sert cezalandırma arasında gidip gelmektedir. Çocuk hangi davranışın nerede, ne zaman istenmediğini, önceden kestiremez. Tutumunu ana babanın keyifli ya da öfkeli oluşuna göre ayarlamaya çalışır. Başka bir deyişle, çocuk davranışının doğru ya da yanlış oluşuna değil, 'Ne zaman yaparsam cezadan kurtulurum?' sorusuna kafa yorar (Yörükoğlu, 2002).

Tutarsız tutum çok hoşgörülü ve sert tutumun bir arada gösterilmesinden dolayı ortaya çıkar. Çocuk iki tutum arasında kalır. Ne yapacağını şaşırır. Çocuk neyin yanlış neyin doğru olduğunu bilemez. Hangi tutum çıkarına uyuyorsa ona göre davranabilir. Çocuk nasıl karar vereceğini bilemez, bocalar. Daha sonra kurnazlığı öğrenir ve ana-babanın hoşgörülü olduğu tutumda zor kararları çabuk aldırır (Sargın, 2001:33) .

Çocuklarına tutarsız bir tutum ile yaklaşan ana-babaların uyguladıkları kurallarda tutarsızlık olduğu gibi süreklilik de yoktur. Tutarsız tutum içindeki ana-babalar, bazen aşırı hoşgörü bazen de aşırı otoriter bir tutum gösterebilirler. Çocuklarından bir şey yapmasını istediklerinde ve ceza verdiklerinde nedenini açıklamazlar. Tutarsız ana-baba tutumu karşısında çocuk ne zaman nasıl davranması gerektiğini öğrenemez. Örneğin; annenin yorgun olmadığı, kendisini iyi hissettiği bir gün çocuğun müziği yüksek sesle dinlemesi anneyi rahatsız etmez ve çocuğun bu davranışı uygun bir davranış olarak kabul görür. Ancak çocuğun aynı davranışı, annenin yorgun ve başının ağrıdığı bir gün kabul görmez. Böyle durumlarda çocuk, hangi davranışlarının ana-babası tarafından kabul görüp, hoşgörü ile karşılanacağını, hangilerinin karşılanmayacağını ya da cezalandırılacağını kestiremez. Çünkü bu durum anne ya da babasının o andaki ruh haline bağlıdır. Tutarsızlık çocukta ilk zamanlar bazı iç çatışmalara, huzursuzluklara neden olur. Çocuk zamanla davranışlarını ana-babasının o anda neşeli ya da öfkeli oluşuna göre ayarlamaya başlar (Çağdaş, 2002). Unutulmamalıdır ki çocuklar çok iyi gözlemcidirler. En iyi gözlemledikleri kişilerse ana-baba olarak bizleriz. Bu etkili gözlemleri sonucunda çocuk anneyi ve babayı nasıl kullanabileceğini, onlardan nasıl yararlanabileceğini çok çabuk öğrenir. Ana-baba mutlaka aynı eğitim görüşüne sahip olmalıdır (Tola, 2003).

Tutarsızlık çocukta ilk zamanlar bazı iç çatışmalara, huzursuzluklara neden olur. Çocuk zamanla davranışlarını ana-babasının o anda neşeli ya da öfkeli oluşuna göre ayarlamaya başlar. Ancak çocukta dengesiz, tutarsız bir kişilik yapısının oluşmasına neden olur. (Çağdaş, 2002). Çocuk kendini yetiştirme, davranışlarından sorumlu olma ve kendini denetlemeyi öğrenmek yerine, ana-babanın psikolojik Durumlarına göre kendini ayarlamak zorundadır. Yine, çok yapılan bir yanlışlık da annenin verdiği cezaya babanın, babanın verdiği cezaya da annenin karşı çıkmasıdır. Üstelik bu tür davranışın çocuğun yanında yapılması ve tartışılması son derece sakıncalıdır. Ana-baba mutlaka aynı eğitim görüşüne sahip olmalıdır. Baba çocuğa bir suç işlemesi sonucunda ceza verdiğinde anne hemen şefkat duygularını kabartarak ‘çocuğu kucaklayıp sevmemelidir’ (Tola, 2003; Köknel, 2004). Çocuğuna tutarsız yaklaşım gösteren ana-babalar, çocuğunu olumlu ve dengeli bir yapılanmadan yoksun bırakırlar. Bu çocuklar bazen kırıklığı olan, bazen de isyankâr bireyler olarak yetişirler (Köknel, 2004:121).

Tutarsızlık tek tek anne ya da babanın bir gününün bir gününe uymaması biçiminde olabileceği gibi; anne ve babanın birbirine çok aykırı ceza ve eğitim anlayışının çatışmasından da doğabilir. O zaman çocuk davranışlarını kime uyduracağını bilemez (Yörükoğlu, 2002).

Sürekli tutarsız davranış ve tutumlarla karşı karşıya kalan çocuk şaşırır; korkular, kuruntular ve ilgiyi üstüne çekecek sorunlar yaratır. Hor gören cezalandıran ya da hem sevip hem de soğuk davranan ana-babanın çocukları bağımlı bir kişilik yapısı gösterebilirler (Sargın, 2001).

Deur ve Parke (1970), ana-babaları tarafından saldırgan davranışları, bazen ödünlendirilerek bazen de cezalandırılarak, tutarsız bir tutam içinde yetiştirilen bir grup çocuk üzerinde karşılaştırmalı bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular; ana-babalar tarafından tutarsız bir tutumla yetiştirilen çocukların, tutarlı tutumla yetiştirilen çocuklara oranla cezaya daha fazla direnç gösterdiklerini, saldırgan davranışlarda bulduklarını ve saldırgan davranışların bu çocuklarda kolayca değiştirilemeyeceğini ortaya koymuştur. Çocuğa uygulanan disiplinde ana-babaların tutarlı bir tutum içinde olmaları, çocuğun neyi yapıp neyi yapmayacağını öğrenmesine yardımcı olur. Ana-babaların aralarında hangi davranışların kabul edilir,

hangilerinin kabul edilemez olduğu konuşurda anlaşmış olmaları, çocuğun sosyalleşme çabasına katkıda bulunur Çocuğun sosyalleşebilmesi için içinde yaşadığı toplumda kabul edilen ve kabul edilmeyen davranışları öğrenmesi gerekir. Özellikle ana-babaların; çocuktan yapmasını istediğı davranışı neden yapmasını istediklerini belirtmeleri; ceza verdikleri zaman neden ceza verdiklerinin nedenini açıklamaları, çocuğun toplumun normlarına, kurallarına uygun olan davranışları kazanmasını kolaylaştırır ve saldırgan davranışlarını azaltır. Çocuğun içinde yaşadığı toplumun normlarına uygun davranışlar kazanması ise onun içinde yaşadığı sosyal çevreye uyumunu kolaylaştırır (Çağdaş, 2002:149).

1.7.2.5. Reddedici Tutum:

Çocuğu hayal ettikleri bir biçimde dünyaya gelmeyince, bazı ana-babalar çocuğunu reddedici bir tutum içine girebilmektedirler. Çocuğunun kız ya da erkek olmasını çok fazla isteyen ana-babanın bu beklentileri olmadığı takdirde ya da bilinç dışında var olan bazı nedenlerden dolayı, çocuklarını kabul etmede zorlanmaktadırlar. Yine bazen, istenilmediğı halde ya da evliliğın en zor döneminde çocuğun dünyaya gelmesi, reddetmeye neden olabilmektedir (Köknel, 2004).

Ana-babanın, çocuğu çeşitli nedenlerden dolayı istememesi ve ona karşı düşmanca duygular beslemesi olarak tanımlanabilir. Çocuğun ruhsal gereksinimleri tam olarak karşılanmaz. Ana ya da baba çocuğu tam olarak benimsememiş gibidirler. Sevecenlik gösterdikleri zamanlar bile bunu bir çeşit zorlama ya da yapmacıklıkla yaparlar (Yörükoğlu, 2002; Çağdaş, 2002)

Reddedilen çocuk, ana ve babasından yeterli ilgi görmez. Umursanmayan, ihmal edilmiş bir çocuktur. Böyle bir çocuğun temel gereksinimleri de yeterince karşılanamaz. Evliliğında pürüzleri olan, zor günler geçiren bir anne yeni doğan bebeğine, 'Bir de sen geldin başıma,' diyerek kızgınlığını belirtmekte, onu bir angarya olarak görebilmektedir. Bazen de, bebeğini gayrimeşru dünyaya getiren bir anne, bebeğinden utanmakta ve ondan kurtulmanın yollarını arayabilmektedir. Fakat tabii ki, her zaman istenmeyen bebekler, reddedilen bebekler değildir (Köknel, 2004:122).

Ayrıca çocuklarına hiçbir kural koymazlar, çocukların başarılarını dikkate almazlar, hatalarını ise sürekli yüzüne vururlar. Ana-babanın isteklerinin aşırılığı karşısında sürekli olarak başarısızlığa uğrayan çocuk, giderek ‘nasıl olsa yapamıyorum, öyleyse neden deneyim?’ duygusunu geliştirmeye başlar. Bu tutum içinde yetişen çocuklara hiçbir sınır konulmadığı; hiçbir ihtiyacı karşılanmadığı; ana-babalarının yaşantısında stres noktası oldukları için kendilerini ifade edememektedirler. Bu çocuklar yüksek düzeyde saldırgan davranışlar göstererek çevrelerine zarar verirler. Kendilerine saygısı yok denecek kadar az olduğu için suçlu olduklarını düşünürler. Ayrıca bu çocuklar her zaman başkalarının gözünde başarısız olduklarını düşünürler. Sevgi nedir bilmeyen bu çocuklar başkalarını da sevmekte güçlük çeker. Bu tür mesajları alan çocuklar, ana-babalarının kendilerini sevmediğini, kabul etmediğini düşünebilirler ve değersiz oldukları duygusuna kapılabilirler. Davranışlarını değiştirmek için çaba göstermemeye başlarlar. Çevrelerindeki kişilere güvenleri kalmaz, başkalarını sevmekte güçlük çekerler. Kendilerine yardım etmek isteyenlere karşı kuşku ile yaklaşır. İtilen çocukların bazıları kendilerini savunacak gücü bulamazlar ve sıklıkla ağlarlar. Bazıları ise kendilerinden güçsüz ve küçüklere karşı düşmanca davranışlar gösterirler. Bu davranışlarından dolayı başkaları ile olumlu ilişkiler kuramazlar. Sosyal uyumları oldukça zayıftır (Çağdaş, 2002:151). Bu tutum çocuklarda yardım duygusundan uzak, sinirli, duygusal kırıklıkları olan, başkalarına karşı devamlı korunma zorunluluğu olan, özellikle kendinden küçük ve zayıflara karşı olumsuz duygulara sahip ve öz saygı azlığı gibi durumlara yol açabilir (Demiriz ve Öğretir, 2007:109). Çocuğun benlik kavramı, kendisi için önem taşıyan büyüklerin ona gösterdikleri tutumların bir yansıması olduğundan, ana babadan gelen itici tutumlar çocuğun kendini değersiz bulması ile sonuçlanır (Sargın, 2001).

Ailede bir veya birkaç üyenin soğuk ve itici davranışı bir çocuk üzerinde toplanabilir. Kız ya da erkek olabilen bu çocuk kimi ailede çeşitli nedenlerle özel bir role itilir. Bu çocuk haklı haksız kardeşlerin ve ana-babanın üstüne çullandığı çocuktur. İyi nitelikleri görülmez, hep olumsuz yanları göze batar. Ne yapsa ne etse kimseye yaranamaz. İki kardeş kavga etse, kabak onun başına patlar. İşlemediği suçların hesabı ondan sorulur. Ona karşı ön yargıyla davranılır. Bu durumda sevilmediğini ve itildiğini gören çocuk, gösterdiği olumsuz tepkilerle, ana babayı haklı çıkaracak durumlar yaratır. Sonunda

kendi de bu rolü benimser. Oluşan bu kısır döngü içinde ilişkiler gittikçe bozulur. Belli bir çocuğun, şamar oğlanı Durumlarına geçerek, bütün şimşekleri üstüne çekmesi, ailenin dengesini ve iç düzenini sürdürmeye yaramaktadır. Gerilen hava, öfkenin şamar oğlanına boşaltılmasıyla bir süre yatışmaktadır. Ana ve baba birbirlerine yöneltmedikleri düş kırıklıklarını, birikmiş kızgınlıklarını şamar oğlanına yansıtarak ilişkilerini kopmadan sürdürürler (Yörükoğlu, 2002).

1.7.2.6. Mükemmeliyetçi (yetkinci) tutum:

Olumsuz ana-baba tutumlarından biri de ana-babaların çocuklarına karşı yetkinci bir tutum içinde yaklaşmalarıdır. Yetkinci ana-babalar, çocuktan başarılı olması için aşırı bir beklenti içindedirler ve kendi çocuklarının diğer çocuklardan daha başarılı olmasını isterler ve sık sık başka çocuklarla kıyaslarlar. Çocuğun göstermiş olduğu başarılarla yetinmezler. Çocuğa sürekli olarak nasıl daha başarılı ya da daha yeterli duruma gelebileceğini anlatırlar. Çocuktan beklentileri genellikle onun yaşına, gelişim düzeyine, yeteneklerine uygun ve gerçekçi değildir. Yetkinci ana-babalar, çocuklarına gelişim düzeylerinin üstünde öyküler okurlar. Çocukları ilgi göstermeyince de canlan sıkılır. Onların gerçek doğasını görmeye çalışmazlar. Çocuk beklentilerine cevap vermediği zaman beklentilerinin uygun olup olmadığını araştırmak yerine, çocuklarının değerlerini ya da kendilerini sorgularlar. Böylece hatanın çocuktan ya da kendilerinden kaynaklandığını düşünürler (Çağdaş, 2002:150).

Kimi ana-babalar vardır ki, çocuklarından çok yüksek beklenti içindedirler. Yapılan her işte ve girilen her sınavda mükemmellik arayarak, en başarılı kişi olmasını isterler. Çocuğa sürekli bunu empoze ederken, sevgilerini de bu koşula bağlama gereğini duyarlar. ‘Sınıfın birincisi olursan seni severim. Şunu şöyle yaparsan sana küserim. Böyle davranırsan sana değer veririm,’ gibi davranışlarla koşullu bir sevgi yaratırlar. Oysa, sevgiyi belli koşullara bağlamak yanlıştır. Çocuk, var olduğu için sevilmeli ve değer verilmelidir (Köknel, 2004).

Yetkinci anneler, kendi yaşantılarında da yetkinci bir eğilim gösterirler. Her seçimde her işte mükemmeli ararlar. Yerleri defalarca silerler, bulaşıkları defalarca yıkarlar, evlerini katı kurallarla yönetirler. Bu tutumlarını çocuk yetiştirmelerine de yansıtırlar.

Bu nedenle çocuğu gereksiz yere sık sık doktora götürürler. Yetkinci tutum genellikle çocukluk dönemleri güç şartlar altında ve maddi imkânsızlıklar içinde geçen ana-babalarda daha çok görülür. Bu ana-babalar bazı imkânlarla sahip oldukları zaman çocuklarının yaşlarını, gelişim düzeylerini, yeteneklerini ve kapasitelerini dikkate almadan onlar için en iyi ortamı hazırlamaya çalışırlar. Hazırlamaya çalıştıkları bu ortamda, çocuklarını kendi istekleri doğrultusunda yönlendirirler. Mükemmeliyetçi ana-baba, daha çok kendilerinin beceremediklerini, yapamadıklarını ve içinde kalan ukdelerini çocuklarında gerçekleştirmek ve görmek isterler. Çocuk kendisi için değil de, başkalarını memnun etmek için başarmak zorundadır. Her şey göstermeliktir; ana-baba çocuğun başarısıyla övünerek başkalarına karşı kendi eksikliğini bir tür kapatma yoluna giderler (Köknar, 2004; Çağdaş, 2002).

Yetkinci ana-babalar, çocuklarını kusursuz hale getirmek ya da daha başarılı olmaları için onlara baskı uygularlar. Çocuk bu beklentilere cevap verebilecek kapasite ve yeteneğe sahip ise pek fazla soran ortaya çıkmayabilir ya da daha az etkilenebilir. Ancak çocuk, ana-babasının beklentilerine cevap verebilecek güç ve yeteneğe sahip değilse 'Ben beceriksizin biriyim', 'Aptalın tekiyim', vb. gibi kendi benliğine ilişkin olumsuz algılamalar ve değerlendirmeler yapmaya başlar. Bu durum çocuğun benlik saygısını azaltarak kendisine olan güven duygusunun gelişmesini engelleyebilir. Ana-babasının beklentisine cevap veremeyen ya da başarısızlığa uğrayan çocuk 'Ne yaparsam yapayım annemin isteklerini yapamıyorum', 'Nasıl olsa başaramıyorum o zaman denememe gerek yok' diyerek çaba göstermekten vazgeçebilir. Ana-babasının beklentilerine cevap verebilecek güce ve yeteneğe sahip olan bazı çocuklar da beklentilerin aşırılığından sıkıldıklarından, beklentilere ulaşmak için çaba göstermeyebilirler. Ana-babalarının beklentilerine cevap vermeyerek, onları cezalandırmaya çalışırlar. Yetkinci tutum, çocuğu ya aşırı hırslı ve atak ya da başarısız, çekingen ve yaşam sevincinden yoksun hale getirebilir Ana-babaların, çocuğun yeteneğini aşan bir beklenti içinde olmaları çocuğun itaatsiz, isyankâr olmasına da neden olabilir (Çağdaş, 2002). Yüksek beklenti, çocuğu psikolojik baskı altında bırakır; sürekli huzursuz ve kaygılı yapar. İstenilen sonucu elde edemeyince, ana-babaya karşı utanç duymaya başlar. Bilinçsizce, kendinde eksiklikler arayarak güvenini yitirir ve var olan potansiyelini de kaybeder. Katı-mükemmeliyetçi bir tutum içinde yetişen bireyler,

bilinçaltında yatan duygularından dolayı hayatta başarılı olacaklarına inanmazlar. Bir işi başarsalar, hatta başarılarını başkaları övse de, yine de buna inanmazlar. Bu kişiler belirli bir yere gelseler de, içlerindeki boşluktan kurtulamazlar ve mutlu olamazlar. Onlara göre, başarı ve mutluluk her zaman en mükemmeli yakalayabilmektir. Kendilerinin bu güce sahip olamayacaklarını düşündüklerinden ve üstelik de en mükemmelin bir sınırı olamayacağı için bu kişiler ister başarılı ister bilinçli başarısız olsunlar, ömür boyu huzursuz ve doyumсу bir yaşam sürerler (Köknel, 2004).

Bu özelliklere sahip çocuklar arkadaş grubuna girmekte, grup üyeleri tarafından kabul edilmekte zorluklarla karşılaşabilirler. Grup etkileşiminden yoksun çocuklar; yardımlaşma, paylaşma, iş birliği gibi sosyal davranışları geliştirmekte ve başkaları ile olumlu sosyal ilişkiler kurmakta zorlanabilirler (Çağdaş, 2002).

1.7.2.7. Çocuğa Boyun Eğici Tutum:

Bu tür ana-baba tutumuna genellikle orta yaşın üstünde çocuk sahibi olan ailelerde ya da çocuğun kalabalık yetişkinler grubu içinde yetişen tek çocuk olması halinde sık rastlanmaktadır. Böyle bir ortamda çocuk ailede inisiyatif sahibi tek kişidir ve onun isteklerine diğer aile bireyleri kayıtsız şartsız uyarlar; çocuğa özgürlük verilmesi gerektiğine inanırlar. Kısıtlama kullanmazlar çocuğun istediği olur. Çocuğa yakınlık gösterirler fakat çocuğun davranışlarını düzenleyecek sınırları belirtmezler (Turaşlı, 2004).

Bu yaklaşımda ana-babalar çocuklarına hiç söz dinlemezler ve kendilerini aciz durumda bırakırlar. Yalvarma, yakarma ve acındırma yöntemleriyle çocuk yetiştirmeye kalkışırlar. ‘Allah'ını seviyorsan yapma. Beni birazcık olsun seviyorsan üzme. Bak, hasta olacağım, yataklara düşeceğim. Ne olursun acı bana,’ gibi sözlerle acizliklerini belirterek, çocuklarını yola getirmeye çalışırlar. Bu ana-babalar, ‘Ne yaparsak yapalım, çocuğumuz hiç söz dinlemiyor,’ diye şikâyet ederken, bazı anneler daha da ileri giderek, ‘Ben bir vurursam, o bana üç vurur. Ben bir laf söylersem, o bana daha ağırını söyler,’ diyebilmektedirler. Bu tür yaklaşımlarla, ana-babalar çocuklarına boyam eğmiş olmaktadırlar. Ana-baba çocuğa değil de, sanki çocuk ana-babaya hükmeder, yönlendirir ve onları egemenliği altına almış gibidir. Çocuk, yerine göre tehdit ederek,

yerine göre de rüşvet isteyerek her istediğini yaptırmakta ve onlara boyun eğdirmektedir (Köknel, 2004).

Bu tavırla yetiştirilen çocuk bencil, idare edilemez, sabırsız ve anlayışsız olur. Ayrıca ana-babasının onu sevdiğine pek güvenmez, kendini ihmal edilmiş hisseder Bu tutum yanlış bir anlayışla çağdaş eğitim uyguladıklarını sanan ana-babaların başvurduğu salt hoşgörü yöntemidir (Turaşlı, 2004).

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, kullanılan veri toplama araçları ve verilerin toplanması ve çözümlenmesi hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1. Araştırmanın modeli

Araştırma ilişkisel türde bir taramadır. Araştırmada, ortaöğretim öğrencilerinin rekabetçi tutum ve ana-baba tutumları değişkenleri ile bazı değişkenler (cinsiyet, okul türü, ana-baba eğitim düzeyleri, ana-baba meslek durumları ve sosyo-ekonomik düzeyleri) arasındaki ilişkiye bakılacaktır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Nevşehir ilinin Ürgüp ilçesinde eğitim gören ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Ürgüp İlçesi sınırları içerisinde altı adet ortaöğretim kurumu bulunmakta ve bu okullarda yaklaşık 1000 civarında öğrenci olduğu, zamanın kısıtlı olması ve maddi yetersizlikler nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir. 2007-2008 eğitim öğretim yılında Ürgüp'te eğitim gören öğrencilerin içinden random örnekleme yöntemiyle toplam 400 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Fakat verilerin analizi sırasında ölçekleri sağlıklı cevaplamadığı belirlenen 18 öğrencinin cevapları analizlere dâhil edilmemiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin lise türlerine ve cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 1 ve 2' de gösterilmiştir.

Tablo1: Araştırma Örnekleminin Lise Türüne Göre Dağılımı

OKULLAR	N	%
Ürgüp Lisesi	155	40
Hayri Mehmet Ürgüplü Anadolu Lisesi	143	38
Ürgüp Anadolu Öğretmen Lisesi	84	22
TOPLAM	382	100

Tablo 1' e göre; örneklemin %40' ı genel lisede eğitim gören öğrencilerden, % 60'ı Anadolu ve Anadolu öğretmen lisesinde eğitim gören öğrencilerden seçilmiştir.

Tablo 2: Araştırma Örnekleminin Cinsiyete Göre Dağılımı

CİNSİYET	N	%
Kız	215	56
Erkek	167	44
TOPLAM	382	100

Tablo 2' ye göre; örneklemin %56' sı kız öğrencilerden, % 44' ü erkek öğrencilerden seçilmiştir.

2.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla, öğrencilerin bazı kişisel özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı ve danışman tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, bu form ölçeklerin birine iliştirilmiş olarak verilmiştir. Rekabet düzeyini belirlemek için Akbayırlı (1998) tarafından geliştirilen “Rekabetçi Tutum Ölçeği (RTÖ)”, ana-baba tutumlarını belirlemek için “Ana Baba Tutumları Ölçeği” Eldeleklioğlu ve Kuzgun (1996) tarafından geliştirilen ölçme araçları kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların özelliklerini belirlemek ve araştırmanın bazı değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla tarafımızdan bir “Kişisel Bilgi Formu” hazırlanmıştır. Bu formda, okul türü, cinsiyet, yaş, ana-babanın eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi vb. özellikleri belirlemek amacıyla çeşitli sorular bulunmaktadır.

2.3.2. “Ana Baba Tutumları Ölçeği”

Araştırmada, ana-baba tutumları, Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen, daha sonra Eldeleklioğlu (1996) tarafından revizyonu yapılan “Ana Baba Tutumları Ölçeği” kullanılmıştır. Eldeleklioğlu (1996) daha önce Kuzgun (1972) tarafından belirtilen “demokratik”, “otoriter”, “ilgisiz” alt boyutlarına koruyucu, istekçi ve reddedici ana-baba tutumlarını da eklemiştir. Toplam beş alt ölçek belirlenmiş ve demokratik 35,

otoriter 29, koruyucu-istekçi 12, reddedici 15, ilgisiz 18, olmak üzere bu alt ölçekleri betimleyen 119 madde yazılmıştır.

Eldeleklioğlu, maddelerin bazılarını (10 otoriter, 7 demokratik, 3 ilgisiz) Kuzgun'un orijinal envanterinden almış, diğer maddeleri ise aynı formda yazmıştır. Ana-Baba Tutum Ölçeği'nin güvenilirliği iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları hesaplanarak sınanmıştır.

Ana-Baba Tutumları ölçeğinin iç tutarlılığı; Cronbach Alfa formülü ile hesaplanmış ve bulunan alfa katsayıları demokratik tutum ölçeği için .89, otoriter tutum ölçeği için .78, koruyucu-istekçi ana-baba tutumları alt ölçeği için .82 bulunmuştur.

Ana-Baba Tutumları Ölçeğinin kararlılık düzeyini ölçmek için test tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı 54 kişilik bir öğrenci grubuna 15 gün ara ile aracın iki kez uygulanması ile elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayılarının hesaplanması ile yapılmıştır. Korelasyon değerleri Demokratik Tutum Ölçeği için .92; Koruyucu-İstekçi Tutum Ölçeği için .75; Otoriter Tutum Ölçeği için .79 olarak bulunmuştur. Ana-baba tutum ölçeği 1992- 1993 öğretim yılında Gazi Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören 4. sınıftan 100 öğrenciye uygulanmıştır. Bu uygulamadan sonra yapılan faktör analizi çalışmalarına göre, maddelerin çoğunun I.faktörde toplandığı bunu 2.faktörün izlediği, diğer faktörlere dağılan maddelerin çok az olduğu görülmüştür. Birinci faktörde toplanan maddelerin faktör yüklerinin oldukça yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde, faktör yükleri (+) değer alanların demokratik (-) değer alanların ise otoriter tutumu yansıtan maddeler olduğu 2. faktörde toplananların ise koruyucu-istekçi tutumu yansıtan maddeler olduğu görülmüştür. Reddedici ve ilgisiz alt ölçeklerinin faktör yükleri yeterince doyurucu olmadığı için bu alt ölçekteki maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Demokratik ve Koruyucu-İstekçi alt ölçeği için faktör yükü en yüksek 15'er, Otoriter alt ölçeği için ise 10 madde seçilerek toplam 40 maddelik ana-baba tutum ölçeği oluşturulmuştur. Alt ölçekler arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır. Demokratik Tutum alt ölçek puanları ve Otoriter Tutum alt ölçek puanları arasında -0.64; Otoriter ve Koruyucu Tutum alt ölçek puanları arasında ise .36 korelasyon değerleri bulunmuştur. Bu haliyle ölçeklerin birbirinden az çok bağımsız ölçme

yaptıkları belirtilmektedir. Demokratik Tutumlar alt ölçeği ile Otoriter Tutumlar alt ölçeği arasındaki korelasyonun negatif yönde olması birbirinin tersi olan bu davranış boyutlarının bu ölçeklerle ölçülebildiğinin işareti olduğu belirtilmektedir.

Ana Baba Tutumları Ölçeği maddelerine verilen cevaplar, beş basamaklı Likert tipi bir ölçekte derecelenecek şekilde düzenlenmiştir. Her madde için cevaplar 1'den 5'e kadar; derecelendirilmiştir. Hiç uygun değil (1), çok az uygun (2), kısmen uygun (3), oldukça uygun (4), tamamen uygun (5) gibi Likert tipi beş seçenekten ana ve babaları için en uygun olan ifadenin seçilmesi ve işaretlenmesi istenmektedir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005; Eldeleklioğlu, 1996).

2.3.3. “Rekabetçi Tutum Ölçeği”

Rekabetçi Tutum Ölçeği, Akbayırlı tarafından 1998 yılında Marmara Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümünde Yüksek Lisans tez çalışması için geliştirilmiştir. Akbayırlı tarafından üniversite öğrencilerine uygulanan ölçekte ilk denemelik ölçek 74 maddeden oluşmuştur. Her madde için, “Tamamen katılıyorum”, “Çoğunlukla katılıyorum”, “Kararsızım”, “Pek katılmıyorum” ve “Kesinlikle katılmıyorum” şıklarından birinin seçilmesi ve işaretlenmesini içeren beşli skala üzerinde işaretlenme yapılmaktadır. İlk uygulamadan sonra Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmış ve r değeri. 30'un altında kalan 38 madde ölçekten çıkarılmıştır. İkinci denemelik ölçek 36 maddeden oluşmuş ve uygulamalar sonucunda yapılan temel bileşenler faktör analizi sonucunda 23 maddelik asıl ölçek elde edilmiştir. Yapılan uygulamalarda ölçeğin standart alfa içtutarlılık katsayıları üçüncü, dördüncü ve beşinci çalışma gurupları için. 88, .92 ve 92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iki yarım güvenilirliği hesaplanmış üçüncü, dördüncü ve beşinci çalışma gurupları için. 91, .92 ve. 92 olarak bulunmuştur. Son olarak test tekrar yöntemiyle dördüncü guruba uygulamadan elde edilen veri .38'dir.

Ölçeğin geçerliliğini belirlemek amacıyla dış ölçüt olarak alınan ‘Sürekli Kaygı Ölçeği’ ve ölçek arasında üçüncü çalışma gurubuna yapılan uygulama sonucunda pearson korelasyon katsayısı hesaplanmış iki ölçek arasında düşük ve anlamsız bir ilişki bulunmuştur. Üçüncü çalışma gurubundan seçilen alt ve üst gurup ortalamaları

arasındaki farkın anlamlılığı bağımsız grup t testi ile hesaplanmış ve farkın .001 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Son olarak ölçeğin sosyal beğenilirlikten etkilenip etkilenmediğini belirlemek için ölçek ve ‘Sosyal Beğenilirlik Ölçeği’ arasındaki korelasyona bakılmış, sonuçta çıkan korelasyon negatif ve istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur (Yenidünya, 2005, Akbayırlı Bilbey, 1998).

2.4. Verilerin Toplanması

Uygulamanın yapılacağı okullar olarak; Ürgüp Lisesi, Ürgüp Anadolu Öğretmen Lisesi ve Hayri Mehmet Ürgüplü Anadolu Lisesi olarak belirlenmiştir. Yapılacak çalışmalar için yetkili makamlardan gerekli izinler alındıktan sonra; uygulamanın yapılacağı okulların rehberlik servisleriyle görüşülerek işbirliği sağlanmıştır. Rekabetçi Tutum Ölçeği” ve “Ana Baba Tutumları Envanteri” Kişisel Bilgi Formu ile birlikte araştırmaya gönüllü olarak katılmış 400 öğrenciye gerekli açıklamalar yapılarak grup halinde sınıf ortamında uygulanmıştır. Uygulama sonucunda ölçekleri ciddi olarak doldurmadığı tespit edilen 18 katılımcının kağıtları analize dahil edilmemiştir bu nedenle 382 öğrenciden oluşan örneklem verileri üzerinde analizler yapılmıştır. Çalışmalar ile ilgili izinlerin alınması ve uygulamalar yaklaşık dört ay sürmüştür.

2.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Verilerin toplanmasından sonra, ölçekler puanlanmıştır. Eksik ve hatalı doldurulan ölçekler puanlama işlemine tabi tutulmamışlardır. Daha sonra veriler SPSS for Windows 13.0 istatistik paket programına girilmiş ve istatistiksel çözümler bu program yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin istatistiksel analizinden elde edilen sonuçlar, tablollaştırılarak ‘Bulgular Bölümü’nde sunulmuştur.

BÖLÜM 3: BULGULAR

3.1. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Tutumları ile Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutumları ile rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon kullanılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin ana-baba tutumları ve rekabetçi tutum düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan korelasyondan elde edilen bulgular tablo 3 'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Tutumları ile Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Tablosu

Değişken	Demokratik Tutum	Otoriter Tutum	Koruyucu/istekçi Tutum	Rekabetçi Tutum
Demokratik Tutum	1			
Otoriter Tutum	.45**	1		
Koruyucu/İstekçi Ttm.	.50**	.28**	1	
Rekabetçi Tutum	.14*	.03	.13*	1

** p< .01, * p< .05

Tablo 3'e göre ortaöğretim öğrencilerinin demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutumları ile rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Tablo 3 incelendiğinde demokratik ana-baba tutumu ile rekabetçi tutum arasında düşük düzeyde ($r=.14$; $p<.01$), koruyucu/istekçi ana-baba tutumu ile rekabetçi tutum arasında düşük düzeyde ($r=.13$; $p<.01$), ilişkiler olduğu görülmektedir. Demokratik ve koruyucu/istekçi ana-baba tutumuna sahip öğrencilerde rekabetçi tutum pozitif ilişkili, ayrıca demokratik ve koruyucu/istekçi ana-baba tutumuna sahip öğrencilerde de rekabetçi tutum artabilmektedir. Buna karşın otoriter ana-baba tutumu ile rekabetçi tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

3.2. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet Farklılıklarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 4: Cinsiyet Farklılığına Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Dağılım, Ortalama, Standart Sapma ve “t” Testi Tablosu

Değişken	Cinsiyet	N	X	S	t	Sd	p
Rekabetçi Tutum	Erkek	167	85,12	13,28	-2.12	380	.878
	Kız	215	88,00	13,06			

Tablo 4 incelendiğinde erkek öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyi ortalaması ($X=85,12$), Standart sapması ($SS=13,28$); kız öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyi ortalaması ($X=88,00$), Standart Sapması ($SS=13,06$) olarak bulunmuştur. Aradaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için istatistiksel yöntemlerden “t” testi kullanılmış; kız ve erkek öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri açısından cinsiyete göre anlamlı farklılık sergilemediği sonucuna ulaşılmıştır ($t_{0,05:380}=-2.12$).

3.3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Eğitim Gördükleri Lise Türlerine Göre Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 5: Eğitim Gördükleri Lise Türlerine Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Dağılım, Ortalama, Standart Sapma ve “t” Testi Tablosu

Değişken	Lise Türü	N	X	S	t	Sd	p
Rekabetçi Tutum	Genel L.	155	85,86	13,27	-1,071	380	,890
	And/And Öğrt L.	227	87,34	13,18			

Tablo 5 incelendiğinde genel lisede eğitim gören öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyi ortalaması ($X=85,86$), standart sapması ($SS=13,277$); Anadolu lisesinde eğitim gören öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyi ortalaması ($X=87,34$), standart sapması ($SS=13,18$) olarak bulunmuştur. Aradaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için istatistiksel yöntemlerden “t” testi kullanılmış; genel ve Anadolu liselerinde eğitim

gören öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri açısından eğitim görülen okul türüne göre anlamlı farklılık sergilemediği sonucuna ulaşılmıştır. ($t_{0.05: 380} = -1,071$).

3.4. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet Farklılıkları ile Ana-Baba Tutum Puanlarına İlişkin Bulgular

Tablo 6. Cinsiyet Farklılıklarına Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutum Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu

Değişken	Cinsiyet	N	X	S	t	Sd	p
Demokratik	Erkek	167	42,56	6,54	1,284	380	,735
	Kız	215	41,71	6,26			

Tablo 6 incelendiğinde erkek öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puan ortalaması ($X= 42,56$), Standart sapması ($SS= 6,54$); kız öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puan ortalaması ($X=41,71$), Standart Sapması ($SS=6,26$) olarak bulunmuştur. Aradaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için istatistiksel yöntemlerden “t” testi kullanılmış; kız ve erkek öğrencilerin demokratik ana-baba tutum düzeyleri açısından cinsiyete göre anlamlı farklılık sergilemediği sonucuna ulaşılmıştır ($t_{0.05: 380} = 1,284$, $p>0.05$)

Tablo 7. Cinsiyet Farklılıklarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Düzeylerine Göre Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu

Değişken	Cinsiyet	N	X	S	t	Sd	P
Koruyucu-İstekçi	Erkek	167	46,51	7,40	,207	380	,171
	Kız	215	46,34	7,94			

Tablo 7 incelendiğinde erkek öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puan ortalaması ($X= 46,51$), Standart sapması ($SS= 7,40$); kız öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puan ortalaması ($X=46,34$), Standart Sapması ($SS=7,94$) olarak bulunmuştur. Aradaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için istatistiksel yöntemlerden “t” testi kullanılmış; kız ve erkek öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba

tutum düzeyleri açısından cinsiyete göre anlamlı farklılık sergilemediği sonucuna ulaşılmıştır ($t_{0,05: 380} = ,207$, $p > 0,05$).

Tablo 8. Cinsiyet Farklılıklarına Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutum Düzeyleri Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu

Değişken	Cinsiyet	N	X	S	t	Sd	P
Otoriter Tutum	Erkek	167	25,16	4,65	-,346	380	,956
	Kız	215	25,32	4,53			

Tablo 8 incelendiğinde erkek öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puan ortalaması ($X=25,16$), Standart sapması ($SS=4,65$); kız öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puan ortalaması ($X=25,32$), Standart Sapması ($SS=4,53$) olarak bulunmuştur. Aradaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için istatistiksel yöntemlerden “t” testi kullanılmış; kız ve erkek öğrencilerin otoriter ana-baba tutum düzeyleri açısından cinsiyete göre anlamlı farklılık sergilemediği sonucuna ulaşılmıştır ($t_{0,05: 380} = -,346$, $p > 0,05$).

3.5. Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular

Tablo 9. Okul Türüne Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutum Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu

Değişken	Okul Türü	N	X	S	t	Sd	P
Demokratik Tutum	Genel Lise	155	41,34	6,83	-1,875	380	,191
	And/And Öğrt	227	42,58	6,03			

Tablo 9 incelendiğinde genel lisede eğitim gören öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puan ortalaması ($X=41,34$), Standart sapması ($SS=6,83$); and/and. öğrt. lisesinde eğitim gören öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puan ortalaması ($X=42,58$), Standart Sapması ($SS=6,03$) olarak bulunmuştur. Aradaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için istatistiksel yöntemlerden “t” testi kullanılmış; düz ve and/and. öğrt liselerinde öğrencilerin demokratik ana-baba tutum düzeyleri açısından okul türüne göre anlamlı farklılık sergilemediği sonucuna ulaşılmıştır ($t_{0,05: 380} = -1,875$, $p > 0,05$).

Tablo 10. Okul Türüne Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu

Değişken	Okul Türü	N	X	S	t	Sd	P
Koruyucu/İstekçi Tutum	Genel Lise	155	45,68	8,15	-1,539	380	,144
	And/And Öğrt.	227	46,92	7,36			

Tablo 10 incelendiğinde genel lisede eğitim gören öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puan ortalaması ($X=45,68$), Standart sapması ($SS=8,15$); and/and. öğrt. lisesinde eğitim gören öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puan ortalaması ($X=46,92$), Standart Sapması ($SS=7,36$) olarak bulunmuştur. Aradaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için istatistiksel yöntemlerden “t” testi kullanılmış; düz ve and/and. öğrt liselerinde öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum düzeyleri açısından okul türüne göre anlamlı farklılık sergilemediği sonucuna ulaşılmıştır ($t_{0.05; 380} = -1,539, p > 0.05$)

Tablo 11. Okul Türüne Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutum Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” Testi Tablosu

Değişken	Okul Türü	N	X	S	t	Sd	P
Otoriter Tutum	Genel Lise	155	24,32	4,68	-3,326	380	,832
	And/And Öğrt.	227	25,89	4,41			

Tablo 11 incelendiğinde genel lisede eğitim gören öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puan ortalaması ($X=24,32$), Standart sapması ($SS=4,68$); and/and. öğrt. lisesinde eğitim gören öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puan ortalaması ($X=25,89$), Standart Sapması ($SS=4,41$) olarak bulunmuştur. Aradaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için istatistiksel yöntemlerden “t” testi kullanılmış; düz ve and/and. öğrt liselerinde öğrencilerin otoriter ana-baba tutum düzeyleri açısından okul türüne göre anlamlı farklılık sergilemediği sonucuna ulaşılmıştır ($t_{0.05; 380} = -3,326, p > 0.05$).

3.6. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyleri İle Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim düzeyine göre rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA kullanılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim düzeyi okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul- ve yüksekokul-üniversite şeklinde sınıflandırılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim düzeyine göre rekabetçi tutum düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 12 ve tablo 13’de gösterilmektedir.

Tablo 12. Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarına İlişkin Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Baba Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma
Okur-yazar değil	5	87,80	7,09
İlkokul	160	85,88	13,92
Ortaokul-lise	169	87,14	13,40
Yüksekokul-Üniversite	48	88,10	10,44
Toplam	382	86,74	13,22

Tablo 12 incelendiğinde; babası okur-yazar olmayan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=87,80$), standart sapması ($SS= 7,09$); babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin rekabetçi tutum puanlarının ortalaması ($X= 85,88$), standart sapması ($X= 13,92$), babası ortaokul-lise mezunu olan öğrencilerin rekabetçi tutum puanlarının ortalaması ($X= 87,14$), standart sapması ($SS= 13,40$); babası yüksekokul-üniversite mezunu olan öğrencilerin rekabetçi tutum puanlarının ortalaması ($X= 88,10$), standart sapması ($SS= 13,22$) olarak bulunmuştur.

Tablo 13. Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	241,972	3	80,657	460	,711
Grup içi	66303,371	378	175,406		
Toplam	66545,343	381			

Tablo 13’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Baba eğitim düzeyi farklı olan öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin baba eğitim düzeyleri ile rekabetçi tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{3-378}=460, p>0.05$).

3.7. Ortaöğretim ğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyleri İle Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ortaöğretim ğrencilerinin anne eğitim düzeyine göre rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA kullanılmıştır. Ortaöğretim ğrencilerinin anne eğitim düzeyi; okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise ve niversite şeklinde sınıflandırılmıştır. Ortaöğretim ğrencilerinin anne eğitim Düzeyine göre rekabetçi tutum düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 14 ve tablo 15’de gösterilmektedir.

Tablo 14. Anne Eğitim Düzeyine Göre ğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarına İlişkin Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma
Okur-yazar değil	20	87,70	13,97
İlkokul	259	86,37	13,30
Ortaokul-lise	88	87,70	13,40
Yüksekokul-niversite	15	86,20	10,21
Toplam	382	86,74	13,22

Tablo 14 incelendiğinde annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=87,70$), standart sapması ($SS= 13,97$); annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin rekabetçi tutum puanlarının ortalaması ($X= 86,37$), standart sapması ($X= 13,30$), annesi ortaokul-lise mezunu olan öğrencilerin rekabetçi tutum puanlarının ortalaması ($X= 87,70$), standart sapması ($SS= 13,40$); annesi yüksekokul-niversite mezunu olan öğrencilerin rekabetçi tutum puanlarının ortalaması ($X= 86,20$), standart sapması ($SS= 10,21$) olarak bulunmuştur.

Tablo 15. Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	140,008	3	46,669	,266	,850
Grup içi	66405,335	378	175,675		
Toplam	66545,343	381			

Tablo 15’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Anne eğitim durumu farklı olan öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin anne eğitim durumu ile rekabetçi tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{3-378} = ,266, p > 0.05$).

3.8. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Meslek Durumlarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin baba meslek durumlarına göre rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA kullanılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin baba meslek durumları işçi, memur, esnaf ve diğer şeklinde sınıflandırılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin baba meslek durumlarına göre rekabetçi tutum düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 16 ve 17’de gösterilmektedir.

Tablo 16. Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarına İlişkin Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Baba Meslek Durumu	N	Ortalama	Std. Sapma
işçi	94	86,67	14,36
memur	76	88,89	12,58
esnaf	58	85,43	13,39
diğer	154	86,21	12,73
total	382	86,74	13,22

Tablo 16’da incelendiğinde babası işçi olan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=86,67$), standart sapması ($SS=14,36$) babası memur olan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=88,89$), standart sapması ($SS=12,58$) babası esnaf

olan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=85,43$), standart sapması ($SS=13,39$) babasının mesleği diğer olan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=86,21$), standart sapması ($SS=12,73$) olarak bulunmuştur.

Tablo 17. Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	495,256	3	165,085	,945	,419
Grup içi	66050,087	378	174,736		
Toplam	66545,343	381			

Tablo 17’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Baba meslek durumu farklı olan öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin baba meslek durumları ile rekabetçi tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{3-378}=945$, $p>0.05$).

3.9. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Meslek Durumlarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin anne meslek durumlarına göre rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA kullanılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin anne meslek durumları ev hanımı, işçi, memur ve diğer şeklinde sınıflandırılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin anne meslek durumlarına göre rekabetçi tutum düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 18 ve tablo 19’da gösterilmektedir

Tablo 18. Anne Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarına İlişkin Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Anne Meslek Durumu	N	Ortalama	Std. Sapma
ev hanımı	333	86,13	13,41
işçi	21	91,62	10,41
memur	9	90,89	6,33
diğer	17	88,94	13,99
total	382	86,74	13,22

Tablo 18 incelendiğinde annesi ev hanımı olan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=86,13$), standart sapması ($SS=13,41$) annesi işçi olan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=91,62$), standart sapması ($SS=10,41$) annesi memur olan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=90,89$), standart sapması ($SS=13,99$) annesinin mesleği diğer olan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=88,94$), standart sapması ($SS=13,99$) olarak bulunmuştur.

Tablo 19. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Meslek Durumlarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	1185,874	4	296,469	1,710	,147
Grup içi	65359,469	377	173,367		
Toplam	66545,343	381	296,469		

Tablo 19’da ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Anne meslek durumu farklı olan öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin anne meslek durumları ile rekabetçi tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{4-378}=1,710$, $p>0.05$).

3.10. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Rekabetçi Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA kullanılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyleri alt, orta ve üst şeklinde sınıflandırılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre rekabetçi tutum düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 20 ve tablo 21’de gösterilmektedir.

Tablo 20. Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Öğrencilerin Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarına İlişkin Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Sosyo Ekonomik Düzey	N	Ortalama	Std. Sapma
Düşük	90	88,63	12,30
Orta	265	85,92	13,42
Yüksek	27	88,48	13,78
Total	382	86,74	13,21

Tablo 20 incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=88,63$), standart sapması ($SS=12,31$), sosyo-ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=85,92$), standart sapması ($SS=13,42$), sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin rekabetçi tutum puan ortalaması ($X=88,48$), standart sapması ($SS=13,22$) olarak bulunmuştur.

Tablo 21. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Rekabetçi Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	582,366	2	291,18	1,673	, 189
Grup içi	65962,977	379	174,05		
Toplam	66545,343	381	291,18		

Tablo 21’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri ile rekabetçi tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{2-379}=1,673$, $p>0.05$).

3.11. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim düzeyine göre ana-baba tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA kullanılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim düzeyleri okur-yazar değil, ilkökul, ortaokul-

lise ve yüksekokul-üniversite şeklinde sınıflandırılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin baba eğitim düzeyine göre ana-baba tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 22, 23, 24, 25, 26, 27 ve tablo 28'de gösterilmektedir.

Tablo 22. Baba Eğitim Düzeyine Öğrencilerin Göre Demokratik Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.

Baba Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma
Okur-yazar değil	5	42,80	6,02
İlkokul	160	41,63	6,67
Ortaokul-lise	169	42,44	6,30
Yüksek Okul-Üniversite	48	42,25	5,86
Toplam	382	42,08	6,39

Tablo 22 incelendiğinde; babası okur-yazar olmayan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puan ortalaması ($X=42,80$), standart sapması ($SS= 6,02$); babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 41,63$), standart sapması ($X= 6,67$), babası ortaokul-lise mezunu olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 42,44$), standart sapması ($SS= 6,30$); babası yüksekokul-üniversite mezunu olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 42,25$), standart sapması ($SS= 5,86$) olarak bulunmuştur

Tablo 23. Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	57,843	3	19,281	,470	,703
Grup içi	15490,641	378	40,981		
Toplam	15548,484	381			

Baba eğitim düzeyi farklı olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutumları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, öğrencilerin baba eğitim düzeyi ile demokratik ana-baba tutumları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. ($F_{3-378}=,470$, $p>0.05$).

Tablo 24. Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.

Baba Eğitim Durumu	N	Ortalama	Std. Sapma
Okur-yazar değil	5	43,80	9,01
İlkokul	160	45,76	7,55
Ortaokul-lise	169	46,34	7,70
Yüksek Okul-Üniversite	48	49,17	7,70
Toplam	382	46,42	7,70

Tablo 24 incelendiğinde babası okur-yazar olmayan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puan ortalaması ($X=43,80$), standart sapması ($SS= 9,01$); babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 45,76$), standart sapması ($X= 7,55$), babası orta okul-lise mezunu olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 46,34$), standart sapması ($SS= 7,70$); babası yüksek okul-üniversite mezunu olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 49,17$), standart sapması ($SS= 7,70$) olarak bulunmuştur.

Tablo 25. Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	468,084	3	156,028	2,665	.048
Grup içi	22128,736	378	58,542		
Toplam	22596,819	381			

Tablo 25 'de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Baba eğitim düzeyi farklı olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, öğrencilerin baba eğitim düzeyi ile koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($F_{3-378}=2,665$, $p<0.05$).

Tablo 26 : Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutumları Puanlarına İlişkin LSD Testi Bulguları Tablosu

(I) B.Eğtm.Düz.	(J) B.Eğtm.Düz.	X	S	P
Okur-yazar değil	İlkokul	-1,95625	3,47480	,574
	Ortaokul-lise	-2,53728	3,47199	,465
	Yüksekokul-üniversite	-5,36667	3,59554	,136
İlkokul	Okur-yazar değil	1,95625	3,47480	,574
	Ortaokul-lise	-,58103	,84397	,492
	Yüksekokul-üniversite	-3,41042(*)	1,25917	,007
Ortaokul-lise	Okur-yazar değil	2,53728	3,47199	,465
	İlkokul	,58103	,84397	,492
	Yüksekokul-üniversite	-2,82939(*)	1,25141	,024
Yüksekokul-üniversite	Okur-yazar değil	5,36667	3,59554	,136
	İlkokul	3,41042(*)	1,25917	,007
	Ortaokul-lise	2,82939(*)	1,25141	,024

Bu farklılığın hangi baba eğitim düzeyleri arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD çoklu karşılaştırma testi sonucunda, farklılığın üniversite ($\bar{X}=49,17$), ortaokul-lise ($\bar{X}=46,34$) ve ilkokul ($\bar{X}=45,76$) arasından kaynaklandığı bulunmuştur. Buna göre baba eğitim düzeyi üniversite olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanlarının, baba eğitim düzeyi ortaokul-lise olanlardan ve ortaokul-lise olanlar da ilkokul olanlardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 27. Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.

Baba Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma
Okur-yazar değil	5	24,40	4,22
İlkokul	160	25,11	4,62
Ortaokul-lise	169	25,27	4,55
Yüksek Okul-Üniversite	48	25,75	4,67
Toplam	382	25,25	4,58

Tablo 27 incelendiğinde babası okur-yazar olmayan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puan ortalaması ($X=24,40$), standart sapması ($SS= 4,22$); babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 25,11$), standart sapması ($X= 4,62$), babası orta okul-lise mezunu olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 25,27$), standart sapması ($SS= 4,67$); babası yüksek okul-üniversite mezunu olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 25,75$), standart sapması ($SS= 4,67$) olarak bulunmuştur.

Tablo 28. Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	18,715	3	6,238	,296	,829
Grup içi	7977,654	378	21,105		
Toplam	7996,369	381			

Tablo 28 incelendiğinde baba eğitim düzeyi farklı olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutumları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, öğrencilerin baba eğitim düzeyi ile demokratik ana-baba tutumları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. ($F_{3-378}=, 296, p>0.05$).

3.12. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin anne eğitim düzeyine göre ana-baba tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA kullanılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin anne eğitim durumları okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-

lise ve yüksekokul-üniversite şeklinde sınıflandırılmıştır. Lise öğrencilerinin anne eğitim düzeyine göre ana-baba tutum düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 29, 30, 31, 32, 33 ve tablo 34’te gösterilmektedir.

Tablo 29. Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma
Okur-yazar değil	20	40,85	7,35
İlkokul	259	41,72	6,28
Ortaokul-lise	88	43,15	6,40
Yüksek Okul-Üniversite	15	43,60	6,38
Toplam	382	42,0812	6,39

Tablo 29 incelendiğinde anne okur-yazar olmayan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puan ortalaması ($X=40,85$), standart sapması ($SS= 7,35$); annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 41,72$), standart sapması ($X= 6,28$), annesi orta okul-lise mezunu olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 43,15$), standart sapması ($SS= 6,40$); annesi yüksekokul-üniversite mezunu olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 43,60$), standart sapması ($SS= 6,38$) olarak bulunmuştur.

Tablo 30. Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	197,718	3	65,906	1,623	,184
Grup içi	15350,766	378	40,610		
Toplam	15548,484	381			

Tablo 30 incelendiğinde anne eğitim düzeyi farklı olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutumları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, öğrencilerin anne eğitim düzeyi ile demokratik ana-baba tutumları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. ($F_{3-378}=1,623$, $p>0.05$).

Tablo 31. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma
Okur-yazar değil	20	45,80	8,85
İlkokul	259	45,53	7,63
Ortaokul-lise	88	48,60	6,99
Yüksek Okul-Üniversite	15	49,67	8,56
Toplam	382	46,41	7,70

Tablo 31 incelendiğinde annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puan ortalaması ($X=45,80$), standart sapması ($SS= 8,85$); annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin rekabetçi tutum puanlarının ortalaması ($X= 45,53$), standart sapması ($X= 7,63$), annesi orta okul-lise mezunu olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 48,60$), standart sapması ($SS= 6,99$); annesi yüksek okul-üniversite mezunu olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 49,67$), standart sapması ($SS= 8,56$) olarak bulunmuştur.

Tablo 32. Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	788,735	3	262,912	4,557	,004
Grup içi	21808,084	378	57,693		
Toplam	22596,819	381			

Tablo 32 incelendiğinde anne eğitim düzeyi farklı olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin anne eğitim düzeyi ile koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($F_{3,378}=4,667$, $p<0.05$).

Tablo 33 : Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarına İlişkin Scheffe Testi Bulguları Tablosu

(I) A. Eğtm. Düz.	(J) A. Eğtm. Düz.	X	S	P
Okur-yazar değil	İlkokul	,26718	1,76279	,999

	Ortaokul-lise	-2,80227	1,88156	,529
	Yüksekokul-üniversite	-3,86667	2,59440	,528
İlkokul	Okur-yazar değil	-,26718	1,76279	,999
	Ortaokul-lise	-3,06945(*)	,93721	,014
	Yüksekokul-üniversite	-4,13385	2,01717	,242
Ortaokul-lise	Okur-yazar değil	2,80227	1,88156	,529
	İlkokul	3,06945(*)	,93721	,014
	Yüksekokul-üniversite	-1,06439	2,12175	,969
Yüksekokul-üniversite	Okur-yazar değil	3,86667	2,59440	,528
	İlkokul	4,13385	2,01717	,242
	Ortaokul-lise	1,06439	2,12175	,969

Tablo 33'ün devamı.

Bu farklılığın hangi anne eğitim durumları arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonucunda, farklılığın ortaokul-lise ($\bar{X}=48,60$) ile ilkokul ($\bar{X}=45,53$) arasından kaynaklandığı bulunmuştur. Buna göre anne eğitim durumu ortaokul-lise olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanlarının, anne eğitim düzeyi ilkokul olanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 34. Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma
Okur-yazar değil	20	24,35	4,31
İlkokul	259	25,18	4,45
Ortaokul-lise	88	25,51	4,95
Yüksek Okul-Üniversite	15	26,20	5,09
Toplam	382	25,25	4,58

Tablo 34 incelendiğinde; annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puan ortalaması ($X=24,35$), standart sapması ($SS= 4,31$); annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 25,18$), standart

sapması ($X= 4,45$), annesi orta okul-lise mezunu olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 25,51$), standart sapması ($SS= 4,95$); annesi yüksekokul-üniversite mezunu olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X= 26,20$), standart sapması ($SS= 5,09$) olarak bulunmuştur.

Tablo 35. Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-baba Tutumları Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	36,959	3	12,320	,585	,625
Grup içi	7959,410	378	21,057		
Toplam	7996,369	381			

Anne eğitim düzeyi farklı olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutumları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, öğrencilerin anne eğitim düzeyi ile otoriter ana-baba tutumları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. ($F_{3,378}=,585$, $p>0.05$).

3.13. Ortaöğretim Öğrencilerinin Baba Meslek Durumlarına Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin baba meslek durumlarına göre ana-baba tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA kullanılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin baba meslek durumları işçi, memur, esnaf ve diğer şeklinde sınıflandırılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin baba meslek durumlarına göre ana-baba tutum düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 36,37,38,39,40 ve 41’de gösterilmektedir.

Tablo 36. Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Babamın mesleği	N	Ortalama	Std. Sapma
İşçi	94	42,05	7,15
Memur	76	43,50	6,09
Esnaf	58	41,74	6,25
Diğer	154	41,53	6,03
Total	382	42,08	6,39

Tablo 36’de incelendiğinde; babası işçi olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=42,05$), standart sapması ($SS=7,15$) babası memur olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=43,50$), standart sapması ($SS=6,09$) babası esnaf olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=41,74$), standart sapması ($SS=6,25$) babasının mesleği diğer olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=41,53$), standart sapması ($SS=6,03$) olarak bulunmuştur.

Tablo 37. Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	207,233	3	69,078	1,702	,166
Grup içi	15341,251	378	40,585		
Toplam	15548,484	381			

Tablo 37’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Baba meslek durumu farklı olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin baba meslek durumları ile demokratik ana-baba tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{3-378}=1,702$, $p>0.05$).

Tablo 38. Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Babamın mesleği	N	Ortalama	Std. Sapma
İşçi	94	46,85	7,66
Memur	76	48,43	6,68
Esnaf	58	45,45	7,21
Diğer	154	45,52	8,21
Total	382	46,42	7,70

Tablo 38 incelendiğinde babası işçi olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=46,85$), standart sapması ($SS=7,66$) babası memur olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=48,43$),

satandart sapması (SS=6,68) babası esnaf olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması (X=45,45), standart sapması (SS=7,21) babasının mesleği diğer olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması (X=45,52), satandart sapması (SS=8,21) olarak bulunmuştur.

Tablo 39. Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	505,447	3	168,482	2,883	,036
Grup içi	22091,372	378	58,443		
Toplam	22596,819	381			

Tablo 39’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Baba meslek durumu farklı olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin baba meslek durumları ile koruyucu/istekçi ana-baba tutum düzeyleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($F_{3,378}=2,883, p<0.05$).

Tablo 40. Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-baba Tutumları Puanlarına İlişkin LSD Testi Bulguları Tablosu

(I) B. Meslek Dur.	(J) B. Meslek Dur.	X	S	P
İşçi	Memur	-1,58315	1,17929	,180
	Esnaf	1,40279	1,27647	,272
	Diğer	1,33158	1,00061	,184
Memur	İşçi	1,58315	1,17929	,180
	Esnaf	2,98593(*)	1,33290	,026
	Diğer	2,91473(*)	1,07167	,007
Esnaf	İşçi	-1,40279	1,27647	,272
	Memur	-2,98593(*)	1,33290	,026

	Diğer	-,07120	1,17777	,952
Diğer	İşçi	-1,33158	1,00061	,184
	Memur	-2,91473(*)	1,07167	,007
	Esnaf	,07120	1,17777	,952

Tablo 40'in devamı.

Bu farklılığın hangi baba meslek durumları arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD çoklu karşılaştırma testi sonucunda, farklılığın baba meslek durumu memur ($\bar{X} = 48,43$), esnaf ($\bar{X} = 45,45$) ve diğer ($\bar{X} = 45,52$) arasından kaynaklandığı bulunmuştur. Buna göre baba meslek durumu memur olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanlarının, baba meslek durumu esnaf ve diğer olanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 41. Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Baba Meslek Durumu	N	Ortalama	Std. Sapma
İşçi	94	25,44	4,47
Memur	76	25,63	4,59
Esnaf	58	24,84	5,06
Diğer	154	25,11	4,48
Total	382	25,25	4,58

Tablo 41 incelendiğinde babası işçi olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=25,44$), standart sapması ($SS=4,47$) babası memur olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=25,63$), standart sapması ($SS=4,59$) babası esnaf olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=24,84$), standart sapması ($SS=5,06$) babasının mesleği diğer olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=25,11$), standart sapması ($SS=4,48$) olarak bulunmuştur.

Tablo 42. Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	26,841	3	8,947	,424	,736
Grup içi	7969,528	378	21,083		
Toplam	7996,369	381	8,947		

Tablo 42’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Baba meslek durumu farklı olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin baba meslek durumları ile otoriter ana-baba tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{3-378}=,424$, $p>0.05$).

3.14. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Meslek Durumlarına Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin anne meslek durumlarına göre ana-baba tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA kullanılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin anne meslek durumları ev hanımı, işçi, memur, esnaf ve diğer şeklinde sınıflandırılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin anne meslek durumlarına göre ana-baba tutum düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 43, 44, 45, 46, 47 ve 48’de gösterilmektedir.

Tablo 43. Anne Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Anne Meslek Durumu	N	Ortalama	Std. Sapma
Ev Hanımı	333	42,03	6,35
İşçi	21	41,95	6,41
Memur	9	46,55	7,37
Diğer	17	41,18	6,59
Total	382	42,08	6,39

Tablo 43 incelendiğinde annesi ev hanımı olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=42,03$), standart sapması ($SS=6,35$) annesi işçi olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=41,95$), standart sapması ($SS=6,41$) annesi memur olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=46,55$), standart sapması ($SS=7,37$) annesinin mesleği diğer olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=41,18$), standart sapması ($SS=6,59$) olarak bulunmuştur.

Tablo 44. Anne Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	204,082	4	51,021	1,254	,288
Grup içi	15344,402	377	40,701		
Toplam	15548,484	381			

Tablo 44’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Anne meslek durumu farklı olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin anne meslek durumları ile demokratik ana-baba tutum düzeyi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{4,377}=1,257, p>0.05$).

Tablo 45. Anne Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Annenin mesleği	N	Ortalama	Std. Sapma
Ev Hanımı	333	46,31	7,73
İşçi	21	47,05	6,92
Memur	9	49,55	7,47
Diğer	17	46,18	8,79
Total	382	46,42	7,70

Tablo 45 incelendiğinde; annesi ev hanımı olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=46,31$), standart sapması ($SS=7,73$) annesi işçi olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=47,05$), standart sapması ($SS=6,92$) annesi memur olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=49,55$), standart sapması ($SS=7,47$) annesinin mesleği diğer olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum düzeyi puanlarının ortalaması ($X=46,18$), standart sapması ($SS=8,79$) olarak bulunmuştur.

Tablo 46. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Meslek Durumlarına Göre Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	108,782	4	27,196	,456	,768
Grup içi	22488,037	377	59,650		
Toplam	22596,819	381			

Tablo 46’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Anne meslek durumu farklı olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum düzeyi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{4,377}=,456$, $p>0.05$).

Tablo 47. Anne Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutumları Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Annenin mesleği	N	Ortalama	Std. Sapma
Ev Hanımı	333	25,17	4,63
İşçi	21	25,14	3,52
Memur	9	27,44	5,41
Diğer	17	25,59	4,47
Total	382	25,25	4,58

Tablo 47 incelendiğinde annesi ev hanımı olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=25,17$), standart sapması ($SS=4,63$) annesi işçi olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=25,14$), standart sapması ($SS=3,52$) annesi memur olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=27,44$), standart sapması ($SS=5,41$) annesinin mesleği diğer olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=25,59$), standart sapması ($SS=4,47$) olarak bulunmuştur.

Tablo 48. Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Meslek Durumlarına Göre Otoriter Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	62,875	4	15,719	,747	,747
Grup içi	7933,494	377	21,044		
Toplam	7996,369	381			

Tablo 48’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Anne meslek durumu farklı olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin otoriter ana-baba tutum düzeyi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{4-377}=,747$, $p>0.05$).

3.15. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Ana-Baba Tutumları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre ana-baba tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA kullanılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyleri alt, orta ve üst şeklinde sınıflandırılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre ana-baba tutum düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 49, 50, 51, 52, 53 ve 54’de gösterilmektedir.

Tablo 49. Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Öğrencilerin Demokratik Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Sosyo Ekonomik Düzey	N	Ortalama	Std. Sapma
Düşük	90	88,63	12,30
Orta	265	85,92	13,42
Yüksek	27	88,48	13,78
Total	382	86,74	13,21

Tablo 49 incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=88,63$), standart sapması ($SS=12,31$), sosyo-ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=85,92$), standart sapması ($SS=13,42$), sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=88,48$), standart sapması ($SS=13,22$) olarak bulunmuştur.

Tablo 50. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Demokratik Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	582,366	2	291,18	1,673	,189
Grup içi	65962,977	379	174,05		
Toplam	66545,343	381	291,18		

Tablo 50’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile demokratik ana-baba tutum düzeyleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F_{2-379}= 1,673$, $p>0.05$).

Tablo 51. Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Dağılımı, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Sosyo Ekonomik Düzey	N	Ortalama	Std. Sapma
Düşük	90	44,33	8,66
Orta	265	47,00	7,21
Yüksek	27	47,67	8,04
Total	382	46,42	7,70

Tablo 51 incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=44,33$), standart sapması ($SS=8,66$), sosyo-ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=47,00$), standart sapması ($SS=7,21$), sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=47,67$), standart sapması ($SS=8,04$) olarak bulunmuştur.

Tablo 52. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	521,823	2	260,912	4,480	,012
Grup içi	22074,996	379	58,245		
Toplam	22596,819	381			

Tablo 52'de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile koruyucu/istekçi ana-baba tutum düzeyleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($F_{2-379}= 4,480$, $p<0.05$).

Tablo 53 : Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Öğrencilerin Koruyucu/İstekçi Ana-Baba Tutumları Puanlarına İlişkin Scheffe Testi Bulguları Tablosu

(I) SED	(J) SED	X	S	P
Düşük	Orta	-2,66289(*)	,93111	,017
	Yüksek	-3,33333	1,67464	,139
Orta	Düşük	2,66289(*)	,93111	,017
	Yüksek	-,67044	1,54176	,910
Yüksek	Düşük	3,33333	1,67464	,139
	Orta	,67044	1,54176	,910

Bu farklılığın hangi sosyo-ekonomik düzeyler arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonucunda, farklılığın orta ($\bar{X}=47,00$) ile düşük ($\bar{X}=44,33$) sosyo-ekonomik düzeyler arasından kaynaklandığı bulunmuştur. Buna göre sosyo-ekonomik düzeylerden orta düzeyde olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanlarının, sosyo-ekonomik düzeylerden düşük düzeyde olanlardan daha yüksek olduğu söylenebilir

Tablo 54. Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Dağılım, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Sosyo Ekonomik Düzey	N	Ortalama	Std. Sapma
Düşük	90	24,12	4,61
Orta	265	25,55	4,49
Yüksek	27	26,11	4,87
Total	382	25,25	4,58

Tablo 54 incelendiğinde; sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=24,12$), standart sapması ($SS=4,61$), sosyo-ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=25,55$), standart sapması ($SS=4,49$), sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan

öğrencilerin otoriter ana-baba tutum puanlarının ortalaması ($X=26,11$), standart sapması ($SS=4,87$) olarak bulunmuştur.

Tablo 55. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Otoriter Ana-Baba Tutum Düzeyi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	158,485	2	79,242	3,832	,023
Grup içi	7837,884	379	20,680		
Toplam	7996,369	381			

Tablo 55’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutum düzeyleri puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin otoriter ana-baba tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($F_{2-379}= 3,832$, $p<0.05$).

Tablo 56 : Baba Meslek Durumlarına Göre Öğrencilerin Otoriter Ana-baba Tutumları Puanlarına İlişkin Scheffe Testi Bulguları Tablosu

(I) SED	(J) SED	X	S	P
Düşük	Orta	-1,42872(*)	,55482	,037
	Yüksek	-1,98889	,99786	,139
Orta	Düşük	1,42872(*)	,55482	,037
	Yüksek	-,56017	,91868	,830
Yüksek	Düşük	1,98889	,99786	,139
	Orta	,56017	,91868	,830

Bu farklılığın hangi sosyo-ekonomik düzeyler arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonucunda, farklılığın orta ($\bar{X}=25,55$) ile düşük ($\bar{X}=24,12$) sosyo-ekonomik düzeyler arasından kaynaklandığı bulunmuştur. Buna göre sosyo-ekonomik düzeylerden orta düzeyde olan öğrencilerin otoriter ana-baba tutumları puanlarının, sosyo-ekonomik düzeyleri düşük düzeyde olanlardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

BÖLÜM 4:TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırma sonunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemlerle ulaşılan tartışma ve yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Tutumları ile Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutumları ile rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Demokratik ve koruyucu/istekçi ana-baba tutumuna sahip öğrencilerde ana-baba tutumu ve rekabetçi tutum pozitif ilişkili; demokratik ve koruyucu/istekçi ana-baba tutumuna sahip öğrencilerde rekabetçi tutumun artabildiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın; otoriter ana-baba tutumu ile rekabetçi tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Rekabetçi tutum; bireyin toplumsallaşması, gelişmesi ve başarmayı istemesiyle doğal olarak ortaya çıkan bir durumdur. Çünkü rekabetçilik; kişinin yaşamındaki herhangi bir alanında ya da faaliyetinde en iyi olana ulaşmak amacıyla ve çabasıyla hareket etmek suretiyle diğerlerini geride bırakmak dolayısıyla da bu hareketlerini yönlendiren tutumlarıdır. Temelinde başarmak isteğiyle diğerlerinden daha iyi bir performans göstermek hatta daha iyi sonuca ulaşmak düşüncesi hâkimdir.

Bir bireyin ilk deneyimlerini ve tutumlarını oluşturduğu yerin aile olduğu hatırlanacak olursa; rekabetçi tutumun da ailenin çocuk yetiştirme tutumlarından da etkilenmesi ihtimal dâhilindedir. Rekabetçiliğin hangi aile ortamında daha belirginleşebileceğini söylemek güçtür. İlk akla gelen otoritenin, zorlamanın, baskının çok olduğu ve ana-baba beklentisinin yoğun olduğu aile ortamında ortaya çıkabileceğidir. Fakat elde edilen veriler bu düşünceyle çelişmektedir. Bu bulgular da gösteriyor ki rekabetçilik; kararlarını kendisinin verebildiği demokratik ya da ailesinin yönlendirmelerinin yoğun olduğu koruyucu tutumla yetiştirilen bireylerde daha çok karşımıza çıkan bir tutumdur. Literatürdeki diğer araştırmalara bakıldığında araştırmalar da farklı sonuçlar elde edilmiştir.

Ardaç (1990)'ın yaptığı araştırmada; aşırı korumacılık ve kısıtlamaların başarı güdüsünü olumlu etkilediğini ancak başarıyı olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır (akt; Çelik, 2006).

Sürekli itaat etmesi beklenen, hiçbir konuda kendi başına karar vermesine izin verilmeyen çocuklarda başarı güdüsünün düşük olduğu; başarılı, girişken ve rekabetçi çocukların, aileleri tarafından desteklenmiş olduğu ve yüksek başarıma güdüsü geliştirdikleri ileri sürülmüştür (Morgan,1980; Maksud ve Coleman, 1993'den akt: Akbayırlı, 1998).

Yenidünya (2005) araştırmasında, akademik başarı puanı ile rekabetçilik ve benlik saygısı puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yani öğrencilerin akademik başarıları ne kadar yükselirse rekabetçi tutum ve benlik saygıları o kadar artmaktadır.

Akın (2006)'n yaptığı bir diğer araştırmada üniversite öğrencilerinin performans-yaklaşma amaç oryantasyonuna göre algılanan ebeveyn tutumları açısından bir farklılık olup olmadığının incelemiştir. Başarı Amaç Oryantasyonları; (performans amaç oryantasyonunu), performans-yaklaşma ve performans-kaçınma şeklinde ikiye ayırmıştır. Bu sınıflamaya göre performans-yaklaşma amaç oryantasyonu; bireyin diğerlerinden daha fazla performans göstermek ve diğerleri tarafından pozitif değerlendirilmek için çabalamasıyla ilişkilidir. Performans-yaklaşma amaç oryantasyonunun daha çok otoriter ebeveyn tutumlarıyla ilişkili olacağı varsayılmıştı. Ancak yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular performans-yaklaşma amaç oryantasyonlu öğrencilerin az bir farkla da olsa çoğunlukla ebeveyn tutumlarını demokratik algıladıklarını göstermiştir. Performans-yaklaşma amaç oryantasyonunu benimseyen öğrencilerin ebeveyn tutumları algılamalarında ikinci ve üçüncü sırada koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumları bulunmaktadır.

Şimşek (2006)'in yaptığı çalışmada, beş duygusal zeka alt boyutu ile (kişinin kendinin farkında olması, kişinin duygularının farkında olması, sosyal beceri, kişinin duygularını yönetmesi ve empati) üç ana-baba tutumu boyutu (demokratik, korumacı ve otoriter) arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Demokratik ana-baba tutumlarıyla duygusal zekânın tüm alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ana-baba tutumları demokratikleştikçe kişinin öz-farkındalığı, duygularının farkındalığı, sosyal becerileri ve empati kurma becerisi de artmaktadır. Demokratik ana-baba tutumu ile duygu yönetimi arasındaysa diğer değişkenlerin arasındakilerin aksine olumsuz bir ilişki vardır. Ana-baba tutumu demokratikleştikçe kişinin kendi duygularını yönetme

derecesi düşmektedir. Ana-baba tutumlarında korumacılıkla duygusal zekâ boyutları arasındaki ilişkilerin olumsuz olduğu görülmektedir. Korumacılık arttıkça duygusal zekânın söz konusu boyutlarında düşmeler görülmektedir. Kişinin kendi duygularını yönetme derecesiyle korumacılık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ana-baba tutumlarında otoriterlikle duygusal zekâ alt boyutları arasında anlamlı yüksek korelasyonlar bulunmuştur. Ana-aba tutumlarında otoriterlik arttıkça, kişinin duygularını yönetme derecesi dışındaki duygusal zekâ boyutlarında düşmeler görülmektedir.

Erkan ve diğ. (2002)'in araştırmalarında, lise ikinci sınıf öğrencilerinin sosyal ortamlarda, Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği ve Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği puanlarının ana baba tutumları ve cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda ana baba tutumlarının Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği ve Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği puanları üzerindeki temel etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Koruyucu-istekçi ve otoriter ana-baba tutumlarına maruz kalan ergenlerin, Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği ve Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeklerinden yüksek puan aldıkları, demokratik ana- baba tutumuna sahip öğrencilerin ise bu tür ölçeklerden düşük puan aldıkları ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Karadayı (1994)'nın üniversite gençlerinin algılanan ana-baba tutumları, ana-babayla ilişkileri ve bunların bazı kişilik özellikleri ile bağlantısını incelediği araştırmasında; baba ile ilişkilerin olumlu olması gençte mücadelelilik, rahatlık, iyimserlik, özsaygı ve babaya bağımlılık özellikleri ile ilişkili bulunmuştur. Anne ile ilişkilerin olumlu olması ise, gençte özsaygı anneye ve babaya bağımlılık ile ilişkili bulunmuştur.

Literatürdeki araştırma sonuçlarından da bir genellemeye gitmek güçtür. O halde elde edilen bulgulardan hareketle; öğrencilerin kendilerini rahat ifade edebildikleri, eşitlikçi, ana-babaların onlara saygı ve güven duydukları demokratik aile ortamları ile koruyucu, kollayıcı, yönlendirici ve tutumlara sahip aile ortamlarındaki ergenler; otoriter, baskıcı ve kısıtlayıcı aile ortamlarına sahip ergenlerden daha rekabetçi tutumlar sergileyebilmektedirler. Ergenler kendilerini ifade etme olanağı buldukları aile

ortamlarında en iyiye ulaşmak için başkalarını geride bırakma konusunda daha istekli olmaktadırlar şeklinde yorumlanabilir.

4.2. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet Farklılıklarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu

Kız ve erkek öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri açısından cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Rekabetçi tutum açısından kız veya erkek olma durumlarına göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bireyler cinsiyet rollerini ve değerlerini ilk olarak ailede kazanmaya başlarlar. Ailede başlayan bu süreç toplumsallaşmayla desteklenir ve yaşadıkları toplum içerisinde cinsiyetlerine atfedilen özellikleri kazanmaya devam ederler. Bu toplumsal roller kültürlerde meydana gelen değişimlerle geçmişten bu yana farklılaşmalar göstermiş ve farklılaşmalar da süregelmektedir. Ayrıca endüstrileşme ve kentleşmeye bağlı olarak dünyada ve dolayısıyla ülkemizde son yıllarda kültürel ortamda değişiklikler görülmektedir. Örneğin, kadınların çoğalan sayıda ve sürekli olarak işgücüne katılımı çocuk eğitimi üzerinde önemli farklılıklara neden olmuştur. Ana-baba-çocuk ilişkileri, çocukların sosyalleşmesi ve eğitimi açısından bakıldığında; çocuk yetiştirme uygulamalarında değişiklikler olduğu ve artık cinsiyet ayrımcılığının olmadığı söylenebilir. Özellikle de annenin ev dışında çalışması da erkek ya da kız olsun çocukların erken yaşlarda toplumsal ve sosyal becerileri geliştirmeye mecbur bırakmaktadır. Bu durum ergenlik döneminde daha da belirginleşmektedir.

Ergenlik dönemi gençlerin arayışlar içerisinde oldukları bir dönemdir. Bu dönemi yaşayan gençlerin en temel istekleri, uğraşları; bağımsızlık kazanmak ve bu bağlamda kendi kişiliklerini kazanma istekleridir. Bu dönemde toplumsallaşma ve arkadaş ilişkileri daha önemli olur ve ergen kendisini arkadaşlarıyla kıyaslama eğilimleri gösterir. Hatta benzer sorunları yaşayan arkadaş guruplarına dâhil olur ve paylaşım girer, her ne kadar iyi arkadaşlıkları olsa da gurubundaki diğer bireylerle rekabete de girerek kendisini göstermeye de çalışabilir.

Buradan hareketle ergenlikte kendini ortaya koyma çabasıyla birlikte rekabet duygusunun arttığı ve bu durumun da cinsiyete göre de farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü ergenler kız ya da erkek olsun bu çabayı göstermek ve

kendilerini ortaya koymak ihtiyacı hissetmekte. Ayrıca lise çağındaki ergenler, yaşlarından dolayı gelecek kaygısı taşımakta ve ilerleyen yıllarda eğitim yaşantılarının belirleyecek sınavlara girecek olmaları; bu konuda da cinsiyet farkı olmaması ulaşılan sonuçları destekler niteliktedir denilebilir.

Benzer başka bir sonuç da Yenidünya (2005)'nin yaptığı ve Akbayırlı Bilbey (1998)'in yaptığı araştırmada rastlanmıştır.

Cronk (1998)'in üniversite öğrencileri arasındaki rekabet düzeylerini çeşitli değişkenlere göre araştırmıştır. Bulgulara göre; erkek ve kızlar arasında rekabet konusunda fark görülmemiştir.

4.3. Ortaöğretim Öğrencilerinin Eğitim Gördükleri Okul Türüne Göre Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu

Genel ve Anadolu liselerinde eğitim gören öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri açısından eğitim görülen okul türüne göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Rekabetçi tutum açısından genel veya Anadolu lisesinde eğitim görme durumlarına göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Genel veya Anadolu lisesinde eğitim görmelerine rağmen ilköğretimden lise eğitimine geçişte tüm öğrenciler çeşitli sınavlara girmekte ve öğrencilerin hedefleri de yüksek puanlar alarak iyi liselere gidebilmektir. Doğal olarak Anadolu veya Genel lisede okumaları onların isteklerini ve amaçlarını farklılaştırmamakta aksine aynı süreçlerden geçecek olmaları benzer tutumlar sergilemelerine neden olmaktadır. Böylelikle eğitim gördükleri lise türüne göre de rekabetçi tutumları farklılaşmamaktadır şeklinde yorumlanabilir.

Benzer başka sonuçlara; Yenidünya (2005)'nin ve Akbayırlı (1998)'nin yaptıkları araştırmalarda da rastlanmıştır.

4.4. Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet Farklılıklarına Göre Ana-Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu

Kız ve erkek öğrencilerin demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutum düzeyleri açısından cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Demokratik,

koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutumları açısından kız veya erkek olma Durumlarına göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatür incelendiğinde, aile içerisindeki tutumların çocukların kız ya da erkek olmasına göre farklılaştığı araştırma sonuçları vardır. Günümüzde ailelerin çocuk yetiştirme konusundaki tutumları farklılık göstermiş ve çocuklarının kız ya da erkek olmasına göre farklı davranış ve tutumlar sergilememektedirler şeklinde yorumlanabilir.

Öngen (2004)'in yaptığı araştırmada; özerklik kazanma sürecinde ergen-anne ile ergen-baba ilişkileri arasındaki farklılıkları incelemiştir. Kızların erkeklere göre annelerinden daha fazla sevgi gördükleri, fakat özgürlüklerinin de babaları tarafından erkeklerden çok kısıtlandığı ortaya çıkmıştır.

Elde edilen sonuç literatürdeki bazı sonuçlardan farklılık göstermektedir.

4.5. Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Türüne Göre Ana-Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu

Genel ve and/and. öğrt liselerinde öğrenim gören öğrencilerin demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutum düzeyleri açısından okul türüne göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutumları açısından genel veya and/and. öğrt. lisesinde eğitim görme durumlarına göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.6. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Eğitim Düzeyine Göre Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu

Baba eğitim düzeyi (okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise, yüksekokul-üniversite) farklı olan öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Rekabetçi tutum açısından babanın; okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise, yüksekokul-üniversite eğitim düzeylerine göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anne eğitim düzeyi (okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise, yüksekokul-üniversite) farklı olan öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Rekabetçi tutum açısından annenin; okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise, yüksekokul-üniversite eğitim düzeylerine göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatür incelendiğinde anne ve babanın özellikle de annenin eğitim seviyesi yükseldikçe gençler kendilerinden ve yaşamlarından memnun olma düzeyleri artmaktadır (Demiriz ve Öğretir, 2007; Berber, 1990). Buna göre anne ve babanın eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların daha iyiye ulaşma istek ve çabalarında artış olması ve rekabetçi tutumun da artması beklenebilirdi fakat bulgular bu beklenti yönünde çıkmamıştır.

4.7. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Meslek Durumlarına Göre Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu

Baba meslek durumu (işçi, memur, esnaf, diğer) öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Rekabetçi tutum açısından babanın mesleğinin işçi, memur, esnaf, ve diğer olma durumuna göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anne meslek durumu (işçi, memur, esnaf, diğer) farklı olan öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Rekabetçi tutum açısından annenin mesleğinin işçi, memur, esnaf, ve diğer olma durumuna göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Rekabetçilik tutumunun anne ve baba meslek durumundan etkilenmesi için farklı meslek durumlarının aile içerisindeki tutum ve davranışları etkilemesi gerekmektedir. Anne ve baba meslek durumunun değişken olarak alındığı araştırmalarda anne ve baba meslek durumlarının aile içerisindeki atmosferi etkilediği yönünde bir genelemeye varmak güçtür. Bu durumda ergenlerin rekabetçi tutumlarının anne ve baba meslek durumlarından etkilenmemesi olasıdır şeklinde yorumlanabilir.

4.8. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Rekabetçi Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu

Ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri (alt, orta ve üst) farklı olan öğrencilerin rekabetçi tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Rekabetçi tutum açısından ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin alt, orta veya üst olma durumuna göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi ne olursa olsun aynı toplum içerisinde varlıklarını sürdürmeleri ve bu toplum içerisinde kendilerini ifade etmek, ispatlamak

zorunluluğunu ortak olarak yaşamaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında öğrenciler belirledikleri yaşamsal amaçları uğruna her durumda çaba harcamak zorunda olmaları onları rekabet etmek durumunda bırakmaktadır şeklinde yorumlanabilir.

4.9. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Eğitim Düzeyine Göre Ana-Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu

Baba eğitim düzeyi (okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise, yüksekokul-üniversite) farklı olan öğrencilerin demokratik ve otoriter ana-baba tutumları puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Demokratik ve otoriter ana-baba tutumları açısından baba eğitim düzeyinin; okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise ve yüksekokul-üniversite oluşuna göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Buna karşın; baba eğitim düzeyi farklı olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre baba eğitim düzeyi üniversite olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanlarının, baba eğitim düzeyi ilkokul olanlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anne eğitim düzeyi (okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise, yüksekokul-üniversite) farklı olan öğrencilerin demokratik ve otoriter ana-baba tutumları puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Demokratik ve otoriter ana-baba tutumları açısından anne eğitim düzeyinin; okur-yazar değil, ilkokul, ortaokul-lise ve yüksekokul-üniversite oluşuna göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anne eğitim düzeyi farklı olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre anne eğitim durumu ortaokul-lise olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanlarının, anne eğitim durumu ilkokul olanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anne ve babanın eğitim seviyesi arttıkça çocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli davranmaktadırlar. Fakat bu bilinçlilik çocuğun özerklik kazanabilmesini destekleyici şeklinde değil koruyucu ve kollayıcı bir tutum sergilemektedirler şeklinde yorumlanabilir.

Öğretir ve Demiriz (2007) 'in yaptıkları araştırmada annelerin öğrenim düzeylerine göre aşırı koruyucu ve sıkı disiplin boyutlarında anlamlı farkın olduğu bulmuşlardır. İlköğrenime sahip olan annelerin orta ve yüksek öğrenime sahip olanlara göre daha

fazla aşırı koruyucu sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir. Dolayısıyla az eğitime sahip olan annelerin daha olumsuz tutumları benimsedikleri söylenebilir.

Aslan (2005)'in aktardığına göre; Güneysu (1987) ana-babaların çocuklarına karşı davranışlarını etkileyen etmenler konusunda yaptığı araştırmada, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, ana-babanın eğitim seviyelerinin ana-baba tutumlarında farklılık yarattığını ifade etmişlerdir. Ayrıca, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve annelerin eğitim seviyeleri yükseldikçe çocukların anneleri tarafından daha az sevildiklerini algılamalarına rağmen, babaların eğitim seviyeleri yükseldikçe çocuğa gösterilen sevginin artması ve cezalandırmanın azalması durumu görülmüştür.

Ulusoy ve diğ. (2005) ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemlerini araştırdıkları çalışmalarında; annenin çocuk yetiştirme biçimi ile öğrenim durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında, annenin öğrenim durumunun çocuk yetiştirme biçiminde etkili olduğu görülmektedir. Yetkin-tatlı sert annelerin en yüksek oranda orta öğretim mezunu olduğu, baskıcı-otoriter annelerin en yüksek oranda ilköğretim mezunu olduğu, izin verici-hoşgörülü annelerin en yüksek oranda fakülte ve üzeri okul mezunu olduğu, izin verici-ilgisiz annelerin ise en yüksek oranda ilköğretim mezunu olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle baskıcı-otoriter ve izin verici-ilgisiz annelerin yüksek oranda ilköğretim mezunu olduğu görülmüştür. Babaların çocuk yetiştirme biçimi ile öğrenim durumları arasındaki ilişki güçlü ve anlamlıdır. Baskıcı-otoriter ve izin verici-ilgisiz babaların yüksek okuldaki mezun olma oranının düşük olduğu görülmüştür.

4.10. Ortaöğretim Öğrencilerinin Ana-Baba Meslek Durumlarına Göre Ana-Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu

Baba meslek durumu (işçi, memur, esnaf, diğer) farklı olan öğrencilerin demokratik, ve otoriter ana-baba tutumları puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Demokratik ve otoriter ana-baba tutumları açısından baba meslek durumunun işçi, memur, esnaf, ve diğer oluşuna göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Buna karşın; baba meslek durumu farklı olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre baba meslek durumu memur olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ana-baba tutumları puanlarının, baba meslek durumu esnaf olanlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anne meslek durumu (ev hanımı, işçi, memur, diğer) farklı olan öğrencilerin demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutumları puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutumları açısından anne meslek durumunun ev hanımı, işçi, memur, ve diğer oluşuna göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Berber (1990)'nın yaptığı araştırmada; ana-baba mesleğinin çocuklarının okul başarılarını etkilediği ile ilgilidir. Ana mesleği çocuklarının okul başarılarını önemli düzeyde etkilemezken, baba mesleği çok az olarak çocuklarının okul başarılarını etkilemiştir.

Öğretir ve Demiriz (2007) 'in yaptıkları araştırmada annelerin çalışma durumlarına göre aşırı koruyucu ve sıkı disiplin boyutlarında anlamlı farkın olduğunu bulmuşlardır. Çalışmayan annelerin çalışan ve emekli olan annelere göre daha fazla aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir.

4.11. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Ana-Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumu

Sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan öğrencilerin demokratik ana-baba tutum tutum düzeyleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan öğrencilerin koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutum düzeyleri puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre sosyo-ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olanlardan daha koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutumlarına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ailenin ekonomik refah seviyesi yükseldikçe ailelerin çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamak konusunda kaygı ve endişeleri olamadığı gibi çocuklarına sağladıkları fiziksel imkânlar da artmaktadır. Anne ve babaların sağladıkları imkânlar ölçüsünde de çocuklarından dönütler beklemektedirler yani beklenti düzeyleri artmaktadır. Buna bağlı olarak da daha koruyucu, kollayıcı, kısıtlayıcı, müdahale edici ve baskıcı tutumlar sergileyebilmektedirler şeklinde yorumlanabilir.

Bu amaçla yapılan araştırmalarda da benzer veya farklı sonuçlar elde edilmiştir;

Berber (1990)'nın yaptığı araştırmada ana-baba tutumunun demokratik ve otoriter olmasının öğrencilerin okul başarılarını etkilemediği bulmuştur. Ancak demokratik

tutuma sahip anne ve babası olan öğrencilerin biraz daha başarılı olduklara görülmüştür. Haktanır ve diğ. (1999)'nin Türkiye'deki ana-baba tutumlarını inceledikleri çalışmada, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde cezalandırıcı, istismar ve ihmale varan olumsuz tutumlar gözlenirken; sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe olumsuz yaklaşımların azaldığı ve daha demokratik tutumların yer aldığı görülmüştür (akt: Alisinaoğlu,2003).

Yapılan çalışmalarda ekonomik olarak iyi aile şartlarına sahip olan çocuklar anne ve babaları ile daha pozitif ilişkiyle daha az psikolojik stres bildirmişlerdir (Brown ve Haris 1978'den akt: Erdoğan, 2004).

Hakan (2003)'in yaptığı araştırmada; anadolu lisesi öğrencileri ile yurt dışı yaşantısı geçiren ve geçirmeyen anadolu liselerine gelen öğrencilerin ana baba tutumlarını algılamaları açısından karşılaştırılmıştır. Yurt dışı yaşantısı geçiren ve geçirmeyen öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine göre karşılaştırıldığında, annenin algılanan demokratik tutumu açısından aralarında bir fark görülmemiştir. Ancak, her iki grup arasında annenin algılanan otoriter ve ilgisiz tutumu açısından bir fark elde edilmiştir. Bu fark yurt dışına gitmeyen öğrenciler lehine görülmektedir. Yani yurt dışı yaşantısı geçiren öğrenciler annelerinin tutumunu yurt dışı yaşantısı geçirmeyen öğrencilerden çok daha otoriter ve ilgisiz tutumlu olarak algılamaktadırlar. Gelir düzeyi düşük, orta, yüksek olan gruplarda da yurt dışı yaşantısı geçiren grup ile geçirmeyen grup arasında annenin algılanan otoriter ve ilgisiz tutumu açısından bir fark görülmektedir. Gelir düzeyi düşük, orta, yüksek olan ailelerden gelen ve yurt dışı yaşantısı geçiren grup ile geçirmeyen grup arasından, babanın algılanan demokratik tutumu açısından bir fark elde edilmemiştir.

Öğretir ve Demiriz (2007) 'in yaptıkları araştırmada sosyo-ekonomik düzeye göre anne tutumları araştırılmıştır. Sosyo-ekonomik düzeye göre, demokratik tutum dışındaki diğer tüm boyutlarda anlamlı farkın olduğu belirlenmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin daha koruyucu, annelik rolünü daha fazla reddeden, aile içinde daha geçimsiz ve daha sıkı disiplin uyguladıkları görülmektedir. Annelerin demokratik tutumunun alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde olmalarından etkilenmediği belirlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Bu araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin rekabetçi tutumları ile demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin gerek liseye geçişlerinde girmek zorunda oldukları sınavlar gerekse ortaöğretim sonrası girecek oldukları sınavlar onları hırslı, yarışmacı ve bunun neden olduğu stresli bir sürece zorunlu bırakmaktadır. Bu sınavlarla dolu olan süreçte öğrenciler ister istemez rekabetçi davranışlar sergilemektedirler. Bu araştırmada, rekabetçilik düzeylerini etkileyebileceği düşünülen ana-baba tutumları ve rekabetçilik ilişkisinin incelenmesi gerekliliğinden yola çıkılmıştır.

Araştırma sonucunda;

1. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin rekabetçi tutum değerlerinin ana-baba tutumlarının demokratik ve koruyucu/istekçi oluşuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Ana-babalarını demokratik ve koruyucu/istekçi olarak algılayan öğrencilerin rekabetçilik tutumları artabilmektedir. Buna karşılık öğrencilerin rekabetçi tutum puanlarının ana-baba tutumlarının otoriter oluşuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.
2. Rekabetçi tutumun; cinsiyete, lise türüne, ana-baba eğitim düzeyine, ana-babanın meslek durumlarına ve sosyo- ekonomik düzeye göre anlamlı bir farklılık göstermediği de araştırma sonucunda elde edilen bulgulardandır.
3. Öğrencilerin ana-baba tutumlarının cinsiyet ve lise türüne göre farklılık göstermediği sonucu elde edilen diğer bir bulgudur.
4. Annesi ortaokul-lise mezunu olanların ilkokul mezunu olanlardan daha koruyucu/istekçi tutuma sahip oldukları, babası üniversite mezunu olanların ilkokul mezunu olanlardan daha koruyucu/istekçi tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Demokratik tutum açısından anne ve baba eğitim düzeylerine göre anlamlı fark yoktur.
5. Anne meslek durumlarına göre; ana-baba tutumları açısından anlamlı farklılık bulunamamıştır. Baba meslek durumlarına göre; babası memur olanların esnaf ve diğer olanlardan daha koruyucu/istekçi ana-baba tutumuna sahip olduğu görülmüş, buna karşın demokratik ve otoriter tutum açısından anlamlı farklılık bulunamamıştır.
6. Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi açısından demokratik ana-baba tutumunda anlamlı farklılık bulunmamıştır. Fakat aileleri orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin

düşük sosyo-ekonomik düzeydekilerden daha koruyucu/istekçi ve otoriter tutuma sahip oldukları bulunmuştur.

Öneriler

- 1.** Demokratik ve koruyucu/istekçi aile ortamına sahip ailelerde çocuk yetiştirme biçimleri daha derinlemesine incelenip, çocuklarının başarılı olmak isteklerine dolayısıyla rekabetçilik tutumlarına ne şekilde etki ettikleri araştırılmak suretiyle bu tutumun kaynağını nereden aldığı konusunda bilgilerin verildiği ana-baba eğitimleri düzenlenebilir.
- 2.** Bireyin kendisine ve çevresindekilere zarar verebilecek davranışlara yönelmesine neden olabileceği bilinen rekabetin, nevrotik boyutlara ulaşmasına ortam hazırlayabilecek faktörlerin hatta aile ortamlarının araştırılarak bu olumsuzluğu engelleyebilmek için, ailelerin çocuk yetiştirmek konusunda hangi tutumları benimsemelerinin yararlı olacağı konusunda aile eğitim programları oluşturulabilir.
- 3.** Uygun seviyede rekabet etmenin öğrencilerin öğrenmelerine ve gelişimlerine olumlu etki ettiği düşünülmektedir. Fakat her bireyin rekabetçi tutumları ve bu rekabetçilikten etkilenmek suretiyle başarılı olma durumları farklılık gösterebilir. Bu nedenle okullarda öğretmenlerin rekabetçilik hakkında bilgilendirilerek, öğrencilerin makul düzeyde rekabetçilik göstermeleri için uygun sınıf ve eğitim ortamları oluşturmak için ne gibi tedbirler alınmasının yararlı olabileceği ortaya konulabilir.

Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler:

- 1.** Bu araştırma Ürgüp ilçesinde bulunan Anadolu ve Genel Liselerde uygulanmıştır. Araştırmanın farklı koşullara sahip olan özel liseler ve genel liselerde okuyan öğrenciler üzerinde yapılarak karşılaştırmalar yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.
- 2.** Bu ve benzeri çalışmalar ülkemizde; üniversite ve lise öğrencileri ile yapılmıştır. Özellikle ilköğretim ve okul öncesi ya da üstün yetenekli çocukların eğitim gördüğü eğitim kurumlarında rekabetçilikle ilgili araştırmalar yapılabilir.
- 3.** Rekabetçilik tutumu ile ilgili yetişkinleri veya çalışanları konu alan araştırmalar yapılabilir.

4. Ana-babanın sahip olduğu rekabetçilik tutumundan çocuklarının etkilenip etkilenmediğini belirlemek için ana-baba-çocuk üçgeninde yeni araştırmalar yapılabilir.
5. Öğretmenlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri de düşünöldüğünde, öğretmenlerin rekabetçi tutumlarından öğrencilerin etkilenip etkilenmedikleri araştırılabilir.
6. Rekabetçilik kapsamında, nevrotik rekabetçiliğı belirleyen yeni bir ölçek geliştirme çalışması yapılarak eğitim kademelerinde bu konuyla ilgili tespitler yapılmasına katkılar sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- ADLER Alfred (2000), *İnsan Tabiatını Tanıma*, Çev: Ayda Yörükan, Doğuş Matbaacılık, Ankara, s.264-286.
- (2003), *Yaşama Sanatı*, Çev: Selma Koçak, Ege Matbaacılık, Doruk Yayıncılık, İstanbul, s.20-22.
- (1997), *Psikolojik Aktivite (Üstünlükve Toplumsal İlgi ,)*Çev: Belkıs Çorakçı, Say Yayınları, 3.Basım, İstanbul, s.40-43.
- AKBABA, Sırrı (1988), *Ana-Baba Tutumlarının Bazı Kişilik Özellikleri Üzerine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- AKBAYIRLI, Yadigar Bilbey (1998). *Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Rekabetçi Tutum Ölçeği(RTÖ):Geliştirilmesi, Güvenirliği ve Geçerliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ASLAN, Serpil Azazi (2005), *Ergenlerde Ana- Baba Tutumu, Sınav Kaygısı, Ders Çalışma Becerilerinin Lise Giriş Sınavını Yordama Düzeyleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mesin.
- ALİSİNAOĞLU, Fatma (2003), “Çocukların Denetim Odağı İle Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, s.97-106.
- ALTINTAŞ, Ersin ve GÜLTEKİN, Müzahit (2005), “*Psikolojik Danışma Kuramları*” , Aktüel Yayınları, İstanbul, s.40-41.
- ARI, Ramazan ve SEÇER, Zarife Şahin (2006), “Farklı Ana Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi”, <http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/dergi/default.asp> , 30 Ekim 2007.
- AYDIN, Betül (2005), *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*, Atlas Yayınevi Dağıtım, 2. Baskı, İstanbul, s.185-190.
- AYDIN, N. Hülya Bilgin (2004), *Çocuk Ruh Sağlığı*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, s.43.
- AYDOĞMUŞ, Kayıhan ve diğ., (1995) *Ana-Baba Okulu*, Remzi Kitabevi, İstanbul,

5. Basım, s.121-124.

- BACANLI, Hasan (2002), *Gelişim ve Öğrenme*, Nobel Yayınları, 5. Baskı, Ankara, s.116.
- BERBER, Şakir (1990), *Sosyo-Ekonomik Faktörlerin ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- CHURCH, Ellen Booth (2007), “Social Competition and Loss”, *Scholastic Parent – Child* February/March, s.70., EBSCO.
- COLE, Luella ve MORGAN JB, John (1975), *Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi*, Çev: Belkıs Halim Vassaf, Milli Eğitim Basımevi, 2. Basım, İstanbul, s.207-213.
- CRONK, Brian (1998), “*Competition Among College Students: Concerning Grades*”, Department of Psychology, Missouri Western State University. www.clearinghouse.missouriwestern.edu/manuscripts
- CÜCELOĞLU, Doğan (1996), “*İnsan ve Davranışı*”, Remzi Kitapevi, İstanbul, 8. Basım, s .254.
-(2003), “*Yeniden İnsan İnsana*”, Remzi Kitapevi, İstanbul, 30. Basım, s .248.
- ÇAĞDAŞ, Aysel (2002), *Anne - Baba – Çocuk İletişimi*, Nobel Yayınları, Ankara, s.141-153.
- ÇALIK, Temel ve SEZGİN, Ferudun (2005), “Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim” *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Mart, Cilt:13, No:1, s.55-66.
- ÇELİK, Züleyha (2006), *İlköğretim Öğrencilerinin Başarı Güdülleri ve Ana Baba Beklentilerine İlişkin Alguları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- DEMİRİZ, Serap ve ÖĞRETİR, Ayşe Dilek (2007), “Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:15, No:1, Mart, s.105-122.
- DURMUŞ, Reyhan (2006), *3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri İle Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- DURU, Aysen (1995), *İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- DURNA, Ufuk (2004), “Stres, A ve B Tipi Kişilik Yapısı ve Bunlar Arasındaki ilişki Üzerine Bir Araştırma” *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt 11, Sayı 1, s.191.
- DÜZGÜN, Şükrü (1995), *Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- ELDELEKLİOĞLU, Jale (1996), *Karar Strejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- (2004), “Çocuklarda Özgüven Gelişimi”, *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 2. s. 111-121.
- ELKİN, Frederick (1995), *Çocuk ve Toplum, Çocuğun Toplumsallaşması*, s.68-71.
- ERDOĞAN, Ayten (2004), “Çocuğun Psikososyal Gelişiminde Babanın Rolü” , *Yeni Symposium* 42 (4), s.147-153.
- ERKAN, Zülal; GÜÇRAY, Sonay ve ÇAM, Sabahattin (2002), “Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ana Baba Tutumları ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 10, Sayı 10, s.64-73
- ERKAN, Zülal (2002), “Sosyal Kaygı Düzeyi Yüksek Ve Düşük Ergenlerin Ana Baba Tutumlarına İlişkin Nitel Bir Çalışma” *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 10, Sayı 10, s.120-131.
- FREEDMAN, L. J. ; SEARS, D.O. ve CARLSMİTH, J.M. (2003), *Sosyal Psikoloji*, İmge Yayınevi, Ankara, s.576-77.
- FROMM, Eric (1999), *Sevme Sanatı*, Çev: Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, 7. Basım, Ankara, s.41-46.
-(2001), *İtaatsizlik Üzerine*, Çev: Ayşe Sayın, Kariyer Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, s.26-30, 74-95.
- FÜLÖP, Márta (2002), “Competition In Educational Settings”, Institute for Psychology,

- Hungarian Academy of Sciences Paper presented in the Faculty of Education, University of Ljubljana, Slovenia, December 9, http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/comp-in-edu-oth-enl-t07.pdf, 11 Kasım 2007.
- GARDİNER, Harry W. ve GANDER, Mary V.(1998), *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, Çev: Ali DÖNMEZ, Nermin ÇELEN ve Bekir ONUR, İmge Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, s.298-300, 440-444.
- GENÇTAN, Engin (2000), *Psikanaliz ve Sonrası*, 9.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.130-136, 238-244.
- GIDDENS, Anthony (2000), *Sosyoloji*, Ayraç Yayınevi, Ankara, s.25.
- GÖVSA, İbrahim Alaettin (1998), *Çocukta Duygusal Gelişim*, Hayat Yayınları, İstanbul,s.81-83.
- GÜRE, Ayşen ve MUSAAĞAOĞLU, Ceren (2005), “Ergenlerde Davranışsal Özerklik ve Algılanan Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler”, *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt 20, Sayı 55, s.79-94.
- HAKAN, Sabiha (2003), Anadolu Lisesi Öğrencileri İle Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Anadolu Liselerine Gelen Öğrencilerin Ana Baba Tutumlarını Algılamaları Açısından Karşılaştırılması” , *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 159.
- HERKEN, Hasan ve ÖZKAN, İshak (1996), “Sigara Alışkanlığı ve Anne Baba Tutumu” <http://www.aile.selcuk.edu.tr/text/makale5.htm>, (antitobacco influences of peers and parents. Am. J. Community Psychol), 24:3, 311-39. 21 Ocak 2008.
- HORNEY, Karen (1998), *Çağımızın Nevrotik Kişiliği*, Çev:Selçuk Budak, Öteki Yayınları, Ankara, 2. Basım, s.150-183.
- İNANÇ, Banu Yazgan; BİLGİN, Mehmet ve ATICI, Meral Kılıç (2004), *Gelişim Psikolojisi (Çocuk ve ergen Gelişimi)*,Nobel Yayınları, Adana, s.195-198.
- İNCEOĞLU, Metin (2004), “*Tutum-Algi-İletişim*, Kesit Tanıtım LTD.ŞTİ., Eylül, Ankara, s.11-24.
- JERSİLD, Arthur T.(1987), *Çocuk Psikolojisi*, Çev: Gülseren GÜNÇE, “S” Yayınları, Ankara,s.216-225,285-86.
- KASATURA, İlkay (2002), *Ana Baba Davranışlarının Duygusal Gelişimdeki Rolü* www.iticu.edu.tr/kutuphane/dergi/d1/M00002.pdf , 21 Ekim 2007.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem (1996), *İnsan ve İnsanlar*, Evrim Basım Yayım Dağıtım, 9. Basım, s.298-305.

- KARADAYI, Figen (1994), “Üniversite Gençlerinin Algılanan Anababa Tutumları, Anababayla İlişkileri ve Bunların Bazı Kişilik Özellikleriyle Bağıntısı”, *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt 9,Sayı 32, Aralık,s.15-25.
- KÖKNEL, Özcan (2004), *Bilinçli Çocuk Yetiştirme*, Arkadaş Yayınları, Ankara, s.107-123.
-(1995), *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, Altın Kitaplar Yayınevi, 13.Basım, İstanbul.
- KUZGUN, Yıldız (1972), “*Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- KÜÇÜKTURAN, Güler (2005),*Anne Baba Tutum Ölçeği*, Eğitim Araştırmaları, Anı Yay., Yıl 5, Sayı 19, s.239-245.
- NİMSİ, Esra (2007), *İlköğretim İkinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Baba Tutumları İle Okul Başarıları ve Sınıf İçi Etkinlik Düzeylerinin Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- ÖNGEN, Demet (2004), “Özerklik Kazanma Sürecinde Ergen-Anne İle Ergen-Baba İlişkileri Arasındaki Farklılıklar”, *Eğitim ve Bilim*, Cilt 29, Sayı 131, s.3-13.
- ÖZTOP, Hülya ve TELSİZ, Muhteşem (1998), “Ana-Baba Eğitimi”, *Eğitim ve Bilim*. Cilt 22, Sayı 110, s. 3-6.
- SARGIN, Nurten (2001), *Çocuklarda Ruh Sağlığı*, Nobel Yayıncılık, Ankara, Ekim, s.20-35.
- SATİR, Virginia (2001), *İnsan Yaratmak*, Beyaz Yayınları, İstanbul, s.374.
- SAYAR, Kemal (2003), “Sosyokültürel Açıdan Kişilik Bozuklukları”, *Yeni Symposium*, 41 (2), s.71-77.
- SEÇER, Zariye; SARI, Hakan ve OLCAY, Oya (2006), “*Anne Tutumlarına Göre Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Ahlaki Ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi*” , Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi Eğitimi Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara. www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler, 30 Ekim 2007.
- ŞERİF, Muzaffer (1985), *Sosyal Kuralların Psikolojisi* , Çev: İsmail Sandıkçıoğlu, 1.Basım, Alan Yayıncılık, İstanbul, s.

- ŞİMŞEK, Aslı (2006), *Duygusal Zekanın, Ana-Baba Tutumunun ve Doğum Sırasının Tercih Edilen Liderlik Tarzına Etkisi* , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TABAK, Necla (2007), *İlköğretim 1.Kademede Davranış Sorunları Olan Çocukların Anne-Baba Tutumları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- TORUCU, Belgin Koçak (1990), *13-14 Yasındaki Gençlerin Sosyo-ekonomik düzeyi ve Ana-Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp Karsılaştırılması*, Bilim Uzmanlığı Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- TOLA, Durdu (2003), *İlkokul 5. Sınıf Çocuklarında Ahlaki Yargı İle Ana-baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Eğitimi ABD, Ankara.
- TURAŞLI KURU, Nalan(2004),“Yaygın Çocuk Yetiştirme Biçimleri ve Çocuk Üzerindeki Etkileri”, Rehberlik Semineri
www.maltepe.edu.tr/haberler/rehberlik_sunular/rehberlik/nalan.doc 30 Ekim 2007.
- ULUSOY, Meliha Demet; BARAN, Aylin G. ve DEMİR, Nilüfer Ö. (2005), “Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği” , http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2005_cilt3/sayi_3/367-386.pdf ,10 Ocak 2008.
- USTA, Aydın, (2004), “Çocuğun Ruhsal Süreçleri Üzerinde Ailenin Etkisi”, *İnenü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 7, Dönem: Bahar, s.191,198-200.
- UYSAL, Doğan (2000), “Teknolojik Gelişim ve Global Rekabet”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 6, s.5.
- WHIRTER, Jeffries ve ACAR, Nilifer Voltan (2000), *Öğretme, Destekleme ve Çocuk Yetiştirme Sanatı*, Us-A Yayıncılık, Ankara, s. 65-71.
- YANBASTI, Gülgün (1996), *Kişilik Kuramları*” İzmir Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2. Baskı.
- YAVUZER, Haluk (1995), *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 12.Basım, s.135-144
- YAVUZER, Haluk (1993), *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*, Remzi Kitabevi, İstanbul, ,

5.Basım, s.26-28.

YENİDÜNYA, Aslı (2005), *Lise Öğrencilerinde Rekabetçi Tutum, Benlik Saygısı ve Akademik Başarı İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

YÖRÜKOĞLU, Atalay (2002), *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yayınları, İstanbul, 25. Basım.

YILMAZ, Ayşen (1999), “Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar”, *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(1). s.99-118.

..... (2001), “Eşler Arasındaki Uyum Anne-Baba Tutumu ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkilerin Gelişimsel Olarak İncelenmesi”, *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt 16, Sayı 47, s.1-20.

EKLER

EK 1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz : Kız () Erkek () 2. Yaşınız : 3. Bölümünüz-Sınıfınız:
4. Anne-Babanız sağ mı? a) İkisi de sağ () b) Anne ölü () c) Baba ölü () d) İkisi de ölü ()
5. Anne-Babanız boşanmış veya beraber mi? a) Boşanmış () b) Beraber ()
6. Babanın öğrenim durumu
 1. () Okur yazar değil 3. () Ortaokul/lise mezunu
 2. () İlkokul mezunu 4. () Yüksek okul mezunu
 5. () İleri eğitim görmüş (master, doktor)
7. Annenin öğrenim durumu
 1. () Okur yazar değil 3. () Ortaokul/lise mezunu
 2. () İlkokul mezunu 4. () Yüksek okul mezunu
 5. () İleri eğitim görmüş (master, doktora)
8. Babanızın çalışma durumu nedir? a) İşçi () c) Memur () d) Esnaf () e) Diğer.....
9. Annenizin çalışma durumu nedir? a) Ev hanımı () b) İşçi () c) Memur () d) Esnaf () e) Diğer.....
10. Ailenizdeki birey sayısı (siz dahil)
 1. () 8 ve yukarı 2. () 6-7 kişi 3. () 4-5 kişi 4. () 3 kişi
11. Oturduğunuz ev kime ait?
 1. () Kira 2. () Kendimize ait 3. () Lojman
12. Evinizde oda sayısı (mutfak hariç)
 1. () Tek oda 2. () Tek oda ve salon 3. () İki oda ve salon
 4. () Üç oda ve salon 5. () 4 ve daha fazla oda ve salon
13. Oturduğunuz evin ısıtma düzeni
 1. () Soba 2. () Kalorifer 3. () Kat kaloriferi
14. Ailenizin ortalama aylık geliri
 1. () 500 YTL'den az 2. () 500-1000 YTL arasında
 3. () 1000-2000 YTL arasında 4. () 2000 YTL ve üzerinde
15. Ortaöğreniminiz boyunca masraflarınız nasıl karşılanıyor?
 1. () Parasız yatılıym 2. () Burs alıyorum 3. () Ailem karşılıyor
16. Aşağıdakilerden hangisi durumunuza uymaktadır?
 1. () Genel lise gündüzlü eğitim
 2. () Yatılı gündüzlü eğitim 3. () Burslu gündüzlü eğitim

EK 2

ANA-BABA TUTUM ENVANTERİ

Sevgili Öğrenciler,

Bu envanter anne ve babanızın size karşı tutumunu nasıl algıladığınızı ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu anketlerden elde edilen sonuçlar bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirmeniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koymanızdır. İçinde 40 madde vardır. Her bir madde için cevaplar 1'den 5'e kadar sınıflanmıştır. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Hiç uygun değil (2) Çok az uygun (3) Kısmen uygun (4) Oldukça uygun ve (5) Tamamen uygun anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederim.

Selma AKKAYA

Prof. Dr. Yıldız KUZGUN - Jale ELDELEKLİOĞLU

	Hiç uygun değil	Çok az uygun	Kısmen uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
1- Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.					
2- Çok yönlü biri olarak büyümem için beni olanaklar ölçüsünde desteklemiştir.					
3- Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.					
4- İlişkimiz, problemlerimi ona açamayacağımı kadar resmidir.					
5- Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, onlara iyi davranırdı.					
6- Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.					
7- Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi davranır.					
8- Bana hükmetmeye çalışırdı.					
9- Her konuda benim fikrimi de almaya özen göstermiştir.					
10- Problemlerimi onunla rahatlıkla konuşabilirim.					
11- Evde bir konu tartışılırken benim de görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.					
12- Bugün bile alış-verişe çıkacağım zaman, beni kandıracakları endişesiyle kendisinde gelmek ister.					
13- Benden her zaman gücümün üstünde basan beklemiştir.					
14- Fiziksel ve duygusal olarak kendisine					

yakın olmak istediğim zamanlar soğuk ve itici davranırdı.					
15- Yapmamam gereken şeylerin nedenini bana açıklar.					
16- Sevmediğim yemekleri bana zorla yedirirdi.					
17- Sınavda hep üstün basan göstermemi istemiştir.					
18- Benim gibi bir evladı olduğu için mutsuz olduğunu düşünüyorum.					
19- Küçüklüğümden itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.					
20- Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.					
21- Her gittiği yere beni de götürür, evde yalnız kalmamı istemezdi.					
22- Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak görmüştür.					
23- Cinsiyet konusunda karşılaştığım problemleri kendisine anlattığımda, çok ilgisiz davranırdı.					
24- Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık vermiştir.					
25- Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır, parka, sinemaya vs. götürmeyi ihmal etmezdi.					
26- Bana önemli ve değerli bir insan olduğum inancını vermiştir.					
27- Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı biçimde kontrol eder.					
28- Her zaman her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.					
29- Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.					
30- Benimle genellikle sert tonda ve emrederek konuşur.					
31- Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.					
32- Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikrimi sormuştur.					
33- Benim iyiliğimi istediğini, ama benim için iyinin ne olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.					
34- Beni yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.					
35- Beni olduğum gibi kabul etmiştir.					

36- Başkalarına benden daha çok önem verir, daha nazik davranır.					
37- İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.					
38- Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.					
39- Günlük olaylarla ilgili anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verirdi.					
40- Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, kırık not aldığımda cezalandırırdı.					

EK 3

REKABETÇİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ifadeler belirli durumları yansıtmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve sağ taraftaki seçeneklerden size en uygun gelenini işaretleyiniz. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman kaybetmeden anında cevaplayınız. Tüm maddeleri cevaplamaya ve boş bırakmamaya çalışınız.

		Tamamen katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Kararsızım	Pek katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Sınavlarda hep 100 almak isterim çünkü bu, diğerlerinden daha iyi olduğum anlamına gelir.					
2	Mükemmelle ulaşmak benim için önemli değildir.					
3	Yenmek benim için önemli değildir.					
4	Hayattaki amaçlarımdan biri her zaman başkalarından daha başarılı olmaktır.					
5	Yarışmanın söz konusu olduğu durumlarda daha başarılı olurum.					
6	İşte ve oyunda kazanmak benim için önemli değildir.					
7	Her zaman diğerlerinden daha iyi olmak isterim.					
8	Sınavlarda beklediğim notu almak benim için önemli değildir.					
9	Rakiplerimi yenmekten hoşlanırım.					
10	Bir hedefe ulaşmak için birisiyle rekabet ettiğimde tek başıma yaptığımdan daha iyi sonuç alırım.					
11	Sınav sonuçları ilan edildiğinde kaçınıcı olduğum benim için önemli değildir.					

12	Katıldığım yarışmalarda sonuçlar ilan edileceği zaman heyecanlanırım.					
13	Çevremdeki kişilerin benden daha başarılı olmaları beni kıskandırmaz.					
14	Kazanmak her zaman kaybetmekten daha iyidir.					
15	Arkadaşlarımın cevaplayamadığı soruları ben cevaplamak isterim.					
16	Başkalarıyla rekabet kişinin asıl amaçlarına ulaşmasını engeller.					
17	Sınavlardan hep 100 almak isterim çünkü bu alınabilecek en yüksek puandır.					
18	Diğer insanlardan üstün olmak benim için önemli değildir.					
19	Rakiplerimi alt edemesem de üzülmem.					
20	Yaptığım her şeyde mükemmel olmak isterim.					
21	Bir ödül ya da oyun kazandığımda bu, benim diğerlerinin arasında en iyisi olduğum anlamına gelir. Adil olan en iyi olanın kazanmasıdır.					
22	Sınavlardan önce belirli bir not hedefim yoktur.					
23	Kendimi başkalarından kıyaslama Eğilimindeyim.					

EK 4

T.C
NEVŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

03 EYL 2007

Sayı : B.08.4.MEM.4.68.00.07/ 1723
Konu :Araştırma

015487

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi** :a) 28/02/2007 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.311.311/1084 sayılı Makam onayı ile yürürlüğe giren “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma Ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin Ve Uygulama Yönergesi”
b) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü’nün 06/06/2007 tarih ve B.30.2.SAÜ.0.E1.00.00/771-01/972 sayılı yazısı.
c) Valilik Makamının 28/02/2007 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.311.311/1084 sayılı oluru.
d) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme Komisyonunun 31/08/2007 tarihli Araştırma Değerlendirme Formu (Form:2).

İlgi (b) yazı ile, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programı Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi ,Selma AKKAYA’ nın, İlimiz Ürgüp İlçesi Ortaöğretim (Lise) 9,10,11.12. sınıf öğrencilerine “Anababa Tutumları ve Rekabet Düzeylerinin Ölçülmesi” konulu anket çalışması yapmayı talep etmektedir.

Yapılması istenilen anket çalışmalarına ilişkin formlar, İlgi (a) yönerge hükümleri doğrultusunda ilgi (c) olur ile oluşturulan komisyon tarafından incelenerek düzenlenen ilgi (d) Araştırma Değerlendirme Formunda “28/02/2007 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.311.311/1084 sayılı Makam onayı ile yürürlüğe giren “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi”ne göre, uygulanmasında bir sakınca görülmemiştir.” denilmekte olup, söz konusu anketin yapılması, eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmamak şartıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

Harun FATSA
Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
31/08/2007

Macit DALKILIÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

ÖZGEÇMİŞ

Selma AKKAYA, 1981 yılında Pınarbaşı'nda doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Kayseri'de tamamladı. Üniversite eğitimini, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinde, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalında 2004 yılında tamamladı. Yüksek Lisans öğrenimini Sakarya Üniversitesi'nde 2005 yılında başladı ve 2008 yılında tamamlamıştır. Halen Nevşehir İlinde bir ilköğretim okulunda psikolojik danışman olarak çalışmaya devam etmektedir.